

DETALJPLAN FÖR BEVARANDE AV

TORGET - ÖSTRA GATAN I KUNGÄLVS KOMMUN, 1990-09-20, rev 1991-06-19

PLANBESKRIVNING.

Förord

Den viktigaste förutsättningen för att bevara och utveckla en bebyggelse är att de som bor och arbetar på platsen har intresse av att för framtiden låta miljön berätta om det historiska skeende som skapat trädgårdar, hus och gator.

Traditionerna tog inte slut med industrialismen på 1800-talet. I bevarandeplanen för Torget och Östra gatan kan man säga att vi skildrar den byggnadstradition som finns nu och tar den som utgångspunkt för förslag och rekommendationer. Att intresset för byggnadskulturen på Öster är stort styrks av att de fem diskussionsaftnar vi hade under hösten 1988 och de informationsmöten vi haft därefter varit väl besökta.

En annan utgångspunkt för arbetet har varit den kulturhistoriska utredning Inger Nyström och Lars Rydbom från Bohusläns museum, gjorde sommaren 1987.

Ledningsgruppen för arbetet har bestått av

Arne Karlsson	BN ordf t o m 31/12-88
Gunnar Svensson	BN ordf fr o m 1/1-89
Kjell Svanström	BN v ordf
Sten Häggström	BN
Olle Bo Ivarsson	BN t o m 31/12-88
Claes Andersson	BN fr o m 1/1-89
Gert Claesson	BN fr o m 1/1-89
Örjan Ouchterlony	BN t o m 31/12-88
Lennart Rydén	KN
Martin Oskarsson	KN

Arbetsgruppen har bestått av

Viveka Overland	Bohusläns museum
Lars Rydbom	Bohusläns museum
Carl-Olof Stenfeldt	Gatukontoret
Charlotta Lindström	BOKAB
Åsa Knutsson	Bostadskontoret
Ivar Alvarsson	Miljö- och hälsoskyddskontoret
Jarl Magnusson	Fritid
Gunnel Mårtensson	Socialkontoret
Kristina Hermansson	Kulturnämnden
Bertil Nilsson	Stadsbyggnadskontoret
Ingemar Lind	Stadsbyggnadskontoret t o m 1/10-88
Curt Nyström	Stadsbyggnadskontoret
Jonas Göransson	CTH t o m juni 89, stadsbyggnadsk fr o m 1/7-89

Därutöver har följande personer särskilt arbetet med planen.

Agneta Atterskog, STBK, ritarbete
Kerstin Samuelsson, STBK, skrivarbete
Tommy Johansson, Bostadskontoret BOKAB, genomförandebeskrivning
Charlotta Lindström, Bostadskontoret BOKAB, genomförandebeskrivning
Britt-Marie Henningsson, GF, geoteknik, radon
Anna-Lena Frennborn, GF, trafikbuller.

Kungälv september 1990, rev juni 1991

Jonas Göransson

Curt Nyström

Innehåll

Förteckning över handlingar.	2
Syfte och huvuddrag.	3
Plandata.	4
Tidigare ställningstaganden.	5
Förutsättningar och förändringar. Sammanfattning av åtgärder.	7 7
Förutsättningar och förändringar. Rekommendationer.	10 10
Användning	11
Arbetsplatser	11
Bostäder	11
Tjänster	12
Fritid	13
Trafik	16
Parkering	19
Teknisk försörjning, tekniska förutsättningar.	23
E1	23
Tele	23
Geoteknik och radon	23
Vatten och avlopp	24
Buller	24
Avfall	25
Skyddsrum	25
Brand.	25
Kulturlager.	26
Karaktäristiska drag.	27
Planen.	27
Torget.	33
Lekplatsen vid Thorilds gränd, kvarteret Alarmposten och kyrkogården.	39
Thorilds gränd och Bäckliden.	41
Källiden.	45
Östra gatan:	49
Nedre Platt - Slottsträdgården.	49
Två krökar i Östra gatan.	57
En smal passage.	61
Östra gatans backe.	63
Östra gatans smalaste del.	67

Älvlandskapets bebyggelse.	71
Mariebergsliden och Blekeliden.	73
Rekommendationer för bevarande, ombyggnad och nybyggnad.	76
Litteraturlista.	81
Bilagor: Synpunkter och önskemål presenterade under planeringsarbetet 1988/89.	82
Förteckning över byggnader med stort kulturhistoriskt värde.	83

FÖRTECKNING ÖVER HANDLINGAR

- Kartan, dat 1990-09-20, rev 1991-06-19.
- Denna planbeskrivning, dat 1990-09-20, rev 1991-06-19,
- Genomförandebeskrivning, dat 1990-09-18, rev 1991-05-21
- Samrådsredogörelse, dat 1990-06-06.
- Kompletteringar och kommentarer till samrådsredogörelse, dat 1990-09-20.
- Utställningsutlåtande, dat 1991-02-21.
- Geoteknisk utredning med radonutredning, dat 1989-03-28, rev 1989-11-15.
- Bullerutredning, dat 1988-12-22.
- Kulturhistorisk utredning inför planläggning av Östra gatan, sommaren 1987.
- Fastighetsförteckning, dat 1990-09-20.

SYFTE OCH HUVUDDRAG

Kungälvs stad och Bohus fästning ligger vid Göta älvs dalgång, där älven delar sig och Nordre älv avskiljs västerut mot havet. Trakten var länge ett gränsområde mellan Sverige och Norge-Danmark. Fästningen utgjorde en viktig del av försvaret, stadens borgare skötte handeln. Vägen från Nya Lödöse och Göteborg norrut passerade Kungälv.

Östra gatan leder från en allmänning vid Göta älv västerut utmed Nordre älv till Stora Torget. På andra sidan fortsätter Västra gatan. Träbebyggelsen vid Östra gatan ligger på ett smalt område mellan Nordre älvs norra strand och det branta Fontinberget. I söder vilar Bohus fästningstorn och tunga murar.

Under 1600-talet flyttades bebyggelsen från Fästningsholmen. Smala tomter leder ned till Nordre älvs vatten. De äldsta husen är små och några av dem flyttade man kanske med sig.

Kungälvs kommun avser att genom bevaringsplanens innehåll, bestämmelser och planbeskrivning bidra till att de historiskt värdefulla och karaktäristiska dragen i bebyggelsen kring Torget och Östra gatan bibehålls för framtiden. I planarbetet har många synpunkter från invånarna i "Öster" kommit fram och i det långa loppet är deras medvetenhet om bebyggelsens värden omistligt för ett aktivt bevarandearbete.

Markens nuvarande användning och grad av utnyttjande liksom bebyggelsens nuvarande utseende är utgångspunkten för planen.

Planen innebär förändringar av användning i några avsnitt t ex vid Östra Allmänningen, ändringar av byggnadsrätterna till preciserade lägen och volymer, en dämpning av trafiken med hänsyn till de geotekniska förutsättningarna och trafiksäkerheten.

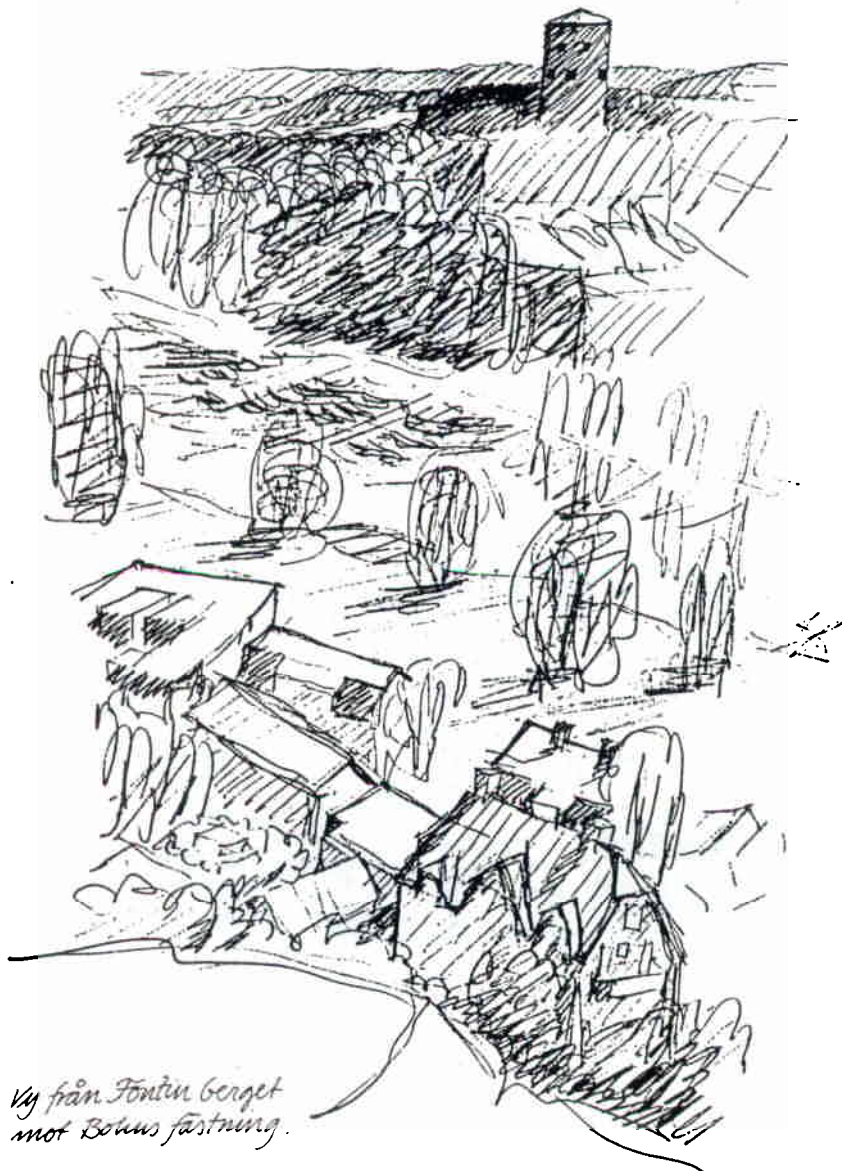
Genomförandetiden slutar 31 december 2001.

PLANDATA

Planområdet gränsar till stadsplanen för del av Gamla Staden i Kungälv, omfattande Västra gatan (akt 1730 i byggnadsnämndens arkiv), stadsplanen för kvarteren Kvarntornet, Prästgården, Rådhuset m fl (akt 1718), stadsplanen för kvarteren Residenset och Högvakten (akt 1316) samt i någon mån till stadsplanen för kvarteret Dammen (akt 637). Nuvarande kvartersnamn är Residenset, Bryggan och Kungälv-Dammen. Planområdet omfattar det tidigare planområdet för Torget och Östra gatan som avgränsades 1941 och 1942 (akt 458 i byggnadsnämndens arkiv), stadsplanerna för del av kvarteret Övre Platt mm (akt 479), för Östra delen av Östra gatan (akt 815), för kvarteret Stora Vågvals mm (akt 938) och för del av ÖSTER, kv Slottsträdgården (akt 1643). Bebyggelsen vid Mariebergsvägen har införlivats i planområdet för att hålla samman hela bebyggelsen på Öster.

Planområdet omfattar 20 ha. Marken ägs av enskilda ägare, Svenska kyrkan och Kungälv kommun.

*Utsikt från Fontän Berget
mot Botans fästning.*

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Planer.

- 1940 De senaste planerna har i första hand sökt lösa trafikproblemen. I 1937 års plan föreslår Erik Friberger att en breddning av Östra gatan till 10 m är tillräcklig, "då gatan icke kommer att upptaga trafik från några större områden". (Friberger 1937, s 12 (2) Akt 458 i byggnadsnämndens arkiv). Men man påpekar också: "Stadsplanebestämmelserna beträffande byggnadssättet äro så utformade att den för staden karaktäristiska byggnadsformen kan bibehållas i möjligaste mån och tillämpas på de nyplanerade områdena" (a.a. s 14(4)).
- Kvarteret Kyrkan undantogs från fastställelse 1940 i planen från 1937 (Akt 458 i byggnadsnämndens arkiv).
- 1942 För fastigheten Övre Platt nr 10 m fl upprättades en stadsplan 1942 (Torsten Johansson, Akt 479 i byggnadsnämndens arkiv) där den mark som togs in i planen i slutningen mot Fontinmassivet, punktprickades för att inte bebyggas.
- 1952 I två planer från 1952 och 1956 frångår stadsarkitekten Anders Lidvall
1956 den tidigare föreslagna breddningen. "Ändamålet med stadsplaneändringen är att i stadsplanen behålla nuvarande bredd på denna del av Östra gatan" (Lidvall 1952 Akt 815 i byggnadsnämndens arkiv). I planen för Stora Vågghals mm från 1956 bibehålls Mariebergslidens sträckning (se akt 938 i byggnadsnämndens arkiv).
- 1959 I ett generalplaneförslag från år 1959 betecknas Östra gatan fram till Mariebergsliden som "kulturskyddad gatumiljö" (liksom Thorilds gränd, Bäckliden och Källiden). Byggnaderna på Stora Vågghals 2 och 3 betecknades som "kulturskyddade byggnader". Med tiden har en förskjutning av stadens centrum ägt rum. I Ramplan 1976 för Kungälv centrum betecknas Västra Tullen som "centrums mittpunkt" (a.a. fig 8).
- 1967 Kvarteret Slottssträdgården fick en ny stadsplan 1967 (Akt 1643 i byggnadsnämndens arkiv) där bl a ett parkeringsdäck är föreslaget att ligga utmed Östra gatan. Den nuvarande bebyggelsen följer planen i övrigt.

Ärenden.

Beträffande Östra Allmänningsen beslutade Kommunstyrelsens arbetsutskott den 10 november 1987:

- " 1 att meddela Kungälv Scoutkår att Kungälv kommun skall utreda möjligheten, att Kungälv Scoutkår skall kunna finnas kvar på nuvarande plats inom Östra Allmänningsen och att denna utredning skall verkställas genom en planprövning som enligt stadsarkitekten bedöms kunna genomföras under den närmaste 2-årsperioden.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutar anteckna till protokollet att utskottet förutsätter att byggnadsnämnden genomför planprövning snarast möjligt enligt de intentioner som ges under punkt 1 ovan och med den tidsplan som däri har omnämnts.

Med utgångspunkt från de förutsättningar som formulerats för planeringen 1986 av planeringskommittén skall planläggningen av Östra Allmänningsen ske "med intentionen ---- att scoutverksamheten kan kvarligga" (planeringskommittén 1986-01-22, 10.2).

Beträffande fastigheten Stora Våghals 15 som ägs av Nordiska folkhögskolan har ägaren bl a fått följande förhandsbesked:

" Byggnadsnämnden beslutar att som förhandsbesked meddela sökanden att bygglov och avstyckning kan påräknas efter det att sedvanliga ansökningshandlingar inlämnats till byggnadsnämnden respektive lantmäteriet för godkännande" (1987-10-27).

Bevarande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohuslän skriver 1977 i "FRP i O-län", följande om Kungälv.

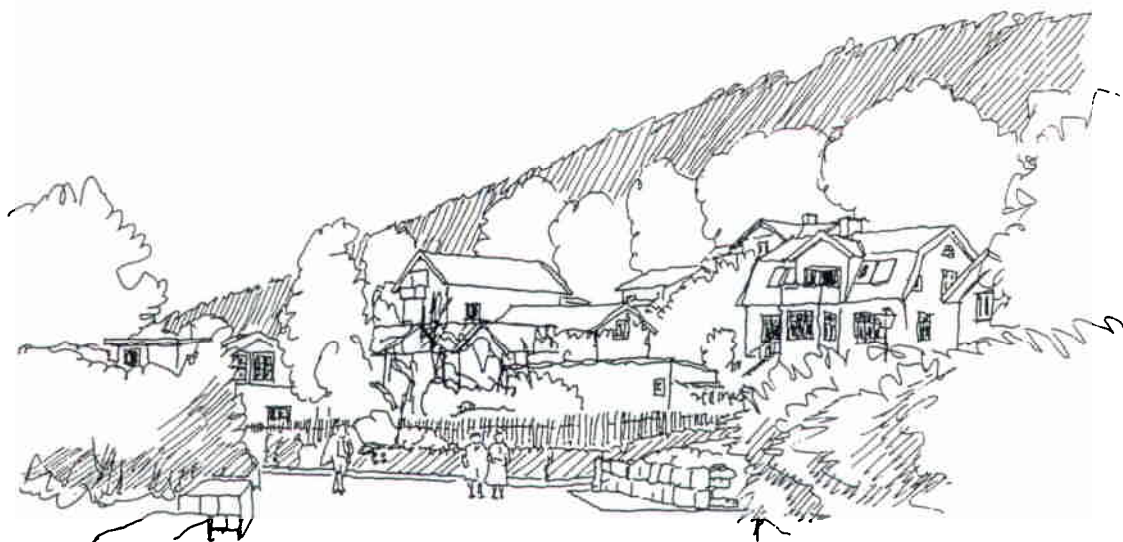
"Det är kommunens avsikt att i mån av resurser fortsätta arbetet på revidering av stadsplanen för Gamla staden i Kungälv, närmast vad gäller Stora Torget och Östra gatan. Området faller också under riktlinjeområde R14 med stora krav på lokalisering och utformning (29, 38, 39 och 56 §§ BS)".

Kungälv har angetts som riksintresse av Riksantikvarieämbetet med följande lydelse "Välbevarad trästad med Bohus fästning". (KO 13, se Kungälv Kommunplan 90, s 96).

Statens naturvårdsverk har den 21 december 1987 tagit upp Göta älvs västra strand och nordre älvs strandområden i Östra gatans omgivning som områden av riksintressen för "naturvård och friluftsliv".

Bevaringsplanearbetet har delats upp i fyra etapper.

- I Västra gatan, 1974.
- II Kv Krabbetornet m fl, 1984.
- III Östra gatan, pågående 1988-
- IV Fästningsholmen.

*Östra Gatan i Kungälv,
kvarteren Nedre Platt och Övre Platt med
Fontänberget i bakgrunden.*

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FÖRÄNDRINGAR

Sammanfattning av åtgärder.

Bevarandeplanen får formen av en detaljplan. Allmänintresset, förutom det uttalade riksintresset, att bevara miljön vid Torget och Östra gatan är stort. Såväl stadsdelens invånare som berörda myndigheter stödjer samstämmt ett bevarande. (se Samrådsredogörelse 1990-06-06 och utställningsutlåtande 1991-02-21).

Med detaljplanen ges ett utförligare stöd för bygglovgivningen än med områdesbestämmelser (se Planverket 1987, s 55 o.f.).

Den nu gällande detaljplanen ger så stora möjligheter till förändringar att de av vår tid uppskattade särdragen inte kan bibehållas. Kommande önskemål om förändringar kan lösas genom ombyggnader och omdisponeringar inom den befintliga bebyggelsens ram. Större förändringar kräver ändringar i detaljplanen. För andra bevarandeplaner av liknande slag är det genom nya mindre detaljplaner, ofta genom enkelt planförfarande, som den kontinuerliga anpassningen kan genomföras. De nya mindre planerna skall då genomföras i samma anda och med samma mål som bevarandeplanen.

De större förändringarna blir på detta sätt väl förberedda och bedömda samt demokratiskt förankrade. Nackdelen är kostnaderna och det administrativa arbete som krävs.

Möjligheterna att ta hänsyn till kraven på flexibilitet inom den nu föreslagna planens ram av begränsad byggrätt i plan och höjd beror på hur man tillämpar bestämmelserna om vilka förändringar som kan rymmas inom begreppet mindre avvikelse från planen (men inom dess syfte). Om vissa förändringar som står i överensstämmelse med planens intentioner finns skildrade i planbeskrivningen bör det vara möjligt att genomföra dessa förändringar som mindre avvikelser.

Med utgångspunkt från erfarenheterna av bevarandeplanens funktion under genomförandetiden bör kommunen överväga om det för framtiden vore praktiskt att pröva områdesbestämmelser för det kontinuerliga bevarandearbetet när väl den nuvarande planen från 1940-talet ersatts med en mer bevarandeinriktad detaljplan.

Den framarbetade detaljplanens tvingande åtgärder framgår av plankartan och bestämmelserna.

1. ANVÄNDNING.

Det befintliga gatunätet befästs i planen.

Hastigheten på Östra gatan begränsas till 30 km/ tim. En vändplats förläggs till Östra allmanningen. Torget avgränsas av det gamla Rådhuset, Nordre älv, Hotell Fars Hatt, Kyrkan, Kyrkstugan, bostadshus i kvarteren Rådhuset, Skarpe Nord och Kyrkan. De planområden som markerats park befäster pågående markanvändning. På Östra allmanningen används en del av naturmarksområdet tillfälligt som föreningslokal (för närvarande Kungälv scoutkår) senast fram till 2001-12-31. Planområdet avgränsas norrut av naturområde mot Fontinberget och Nordiska folkhögskolan.

Kvartersmarken upptas huvudsakligen av bostäder. Den sammanhängande byggrätten i de hittills gällande planerna har bestått av långa byggnadskroppar med förgård till Östra gatan och kvarterstäckande byggrätt i kvarteren norr om Östra gatan. I den nya planen ersätts dessa byggrätter med byggrätter anpassade till den äldre bebyggelsens storlek och utsträckning.

I fastigheten Kyrkan 2 vid Torget kombineras bostäder i övervåningen med handelsändamål i bottenvåningen. Övervåningen har en tid använts som kontor. Tidigare har bostäder och skollokaler tagit övervåningen i anspråk.

Nya bostäder planeras också i fem andra fastigheter, i fyra fall för att ta tillvara tidigare byggnadsrätter; Nedre Platt 3, Stora Våghals 15, Svingeln 13 och 14. Tillbyggnader och nybyggnader av uthus föreslås för Skarpe Nord 9, Kyrkan 2, Övre Platt 2, 3 och 4, Svingeln 3, 13, 12, 18, 19, Slottsträdgården 6 (även påbyggnad), Stora Våghals 8 och 25, Lilla Våghals 15, 13 och 11 samt Gamla Staden 1:3.

I fastigheten Slottsträdgården (7) föreslås att ett hotellannex görs om till bostad med möjlighet till användningen daghem-fritidsgård samt att kök- och restaurangdelen av Fars Hatt byggs på med rum och friskvårdsutrymmen. Byggrätten för ett p-däck föreslås utgå. Ytterligare p-platser föreslås i tomtens östra del.

För fritidsverksamheten föreslås en förändring vid Östra allmänningen. Scoutkåren förutsätts lämna platsen före 2000-12-31.

Bevarandeplanen innebär att Östra gatans nuvarande bredd bibehålls, att gatan blir lokalgata och att terrasserna på gatans norra sida bevaras. Önskemål om parkeringsplatser föreslås lösta genom anvisade eller upplåtta platser på allmän mark, samt i två fall genom att stenomgärdade fickor skapas i terrassmurarna mot gatan. I anslutning till avfalls-containerplatser i kv Alarmposten föreslås att en transformatorstation placeras. Två avloppspumpstationer redovisas.

Mot öster och söder avgränsas planen med vattenområden och befintliga mindre bryggor markeras.

Planen utgår från den pågående markanvändningen.

2. UTFORMNING AV ALLMÄNNA PLATSER.

Den pågående användningen av lekplatsen i kv Kyrkan markeras liksom två gångvägar mot Fontinberget, från Thorildsgränd och Källiden. Infarten till fastigheten Kyrkan 2 avgränsas mot lekplatsen med staket.

På Torget föreslås att ett mindre antal besöksparkeringsplatser organiseras utmed den körväg som redan är markerad i stenläggningen.

Den befintliga parkeringen framför Fars Hatt bibehålls. Parkering föreslås även på Vintervägsgränd, Östra gatan och Östra allmänningen.

3. BEGRÄNSNINGAR AV MARKENS BEBYGGANDE.

Utöver de begränsningar som berörts ovan för kvartersmarken innehåller planen bestämda begränsningar av bebyggelse på grund av geotekniska skäl. Släntfotområdet söder om Östra gatan får ej ändras utan ingående geotekniska undersökningar.

Ytterligare belastning av marken eller muddring får ej heller ske kring strandområdet vid älven utan särskilda geotekniska undersökningar.

Ledningsdragningar för tele och avlopp markeras.

Ett område för fasta fornlämningar omfattar Torget och delar av omgivande kvarter, bl a Slottsträdgården.

4. MARKENS ANORDNANDE.

Parkering på kvatersmark anges i några fall vid Thorildsgränd och i de ovan nämnda parkeringsfickorna vid Östra gatan på tomtmark i kv Slottssträdgården. För de senare har också utformningen beskrivits.

Simbassängen på kv Slottsträdgården har angivits.

5. KULTURHISTORISK VÄRDEFULL BEBYGGELSE OCH MILJÖ.

I en gemensam, allmän bestämmelse beskrivs bevarandemålet som gäller hela planområdet och där några enkla egenskaper särskilt föreskrivs: den ljusa träpanelen (undantagsvis faluröd), röda tegeltak, sadeltak samt enkla byggdetaljer.

Den äldre bebyggelsen har skiftat användning genom åren. Timmerbyggandets mått och dimensioner har kunnat utnyttjas på många sätt. Därför skall bostäderna kunna kombineras med hantverk och andra verksamheter där byggnadsnämnden prövar om det är lämpligt med hänsyn till bevarandemålen och allmänt sett med hänsyn till störningar och annat.

För byggnader med särskilt stort kulturhistoriskt värde innebär planen att alla bygglovärenden skall behandlas av Bohusläns museum. Vissa byggnader, som i något avseende bryter sig ur den eftersträlvade helheten, markeras också för att man vid eventuellt kommande bygglovansökning skall kunna pröva att använda färg, form och material som bättre berikar miljön än de nuvarande.

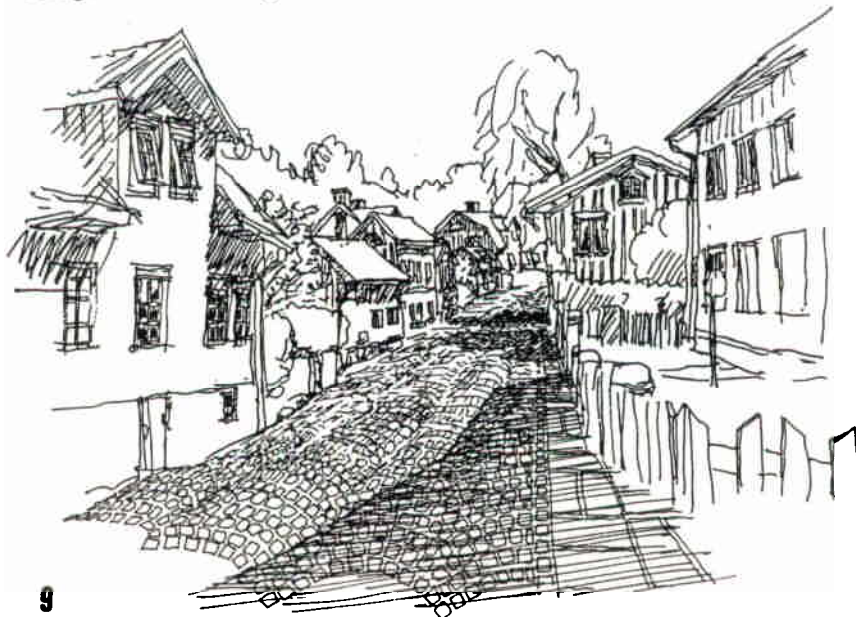
Några särskilt värdefulla utsikter anges i planen för att kommande förändringar skall kunna bedömas med hänsyn också till dessa viktiga inslag i stadsbilden.

6. ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER.

Genomförandetiden slutar 2001-12-31.

Femton gällande fastighetsplaner föreslås upphäva, liksom ytterligare sju av äldre gällande fastighetsplaner.

Planbeskrivningen innehåller i övrigt utförligare beskrivningar av de nu redovisade tvingande åtgärderna samt den önskvärda utveckling av bebyggelsen som en bevarandeplan kan ge anledning till och som kan tjäna som stöd för bygglovgivningen. Icke plantvingande åtgärder skall prövas i budgetsammanhang om och när de kan genomföras.

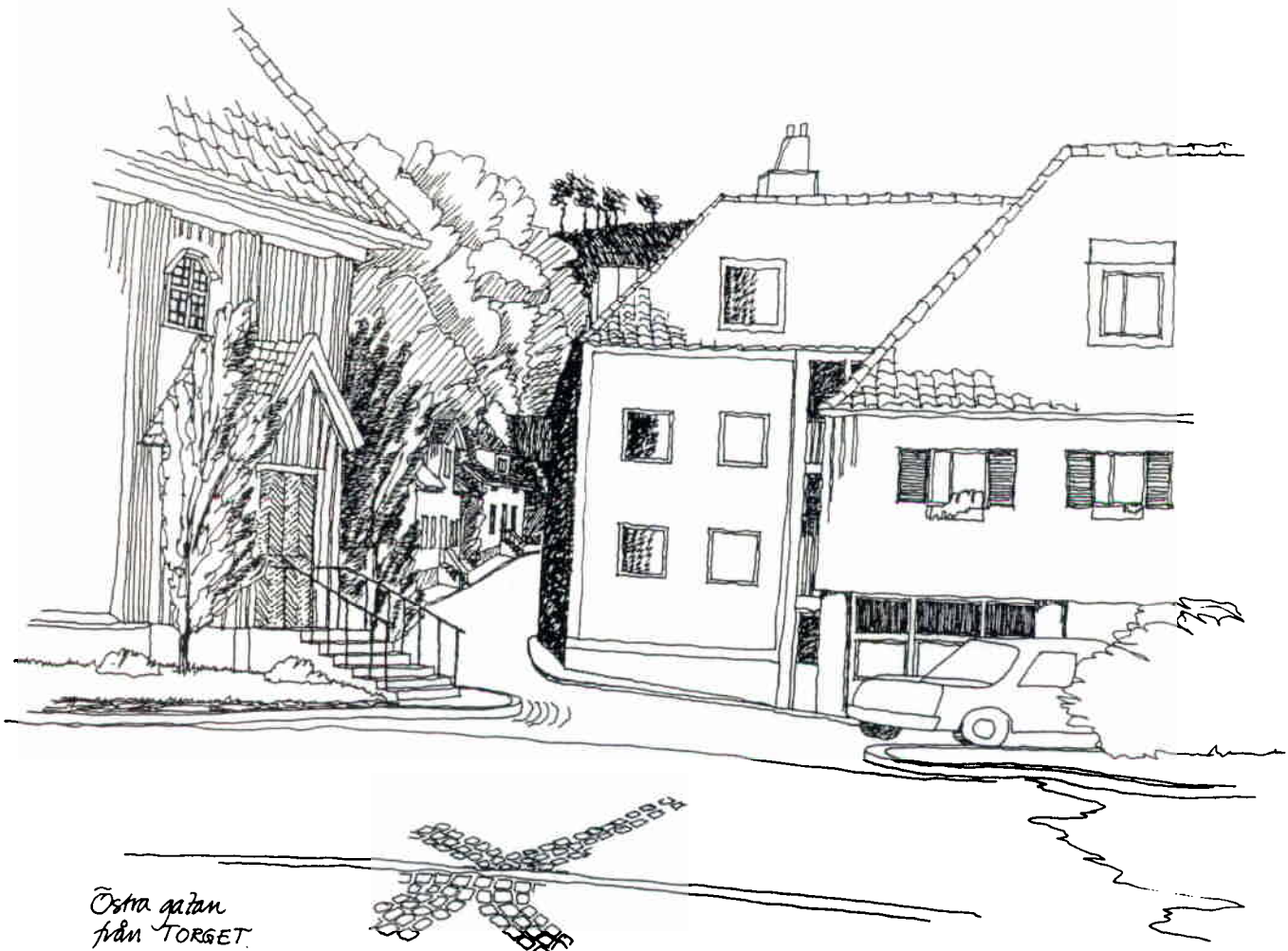
ÖNSKVÄRD ÅTGÄRD
Östra gatan
Skiss till
stenläggning

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FÖRÄNDRINGAR

Rekommendationer.

Alla byggnader åldras, gator och vägar slits, mindre sättningar och förskjutningar sker i murar och trappor och i terrasser och slänter. Över allt behövs underhåll och en viss förnyelse. Bostadshus, förråd, gator och tomter används kontinuerligt. Behoven och användningen förändras med tiden. Förändrade näringsfång, vanor, estetiska ideal och ekonomiska förutsättningar fordrar förändring och förnyelse av bebyggelsen. En bevarandeplan måste ta hänsyn till kravet att befästa och utveckla en mångsidig användning och att beskriva de karaktäristiska och historiskt betydelsefulla drag i bebyggelsen som skall finnas kvar i framtiden.

I det följande skall två sidor av planbeskrivningens innehåll behandlas; stadsdelens användning och stadsdelens karaktäristiska drag. I beskrivningen skall råd, rekommendationer och handlingslinjer beskrivas och motiveras till stöd för åtgärder beträffande underhåll, förnyelse och andra förändringar.

ANVÄNDNING

Arbetsplatser

Arbetsplatserna i planområdet är främst samlade vid Torget, hotell Fars Hatt, Pizzerian, Speceributiken, Waldorfskolan, Kyrkan, Butiken i källaren, Glasmästeriet i Rådhuset. Utmed Östra gatan ligger ett fåtal mindre verksamheter; småföretag samt drift- och underhållstjänst.

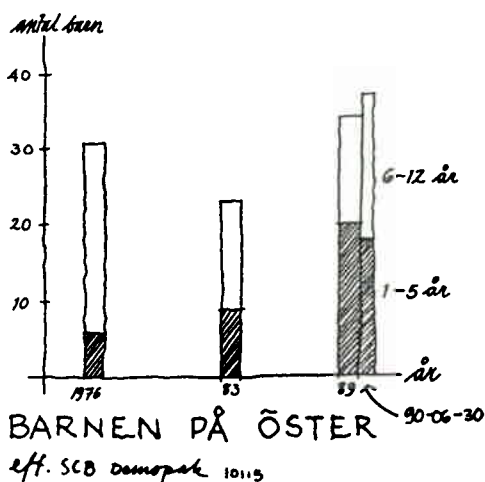
Ett mål för planen bör vara att göra det möjligt för dem som bor i stadsdelen att också kunna ha ett mindre företag ev hantverksföretag om det provas lämpligt.

Bostäder

Stadsdelens hus är ju övervägande enfamiljshus även om det också finns både flerfamiljshus och hyresbostäder.

Torget - Östra gatan erbjuder en rikt omväxlande och fascinerande bostadsmiljö. Men det är angeläget att se till att de krav vi i allmänhet ställer på en bostadsmiljö i form av gemensamma tjänster och liknande finns i rimlig utsträckning.

Målet är att tillgodose de boendes behov av förändringar både i enfamiljshus och flerfamiljshus på ett sådant sätt att bevaringsidén kan utvecklas. De äldre stadsplanernas byggnadsrätter medgav teoretiskt ett annat bebyggelsemönster än det nuvarande. Men i praktiken beskär bestämmelser om minsta avstånd till tomtgränser och topografin möjligheterna till stora förändringar. Men det är viktigt att lyfta av den gällande planens hot mot bevarandeidén som trots allt skulle kunna omsättas i praktiken. Kraven på förändringar kan gälla om- och tillbyggnader, önskemål om uthus. Dessa förändringar är en del av stadsdelens liv och bör anpassas till de mer preciserade krav som kan beskrivas för enskilda fastigheter och bebyggelseavsnitt. Många av de äldre husen har ju redan genomgått många ombyggnader genom århundradena vilket i flera fall tillfört husen intressanta historiska drag. Nya bostäder är aktuella i kv Slottsträdgården (annexet till Fars Hatt vid Östra gatan) Nedre Platt 3, Stora Vågals 15, Bleket samt på fastigheterna Svingeln 13 och 14 längst österut på Östra gatan.

Tjänster

Kommersiella tjänster.

Vid Torget finns en butik för dagliga inköp av matvaror, som främst betjänar stadsdelen men som även har kunder från andra delar av Kungälv. Det är en stor tillgång att ha en butik inom gångavstånd för dem som bor och arbetar vid Torget och Östra gatan i synnerhet som en kiosk vid Torgets västra sida nyligen stängts för gott.

Svenska Kyrkan har byggt bostäder på tomten Rådhuset 20 vid Torgets västra sida, enligt planen för Västra gatan. På lång sikt är det angeläget att bibehålla butiken vid torget. Både för äldre människor och yngre familjer är det särskilt viktigt med en närbutik.

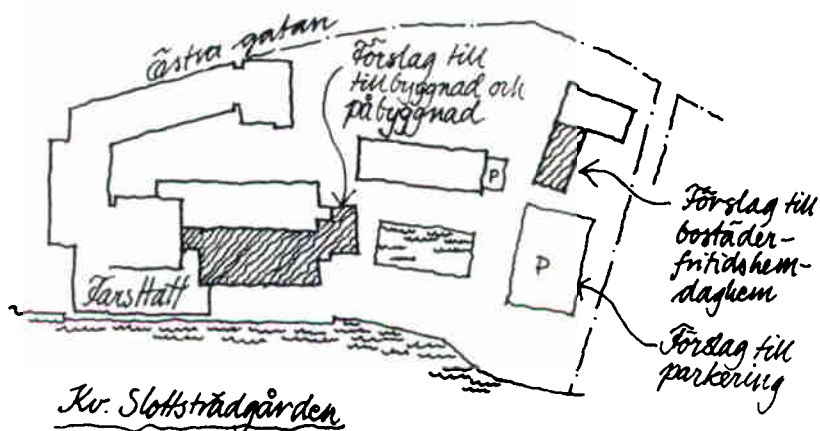
Den butiksrorelse som för närvarande är inrymd i fastigheten Kyrkan 2 i bottenvåningen har också utvecklats till en träffpunkt i stadsdelen och verksamheten har varit mycket skonsam mot den äldre inredning som finns och som uppmärksammats av den kulturhistoriska utredningen från 1987. Dessa förhållanden ställer vissa krav på de inblandade intressenterna om butiken skall kunna fungera på i stort sett nuvarande villkor. Med utgångspunkt från planfrågorna och ur bevarandesynpunkt är det rimligt att den nuvarande handelsfunktionen, som har gamla anor i huset, vägs in i bedömningen av fastighetens kulturhistoriska värde som inte är obetydligt betraktat i och för sig. Här möts funktionskrav och bevarandekrav på ett åskådligt sätt. För butiken och för grannen Pizzerian är det viktigt att parkeringsplatser finns att tillgå i närheten och att inlastning kan ordnas på ett enkelt sätt. I planen föreslår vi att leveranserna skall kunna tas emot på gårdssidan.

Sociala tjänster

Barndagvården i stadsdelen innebär för närvarande (hösten 1990) att familjerna antingen har barnen hos dagmammor i grannskapet eller på daghem t ex på Västra gatan.

En möjlighet att inrymma ett daghem och fritidshem har prövats i kv Slottsträdgården i det annex till Fars Hatt som skall disponeras för annan användning än den nuvarande. För stadsdelens liv vore denna möjlighet en stor tillgång.

Vid tillbyggnaden och vid ordnandet av uteplatsen söder om annexbyggnaden bör tillfället tas i akt att anpassa byggnadsform och volym, panel, fönster, staket eller liknande till omgivningens former och färger. (Anpassning behöver inte innebära kopiering. Man kan anpassa genom kontrast också).

Kulturella Invånarna på Öster förvaltar historiska kunskaper i en levande tradition vilket är mycket gynnsamt för målet att bevara bebyggelsen.

Tillgången på samlingslokaler för möten, studiecirklar och liknande är god; genom närheten till gamla Rådhuset, Fars Hatt, Waldorf seminariet, Hembygdmuseet på fästningsholmen och Nordiska Folkhögskolan.

Fritid

Östra all-
männingen Ridverksamheten på Marieberg, Scoutkåren och Kanotklubben på Östra allmänningen betjänar hela Kungälv i första hand. Det innebär omfattande transporter av hästar och materiel men också av deltagare och skjutsande föräldrar.

De praktiska svårigheterna tvingar till åtgärder för att begränsa trafiken. Ur bevarandesynpunkt blir restriktionerna en del i åtgärderna att slå vakt om bebyggelsens fortbestånd.

Att lägga scoutverksamheten i Fontinbergen har diskuterats länge. Tomt finns utsedd. Kanotföreningen skulle eventuellt vara bättre betjänt av en i Kungälv mer centralt placerad tomt vid vattnet. Kanotföreningen har tillsammans med Roddklubben diskuterat att på lång sikt gå samman om en utbyggd anläggning på Fästningsholmen.

För de som bor och arbetar i stadsdelen är det angeläget att gatan fungerar som gata, d v s något av en offentlig miljö där oförutsedda möten kan ske och där grannkontakter befästs. Dessa krav måste kunna sammanvävas med bevarandeönskemålen.

Östra Allmänningen har tjänat som upplagsplats och omlastningsplats då handeln och de vattenburna transporterna var mer omfattande. Östra gatan slutade förmodligen i en brygga vid Göta älv "När Kungälv blev svenskt var det mera angeläget att få förbindelse över Göta älv än tidigare, och 1680 fick staden tillåtelse att öppna en färjeled över till Lilla Viken. Varifrån färjan utgick i Kungälv är osäkert men en tanke att färjplatsen kan ha legat där Östra gatan slutar ned mot älven är inte orimlig" (Berg, 1986, s 112).

Östra stranden av Göta älv kunde för bara en generation sedan fortfarande benämnas "svenska sidan".

Östra gatan avslutas med en vändplats och enkel parkeringsplats (skylt med varning för översvämning skall finnas).

Utsikten från Östra Allmanningen mot älvlandskapet och Bohus Fästning är storslagen och historiskt betydelsefull.

Östra Allmanningen är ett intressant utflyktsmål. Parkområdet begränsas till det nu använda. Övrig mark betecknas Natur.

Såväl för Kungälvabor som för besökande i staden kan det vara värt att promenera till den yttersta änden av staden i Öster och vandra den väg bönder, pigor och drängar och båtsmän gått mellan bryggan vid älven till torget. Många lade nog till vid bron och torget om det gick. Men kanske hade man ärende till någon av hantverkarna utmed gatan.

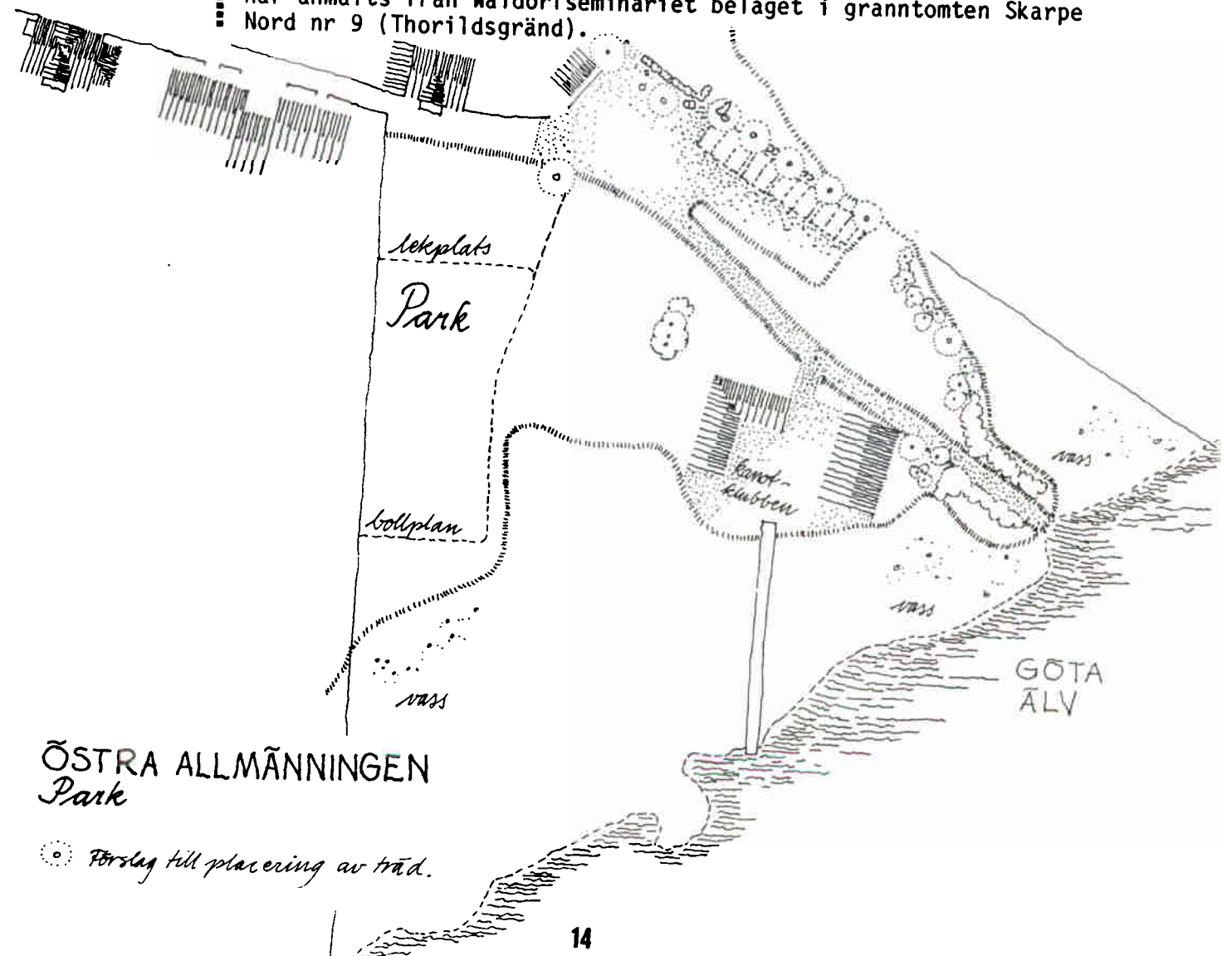
En lämplig åtgärd på sikt på Östra allmanningen bör vara att man skall kunna hitta en plats att sitta, kanske göra upp eld och äta sin matsäck.

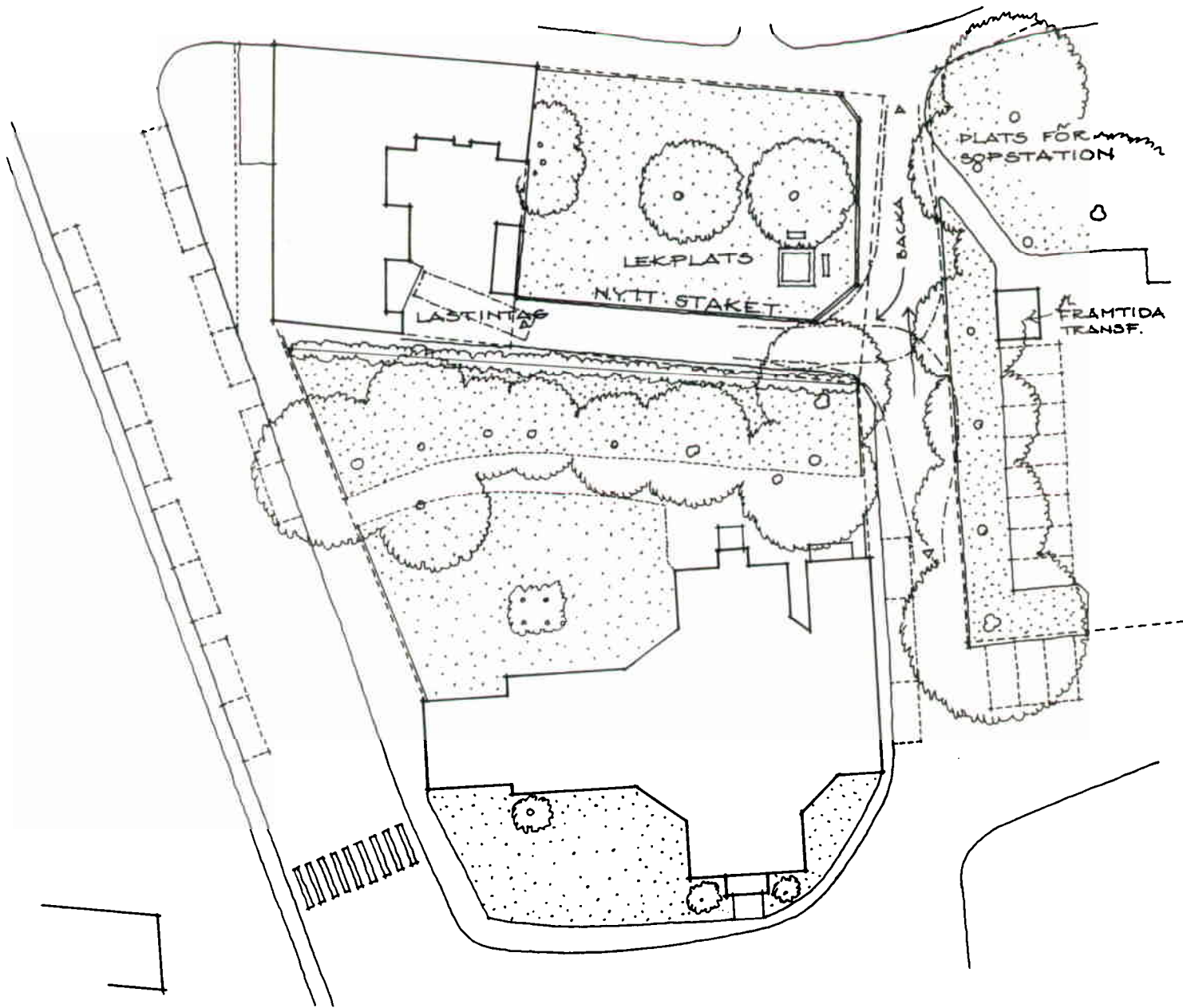
Lekplatsen

Lekplatsen vid Torget, norr om Kyrkan bör bibehålla sin nuvarande användning. Omgivande höga träd bör tuktas så att de inte skymmer solen så mycket som fallet är nu. Lekplatsen skall hägnas in mot infarten till Kyrkan 2 och bör då möjligheter erbjudas inhägnas helt med tanke på de små barnen och på att omgivningen är trafikerad.

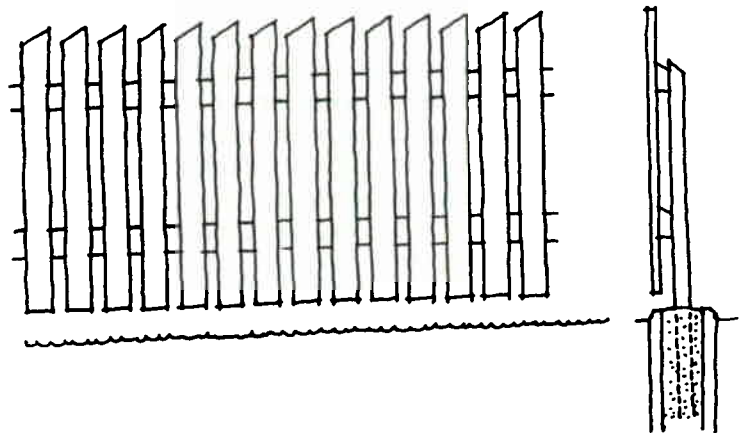
En generationsväxling innebär att behovet av väl fungerande lekplatser just nu ökar. En överslagsmässig uppskattning av antalet barn i åldrarna 2 - 10 år ger ett antal av omkring 30 st i stadsdelen. (Se stapeldiagram ovan).

Ett visst intresse att lämna synpunkter på utformningen av lekplatsen har anmälts från Waldorfseminariet beläget i granntomten Skarpe Nord nr 9 (Thorildsgränd).

Kv. KYRKAN
Lekplatsen mm

FÖRSLAG TILL STAKET

Trafik

Östra gatans trafik

- Trafikstörningar och trafiksäkerhet
- Biltrafiken i synnerhet de tyngre transporterna uppfattas av många boende som störande. (Se brev till kommunstyrelsen av 23 juni 1986). Vid diskussionsaftnar under hösten 1988 har röster höjts mot bilarnas hastighet som uppfattas vara för hög för omständigheterna och därmed särskilt farlig för barn som kan rusa ut mellan parkerade bilar och mellan buskage och från andra trånga passager. Vid Mariebergslidens krön har hastighetsmätningar gjorts 1986 och 1988 av de boende. (Se brev till Trafiksäkerhetsnämnden mfl, utkast 21 november 1988). Man har funnit att fler bilförare överskrider hastighetsgränsen 30 km/tim 1988 (77%) än 1986 (omkring 60%). Beträffande den smalaste delen av Östra gatan, mellan Mariebergsliden och Östra Allmanningen har de fyra fastighetsägarna kring den delen av gatan i brev (11 mars 1988) redovisat sin "oro för olyckor och svårigheter med i och urlastningar" på grund av den ökande trafik man iakttagit.
- Sättningar och skredrisk
- Flera boende har muntligen och i brev pekat på trafiken som en av orsakerna till sättningar och sprickor i terrassmurar och grundmurar. Man menar att bilarnas höga hastigheter "kan orsaka vibrationer i lerlagren" med sättningssskador som följd och eventuellt ökad risk för skred (5 mars 1985).
- Geoteknisk undersökning
- Konsultföretaget GF genomförde under december 1988 och januari 1989 sondborrningar för en geoteknisk undersökning som behandlar markens beskaffenhet och markförändringarna i området. Äldre motsvarande uppgifter saknas. Särskilt med avseende på den södra sidan av Östra gatan "med dess något sluttande markyta och sättningskänsliga jordprofil" gör man följande rekommendationer som har betydelse för trafikfrågorna:
- "För att minska vibrationerna bör hastigheten sänkas på Östra gatan. Med fördel kan även restriktioner införas vad gäller tung trafik". (GF, 1989-03-28, s 4).

Bebyggelsens användning med hänsyn till trafiken

De resmål som har betydelse för trafiken utmed Östra gatan är

- Mariebergs herrgård där man driver ridskola som för med sig hästtransporter med personbilar och släpvagn samt transporter av de ridande till och från gården vid övningstillfällena.
- Jonasson - Dahlins betong industri AB i gården Lyckorna där man tillverkar (ej vintertid) betongtrappor och betongsteg för entréer. Transporterna sker till och från Lyckorna med långtradare (18 m) ungefär en gång per vecka. Vägen över Dösebacka och Trankärr anses för smal för långtradarna. Bolaget hyr av Kungälv kommun. Dispens för transporterna på Östra gatan gäller för ett kalenderår i taget. Enligt trafiksäkerhetsnämnden gäller dispensen endast för en lätt transportvagn.
- Kungälv scoutkårs lokaler på Östra Allmanningen. I en barrack och förrådsbyggnad träffas scoutgrupper i olika åldrar fyra kvällar i veckan med ledare. Varje grupp omfattar ca 15 barn eller ungdomar. Någon kväll i veckan möts två grupper i lokalen. Gårdens besökare kommer från hela staden Kungälv ofta med bil skjutsade av föräldrar, men även med moped eller cykel.
- Kungälv kanotklubb har också lokaler på Östra Allmanningen. Till och från kanotklubben transporteras kanoter på bilsläp och kanotister. Verksamheten som vanligen pågår på eftermiddagar och dagtid under helgerna minskar i omfattning då isen lägger sig längs älven. Största antal besökande bilar har uppskattats till tio.

I övrigt används Munkegärdeskolan och Idrottshallen för träning. 29 november 1988 erhöll Kungälvskanotklubb en garagebyggnad (vid gamla brandstationen).

- . Hästeviks Byggnadsvaror får transporter av byggnadsmaterial och besök av kunder i bil, ofta med släp.
- . Boende vid Östra gatan, Mariebergsliden och Mariebergsvägen utnyttjar gator och vägar för persontransporter och övriga transporter som hushållen behöver.

Diskussion om lösningar och förslag till lösningar

Den geotekniska undersökningen presenterar uppgifter som innebär att riskerna för skador på bebyggelsen i detta bevaringsområde måste bedömas med stort allvar. Se sidan 26 och 27.

Trafikens inverkan kan minskas genom att man framför allt undviker tung trafik.

Trafikmängden kan minskas genom att vissa transportmål får nås på annat sätt än via Östra gatan. Man kan också överväga att flytta transportmål.

I diskussionerna i kommunstyrelsens arbetsutskott, ledningsgruppen för bevarandeplanen, planutskottet och byggnadsnämnden har alla varit eniga om att avlysa den tunga trafiken från Östra gatan. Däremot har det rått olika meningar om förslaget att stänga gatan för all genomfartstrafik. Det allmänna intresset av att upprätthålla trafiken på en gammal färdväg har stått emot målet att bevara en äldre miljö som inte är byggd för bilismen, genom att minimera trafikens verkan på det sättningsförlopp som ständigt pågår.

Följande mål och förslag formuleras.

För att undvika rasrisken vid Östra gatan och minska takten i sättningsförloppet i bebyggelsen, måste i första hand den tunga genomfartstrafiken undvikas på gatan. Att begränsa mängden av lätt trafik förefaller inte vara nödvändigt enligt t ex länsstyrelsens expertis och konsultföretaget GF. Det är angeläget att efterlevnaden blir god för de trafikbegränsningar som görs.

För att uppfylla dessa mål föreslås följande åtgärder:
All tung genomfartstrafik förbjuds på Östra gatan även i fortsättningen.

..... Åtgärder för att förhindra för höga hastigheter införs på sätt som de trafiksäkerhetsvårdande myndigheterna finner lämpliga. De boende vid Mariebergsliden har föreslagit en s k vägbula för att sänka hastigheterna vid backens krön.

Hastigheten föreslås begränsad till 30 km/tim även i fortsättningen.

..... Vid infarten till Östra gatan från Torget och vid infarten till stadsdelen norrifrån vid Mariebergsvägen skall finnas skylt för förbud för genomfart med tung trafik och biltrafik med släp samt anvisning om annan väg.

Trankärrsvägen rustas upp som vägvalsalternativ till Östra gatan (förstärkning av vägbro och breddning av smala passager).

..... Scoutkåren förutsätts flytta under genomförandetiden. Därmed minskar trafiken på Östra gatan. Scoutkåren har tidigare dokumenterat sitt intresse att flytta till Fontinskogen (bygglov, 1986-12-18). Genomförandebeskrivningen tar upp kostnader för iordningsställande av Östra allmanningen men inte kostnader för ny lokal åt Scoutkåren.

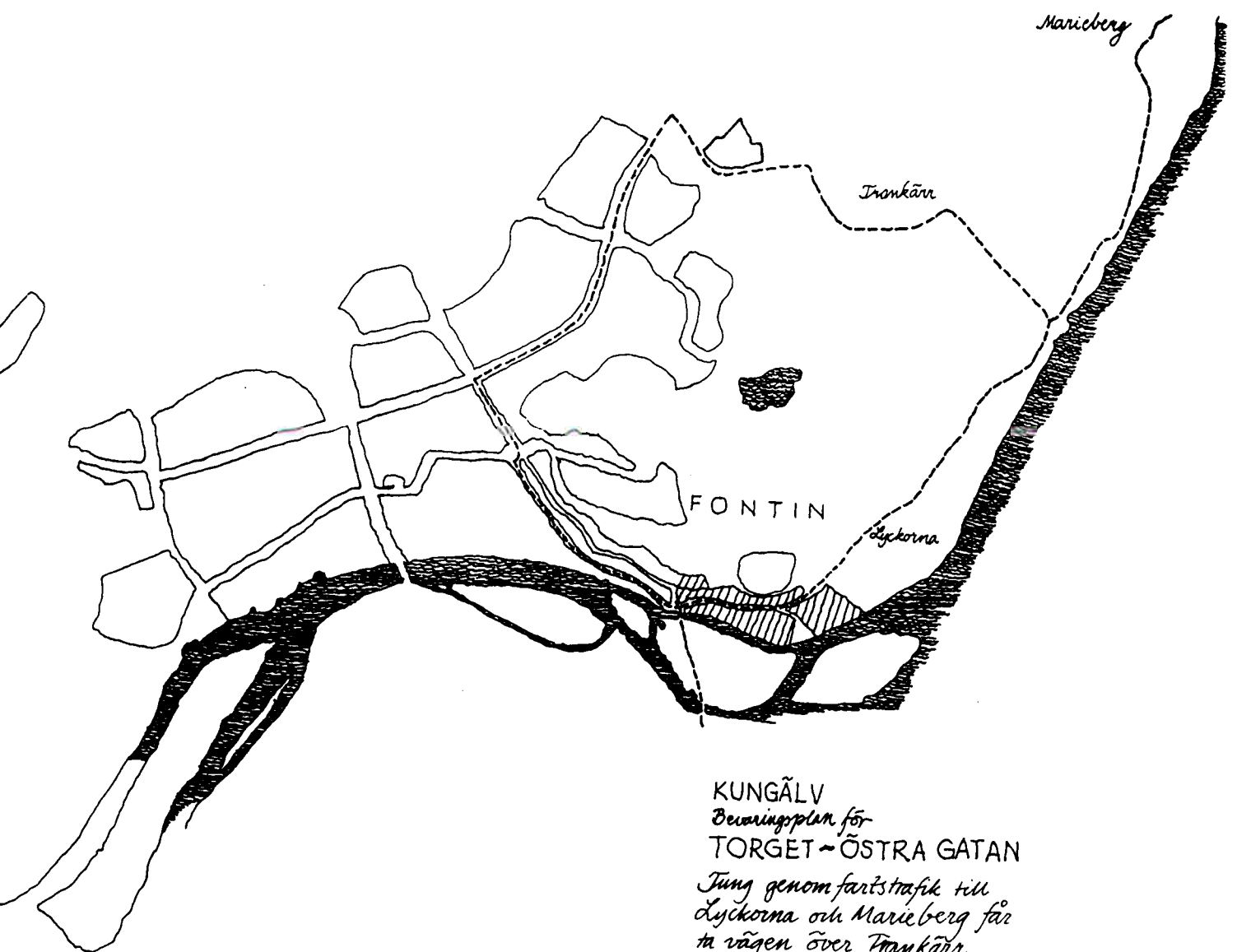
Olika lösningar av markbeläggningen bör prövas då det blir aktuellt att byta ut avloppssystemet på Östra gatan.

Den estetiskt och kulturhistoriskt angelägna åtgärden att införa stensättning med smågatsten på Östra gatan skulle kanske kunna ha en hastighetsdämpande effekt på bilisternas körsätt.

Förutom stensättning av gatan kan en annan lösning vara att lägga smågatsten närmast grundmurar och terrassmurar samt täcka asfaltbeläggningen med ett grusskikt. Se illustration.

Asfalt kan ha en fuktisolerande effekt då den går ända fram till vägglivet vilket innebär att fukt stiger i väggarna med frostsador till följd. Närmast väggliven bör det därför vara t ex smågatsten för att släppa igenom vatten och fukt. Vid underhåll och ombyggnadstillfällen bör man överväga att sänka gatunivån något och därigenom erhålla lämpligare anslutningar till grunderna för att leda bort vatten från fasaderna.

Byggnadsnämnden skall höras vid om- och tillbyggnader av gatan så att slitlagret utformas med hänsyn till den kulturhistoriska miljöns funktionella och estetiska krav.

KUNGÄLV
Bevaringsplan för
TORGET - ÖSTRA GATAN

Tung genomfartstrafik till
Ljckorna och Marieberg får
ta vägen över Frankärr.

Parkering

Behovet av parkering inom planområdet tillgodoses för de som bor och arbetar i stadsdelen samt i huvudsak för de besökande. De flesta bostäderna ligger på tomter där p-platser kan inrymmas. Men planen redovisar flera olika sätt att lösa bostadsparkeringen. (se nedan)

Arbetsplatserna inom planområdet ligger koncentrerade kring Torget. Verksamheternas behov av parkering är i huvudsak lösta på respektive tomter då det gäller de anställda. Kyrkan disponerar tre platser i kv Alarmposten (som tidigare).

För de besökande till denna del av Gamla Kungälv finns några gemensamma p-platser att tillgå: Torget (framför Fars Hatt och diagonalparkering utmed kv Kyrkan) Alarmposten samt Östra Allmanningen. Tre handikapp-platser skall anordnas på Torget och placeras så att de blir lätt tillgängliga för kyrkstugans och kyrkans besökare.

I stort sett sker ett samutnyttjande av p-platser för besökande till verksamheterna och besökande till bostäderna som bygger på att dessa två grupper av bilister kommer till stadsdelen vid olika tider.

Den till omfånget största verksamheten som berör behovet av parkering är hotell Fars Hatt.

Med detta fall fästs uppmärksamheten på det generella problem som finns för alla äldre områden där nya funktioner skall tillgodoses. Bilismens behov måste vägas mot målet att bibehålla de karaktäristiska dragen i bebyggelsen.

Behovet av p-platser för hotellet är 190 p-platser enligt tillämpliga normer.

För närvarande finns ca 50 p-platser tillgängliga på tomten. Genom samutnyttjande med andra besökande kan ca 70 p-platser (på Torget och i kv Alarmposten) utnyttjas. För närvarande saknas ca 70 p-platser för att fullt uppfylla normkravet.

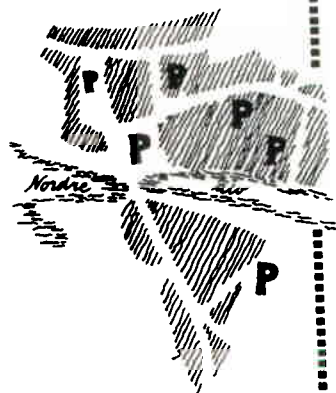
Ett parkeringsdäck i kv Slottsträdgården är trots sin låga höjd ett ingrepp som allvarligt förändrar helhetsbilden av kvarteret på ett sätt som ej står i överensstämmelse med bevarandemålet. Det är angeläget att undersöka alla möjligheter att komma tillrätta med bristen på parkeringsplatser för Fars Hatt.

Ledningen för Fars Hatt hävdar att den egna parkeringen utnyttjas dåligt och att en stor andel av hotellgästerna och konferensdeltagarna kommer med buss ofta genom särskilt organiserade resor. För att tillmötesgå önskemålen om vissa utvecklingsmöjligheter har vi i planen gått med på en utnyttjadsmöjlighet för rum och friskvårdslokaler som skapar ett ytterligare behov av 10 p-platser. Å andra sidan har fastighetsägaren gått med på att bygga 24 nya p-platser på sin fastighet.

Därmed reduceras det normbestämda bristen på p-platser till ca 56.

För att förbättra förhållandena skall hänvisningen till p-platserna i kv Slottsträdgården förbättras.

Överhuvudtaget är det angeläget att göra en orienteringsskylt för besökande kring Torget så att alla p-platser tydligt redovisas även med det tillägget att p-platserna på Fästningsholmen tas med. Säsongsvariationerna innebär att Fästningsholmens p-platser mycket väl skulle kunna samnyttjas för besökande till Torget inklusive Fars hatt under vinterhalvåret.

*Parkering kring
Torget och Fars Hatt*

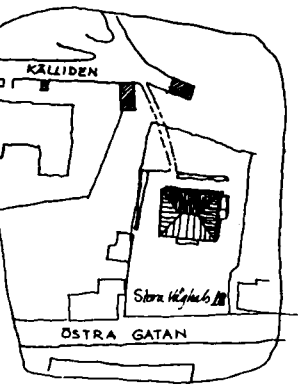
- Med dessa åtgärder anser vi att en rimlig avvägning gjorts mellan bevarande och normuppfyllelse.

Parkeringen på Torget ordnas med längsgående uppställning utefter gatans båda sidor.

Parkeringen framför Fars Hatt bibehålls.

På kv Alarmposten nr 1 bör prövas att ordna parkeringen så att bilarna ställs i fyra rader i nord-sydlig riktning.

Några mindre och okonventionella parkeringsplatser bör stadfästas och etableras med ev markdispositions rätt eller liknande: (ex bpl vid Källiden (Stora Våghals 18).

Eventuell "kantparkering" utmed Östra gatan är inte lämplig. Sikten blir dålig, särskilt för små barn som kan rusa ut mellan bilarna. De fyra platserna vid fastigheten Svingeln 6 bör bibehållas. Möjligheten att parkera på Vintervägsgränd kan endast utnyttjas för fyra parkeringsplatser som kan upplåtas genom boendeparkeringstillstånd.

Vidare erhålls ytterligare parkeringsplatser på Östra Allmänningen för boendes behov, besöksplatser. (se planskiss för Östra Allmänningen). En särskild skylt som varnar för översvämning skall finnas.

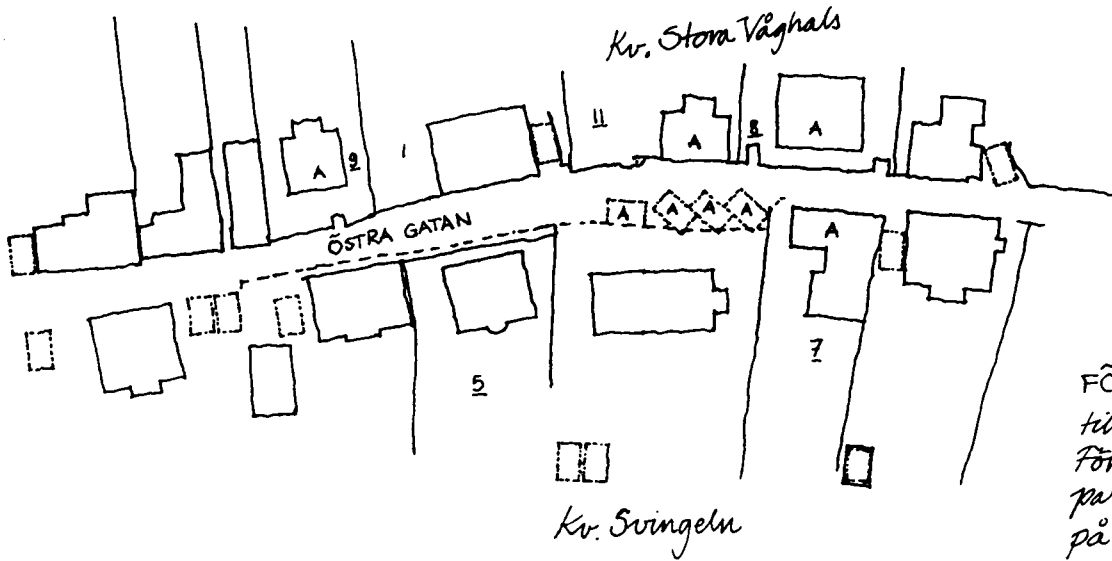
Parkeringsfickor.

Murarna utmed Östra gatan och terrasserna bakom är utsatta för ständiga förskjutningar och sättningar. Det normala underhåller innebär att murarna måste läggas om från tid till tid. Förändringsförloppet bör kunna bli långsammare om förbudet mot tung trafik efterlevs bättre. Terrassmurarna kräver normalt sett andra och större åtgärder än enbart ett aktivt underhåll med ilagning och liknande insatser.

- Terrassmurarna blir därmed inte möjliga att bevara som oförändrade historiskt intressanta minnesmärken som t ex murarna vid Bohus fästning. Terrassarbeten utgör här en normal underhållsåtgärd och vissa förändringar borde kunna tillåtas som ett led i livets utveckling på platsen. Två mindre fickor för parkering av bilar bör kunna tillåtas om man i utformningen tar hänsyn till de miljömässiga kraven och styr utformningen genom bestämmelser om utförande. Fickorna omgärdas med natursten så att de befintliga murarna flyttas och kompletteringar utförs i samma teknik. Marken beläggs med smågatsten. På detta sätt kan traditionen föras vidare att lösa nya problem men ändå upprätthålla det nuvarande helhetsintrycket kring gaturummet.

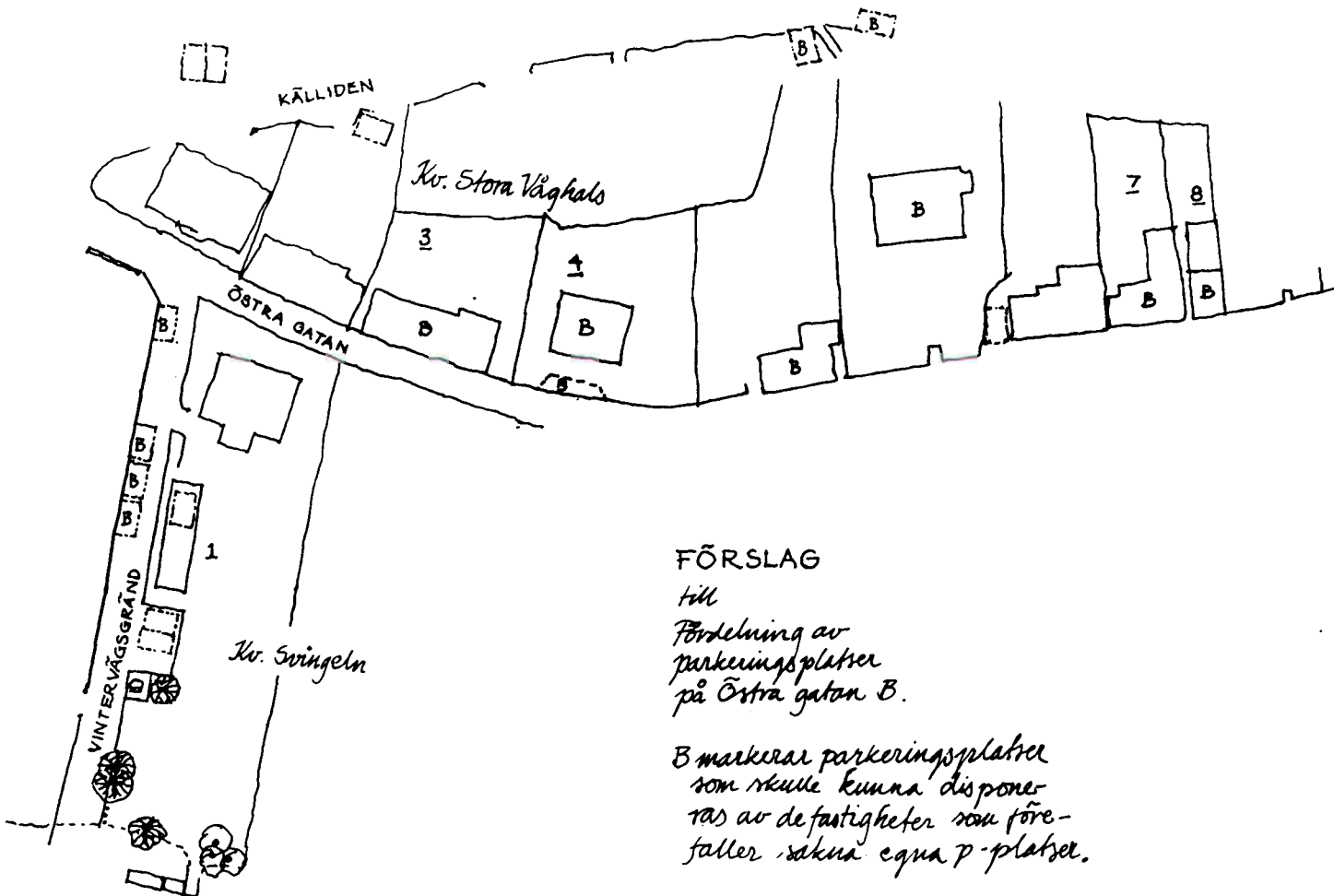
De sammanlagt 8 p-platser som på Östra gatan och Vintervägsgränd kan anvisas för boendeparkeringstillstånd täcker inte behovet av p-platser för fastighetsägare som nu saknar parkeringsmöjligheter på sin egen tomt. Översvämningsrisken på Östra allmänningen gör den parkeringsplatsen dålig som permanent lösning.

Se illustrationer på följande sidor.

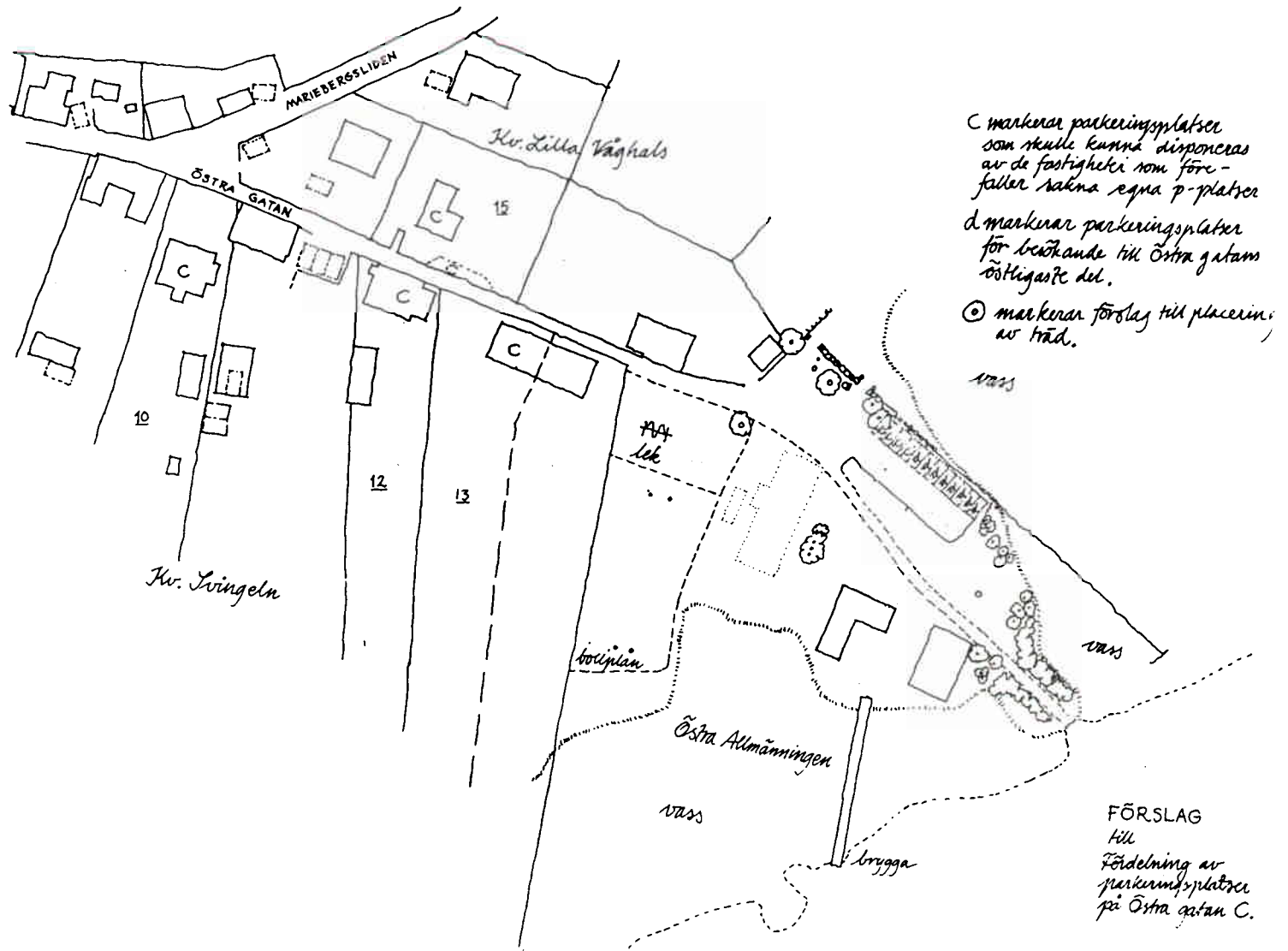
FÖRSLAG
till
Fördelning av
parkeringsplatser
på Östra Gatan A
17 maj 89

A markerar parkeringsplatser
som skulle kunna disponeras
av de fastigheter som
förefaller sakna egna
p-platser.

FÖRSLAG
till
Fördelning av
parkeringsplatser
på Östra gatan B.

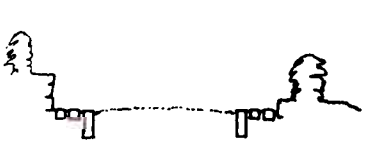
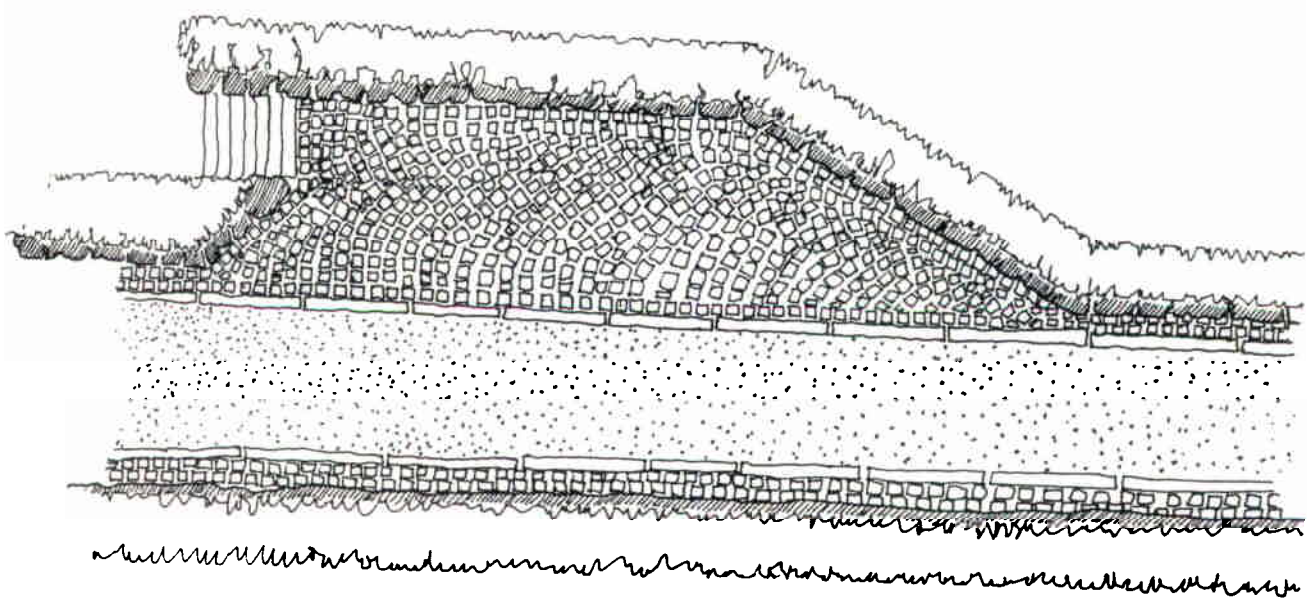
B markerar parkeringsplatser
som skulle kunna disponeras
av de fastigheter som förefaller
sakna egna p-platser.

- c markerar parkeringsplatser som skulle kunna disponeras av de fastigheter som förefaller sakna egna p-platser
- d markerar parkeringsplatser för betraktande till Östra gatans östligaste del.
- ⊙ markerar förslag till placering av träd.

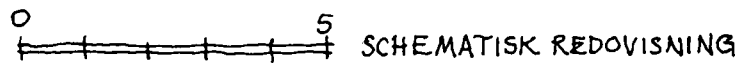
vass

FÖRSLAG till fördelning av parkeringsplatser på Östra gatan C.

Östra gatan, Kungälv.

FÖRSLAG TILL GATUBELÄGGNING OCH PARKERINGSFICKA

Teknisk försörjning, tekniska förutsättningar

El.

En transformatorstation föreslås placerad väster om parkeringsplatsen i kv Alarmposten med åtkomst från Kyrkogatan. (se skiss ovan under rubriken "Parkering").

Den lilla transformatorbyggnaden bör erhålla ljusa träfasader och rött tegeltak.

Tele.

Genom planområdet går en telekabel som är en del av riksnätet. För att skydda kabeln och underlätta felavhjälpning och underhåll har ett tre meter brett skyddsområde (markerat med u) lagts in i planen.

Geoteknik och radon.

Namninsamlingar och andra opinionsyttringar innebär varningssignaler som delvis bekräftas i den geotekniska undersökning Konsultföretaget GF utfört (1989-03-28, reviderad 1989-11-15). Den rekommenderar:

"Norra delen (norr om Östra gatan)

Norra delen utgörs av ett höjdparti med berg i eller nära dagen.

Gammastrålningen från berget varierar inom området mellan 8-25 uR/h. De höga värdena erhöles vid mätning på den röda graniten. (egentligen röd alkalingnejs enligt föreningen Gamla Kungälv). Mätvärdena ger dock inte anledning att ställa krav på radonsäkert utförande. Däremot bör alla byggnader utföras radonskyddande."

"Södra delen (söder om Östra gatan)

Med hänsyn till såväl stabilitets- som sättningsproblematiken måste vissa restriktioner läggas på området:

Östra gatan bör avstängas för tung trafik (3,5 ton). Särskild dispens lämnas till dem som har ärende längs gatan, dvs sopbilar etc. Tillåten hastighet maximeras till 30 km/h.

Vägbeläggningen bör hållas så jämn som möjligt, vilket innebär att eventuellt uppkomna gropar och håligheter, som kan orsaka lågfrekventa vibrationer, snarast skall åtgärdas. Däremot finns ur geoteknisk synpunkt inget krav på en speciell typ av beläggning.

Vid framtida underhållsarbeten på ledningar i gatan måste noggrant beaktas risken för ytterligare allvarliga skador på de närliggande byggnader, som redan idag är sättningsdrabbade och därmed har latent inbyggda risker. Detta innebär att underhållsarbetena sannolikt blir svårare och dyrbarare än vad som annars är normalt. Vid eventuell omläggning av ledningarna bör t ex en grundförstärkning studeras.

Schakt för VA-ledningar eller liknande får ej ske i direkt anslutning till släntfoten söder om byggnaderna, utan att stabiliteten dessförinnan i detalj har klarlagts.

I anslutning till den något brantare slutningen, närmast söder om Östra gatan får ur stabilitetssynpunkt inga ytterligare belastningar ske.

Även ur sättningspunkt är detta olämpligt då belastning nära byggnader kan medföra ökade sättnings-skador på byggnaderna.

För att eliminera fortsatta sättnings-skador bör byggnaderna grundförstärkas med stålplåtar ner till berg.

På det i stort sett plana partiet närmare Nordre älv kan ur stabilitetssynpunkt belastning ske med upptill 20 kPa. Därvid skall dock sättningsrisken observeras.

Inom en 30 m bred zon närmast älven samt området i anslutning till Fars Hatt (inklusive annex och simbassäng) får ingen ytterligare belastning påföras marken utan att samtidigt någon form av grundförstärkning vidtages. Som underlag härför krävs alltid en kompletterande geoteknisk utredning. Samma förutsättning gäller vid eventuell muddring i älven".

I överensstämmelse med ovanstående rekommendationer har bestämmelser (b1, b2 och b3) införts som begränsar markens bebyggande.

Vatten och avlopp.

I det nuvarande avloppssystemet öster om Vintervägsgränd förenas dagvatten med övrigt avloppsvatten och pumpas därefter till Ryaverken på Hisingen för att renas.

Ett s k duplikatsystem skall införas; d v s dagvattnet från tak och sluttningar förs genom särskilda ledningar ned till älven, hushålls-avloppet pumpas till Rya. När denna omläggning kan genomföras är osäkert.

Buller.

Den bullerundersökning som utfördes 1988 anger att det är nattetid inomhus som de största störningarna uppträder.

Bullerutredningen rekommenderar:

Befintlig bebyggelse

Inga särskilda krav ställs i planen. Som allmänt råd till personer som är störda av bullret rekommenderas byte till fönster med god ljudisoleringsförmåga. Detta kan uppnås med tilläggsrutor och förbättrad tätning kring fönstren, alternativt byte till nya fönster med god ljudisoleringsförmåga (Ia minst 36 dBA).

Större ombyggnader

I planen bör intas en bestämmelse om att vid ombyggnad utformas fasad (mot gatan samt gavlar) så att maximal ljudnivå inomhus ej överstiger 45 dBA. Detta innebär krav på fönster med mycket god ljudisoleringsförmåga (Ia minst 40 dBA). Även fasaden i övrigt måste kontrolleras med avseende på ljudisoleringsförmåga, normalt krävs tilläggsisolering. Eventuella ventiler förses med ljudfälla. Ett noggrant arbete är nödvändigt om avsedd effekt skall uppnås. Från bullersynpunkt är det också fördelaktigt att orientera bullerkänsliga utrymmen, d v s främst sovrum, från vägen. (Se GF 1988-12-22).

Här finns en motsättning mellan målet att bevara bebyggelsen och de störningar biltrafiken åstadkommer. Bullret blir oftast den dimensionerande miljöfaktorn före t ex luftföroreningarna. De stora ingrepp i de gamla fasaderna och fönstren som krävs i utredningen för att sänka bullret kan troligen undvikas om den nu framlagda planens intentioner följs. Avstängningen av den tunga genomfartstrafiken liksom begränsningen av tillåten hastighet till 30 km/tim kommer att efterlevas bättre genom de varningar och besvärande hinder som denna plan medför.

Detta innebär att de ovan rekommenderade åtgärderna ej bör genomföras.

Avfall.

Anläggningar för avfall löses på respektive fastighet. Plats för avfallscontainer för papper, glas och grovsopor en s k avfallsstation planeras att placeras i slutningen norr om kv Alarmposten. (Arbetet ingår i kommunens uppdrag åt Kungälv Transporttjänst)

Skyddsrum.

I kvarteret Slottsträdgården finns 2 stycken skyddsrum om 167 platser som täcker behovet för hotellrörelsen Fars Hatt.

Inom planområdet i övrigt finns ett skyddsrum behov om 240 platser för bostäder och verksamheter.

Tillgången på statliga medel styr skyddsrumbyggnandet och beslut härom meddelas av byggnadsnämnden efter särskild anmälan.

Brand.

Öster har förskonats från stora stadsbränder. 1678 brändes många tomter av i försvarssyfte.

1796 inträffade en större brand vid Torgets norra hörn, men sedan dess har endast enstaka, till omfattningen begränsade bränder inträffat (Kerstin Berg, 1990-09-12).

Trähusbebyggelsen är naturligtvis särskilt sårbar för bränder. Följande av räddningstjänsten 1990-02-05 formulerade rekommendationer bör följas:

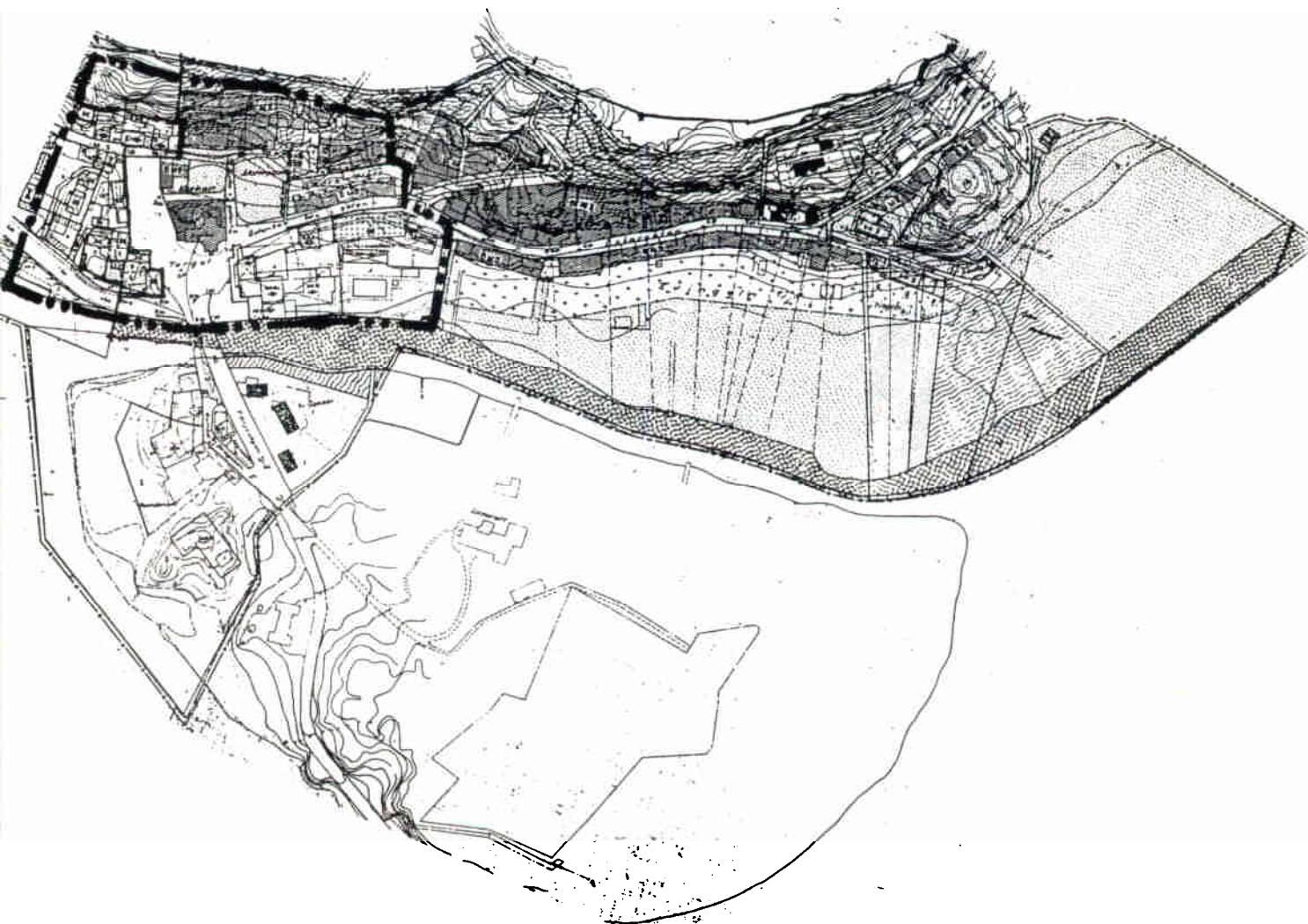
1. Förtätad trähusbebyggelse innebär alltid stor risk för omfattande egendomsförstörelse vid brand.
2. En ytterligare förtätning av befintlig bebyggelse kan innebära ökad risk för brandspridning. Vid utökning av bebyggelsen bör detta föregås av en brandteknisk bedömning.
3. Vid om- och tillbyggnader samt renoveringar bör invändigt materialval göras med en särskild avvägning mellan det byggnadstekniska brandskyddet och bevarandeintresset.

När starka bevarandeintressen råder i kombination med stor risk för brandspridning genom förtätad trähusbebyggelse, kan man genom noggrant invändigt materialval avsevärt förbättra byggnadskonstruktionernas brandtålighet.

4. Räddningstjänstens behov av framkomlighet för snabba räddningsinsatser måste tillgodoses. En inskränkning av genomfartstrafiken på Östra gatan bör utformas så att passage möjliggörs för räddningstjänstens fordon.

Kulturlager

Riksantikvarieämbetet har avgränsat ett område kring Torget och kyrkan där fornminneslagens bestämmelser gäller. Det innebär bl a att arkeologiska utgrävningar skall utföras före alla grund och markarbeten. Se särskild avgränsning på plankartan.

Kungälv. Torget - Östra gatan

SAMMANSTÄLLNING AV
GÄLLANDE PLANER
med Fornlämningsområdet
kring Torget markerat.

KARAKTÄRISTISKA DRAG

Planen

År 1874 gjordes följande beskrivning av Kungälvs stad:
"Den som känner till vår lilla stad wet äfwen:

att staden genom sin långsträckta form, sitt glesa byggnadsfält, sina många mellan husen spridda ödetomter och trädgårdar, sitt läge längs elfwen, der en alltid frisk luftström ständigt spelar öfwer de nedra tomterna mot de högre upp under Fontin liggande husen, är utan behof af vidare anordningar för anskaffande af frisk luft;

att alla tomterna hafwa tillträde till gata;

att torget nu, och troligen äfwen för framtiden, fullt motsvarar stadens behof av salu- och marknadsplats, för hwilket sednare ändamål ett område utanför stadens wästra tull jemwäl är afsatt;

att den s. k. Trädgårdsföreningen lemnar stadens innewånare fullt tillräcklig promenadplats, hwaraf dock ganska få lära betjena sig, då de i sina egna trädgårdar hafwa tillgång till frisk luft;

att markens starka lutning från Fontin åt gatan och från gatan åt elfwen, i förening med anordningen af enkla tomter, bereder mer än behöfligt och lätt affall för watten och orenlighet;

att stadens nuwarande gata, ehuru wisserligen smal, är fullt tillräcklig att upptaga den derå warande trafik, hwilken i framtiden snarare torde minskas än ökas;

att staden i allmänhet genom sitt läge, sitt obehindrade watten aflopp och sina wid Fontins fot terrasslikt anordnade trädgårdar erbjuder all den prydighet och sundhet, som med fog af ett så litet samhälle kan fordras;

att stadens utveckling och deraf följande företagsamhet i byggnadswäg är ingen, hwadan en reglering äfwen torde blifwa endast ett werk på papperet, som kanske ej på hela mansåldrar i ringaste mån kan förwerkligas, derest ej en eldswåda skulle ödelägga någon del af staden, i hwilken händelse det kan wara tids nog att tänka på reglering..."
(Byggnadsnämnden i Kungälv, 1876, 6 december).

Denna beskrivning gjordes två år innan industrialismen drog in i staden med glasbruket och senare kexfabriken.

Mot bakgrund av denna beskrivning kan det vara fog att ta fasta på två ting.

Beskrivningen av stadens form gör ingen skillnad mellan Västra gatan och Östra gatan. Luften drar upp mot Fontinberget utmed hela staden. Många drag i bebyggelsen utmed Västra gatan är de samma utmed Östra gatan. Terrasserna mot berget har givit husen höga socklar på gatornas norra sidor. Östra gatan har ännu kvar de långa tomterna på sin södra sida. De något större mangårdshusen, och handlarnas hus, ligger på gatans södra sida både på Östra och Västra gatan. Det andra beskrivna draget av särskilt intresse är att det mellan husen ömsom låg trädgårdar, ömsom ödetomter vilket gav bebyggelsen en viss rytmen utmed gatorna.

Under 1800-talet hade mangårdshusen flyttats fram till gatorna och uthusen in på gårdarna. Men vid slutet av 1800-talet låg ännu en lång länga kvar med stall och manhus sammanbyggda utmed gatan på den nuvarande fastigheten Svingeln nr 12.

De medeltida dragen i denna planerade 1600-talsstad, med de smala tomterna ned till älven kan jämföras med motsvarande planavsnitt i 1200-talsstaden Marstrand eller i städer som Stockholm och Arboga men också med sättet att organisera marken i radbyarna.

Erick Kuus plan från 1696 har stadfäst ett planmönster som fanns etablerat 1678 då Kietell Classon märkte ut de tomter som avbränts med anledning av belägringen 1678.

KUNGÄLV 1648
Efter
Isaac v. Geelkerck
DKB, NKS 1920-2°

Kietell Classon upprättade sin karta efter det att "Fienden i största hast och Confusion up bröt medd Belägringen och aff Marcherade" (Krigsarkivet, Sthlm, stads och fästn.planer, Bohus nr 87). Kartan redovisar arton byggnader och plankonturen av den brända kyrkan samt i övrigt att bebyggelsen bränts ned.

På en karta som troligen redovisar en svensk belägring under general Lars Kagge av Bohus fästning i svensk-danska kriget 1643-45 är bebyggelsen norr om älven tecknad som på avritningen från år 1750.

Den 1678 redovisade planen förefaller vara så bestämt annorlunda än de tidigare från 1643-45 att en medveten planläggning verkar vara genomförd under mellantiden.

Tiden var omvälvande och otrygg för Kungälvs borgare. 1658 blev Kungälv svenskt och Karl X Gustav önskade flytta befolkningen till Göteborg. (Linge, 1959, s 103).

Kan det vara så att handelsmännen och hantverkarna i staden redan före den svenska tiden lät upprätta en plan för bebyggelsen på Nordre älvs norra strand?

1645 hade bebyggelsen på Fästningsholmen skadats svårt av brand. Besättningen på fästningen "lär t o m ha deltagit i den därpå följande plundringen". (a.a. s 100). Det vore inte konstigt om borgarna i Kungälv sökt ett nytt, något säkrare läge för sina hus. Kietell Classon arbetade vid denna tid för svenskarna och gjorde en plan för Göteborg 1644 (se t ex Rundqvist, 1982, s 2).

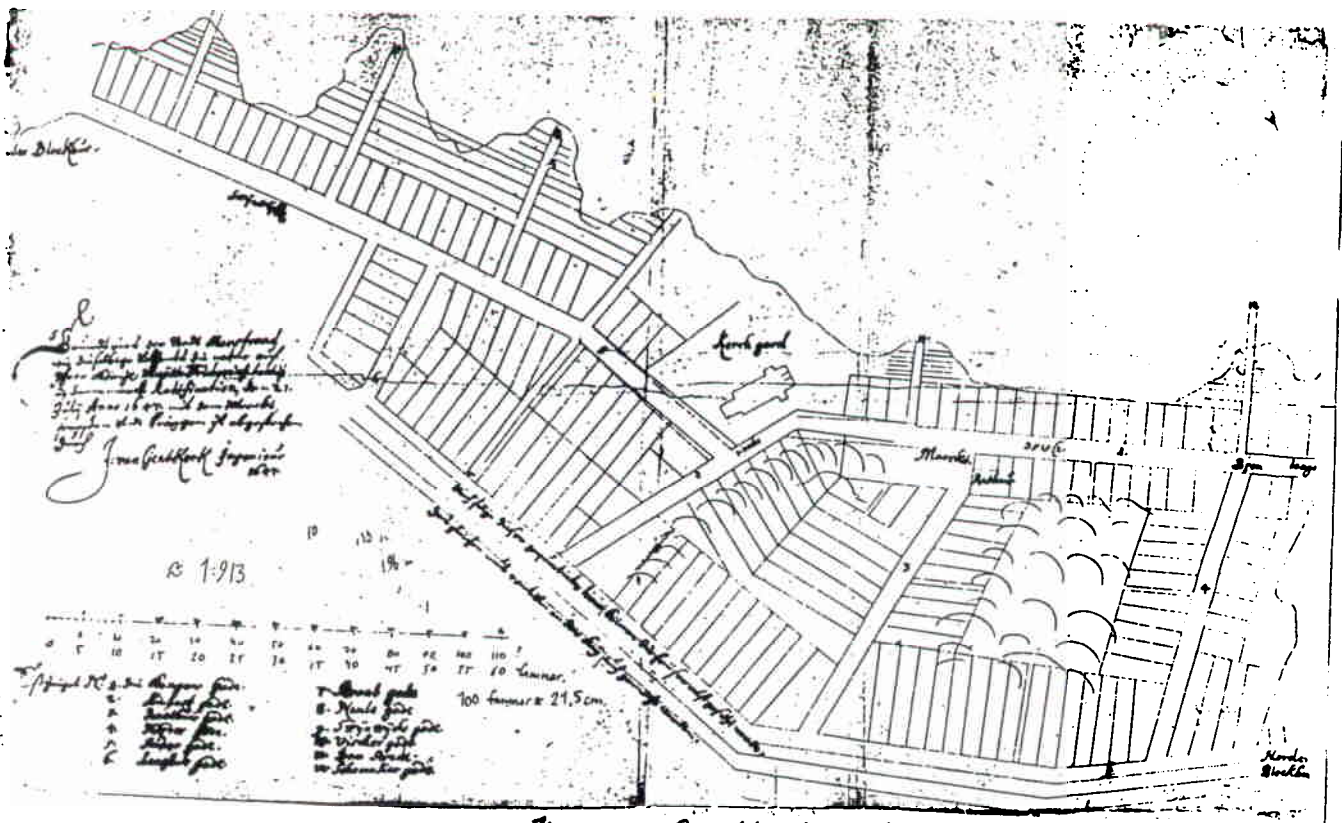
Den holländske ingenjören Isaac van Geelkerck var emellertid i dansk tjänst och utförde 1647 en plan för Marstrand som finns bevarad (Krigsarkivet, Sthlm, stads och fästn.planer: Marstrand). 1647-48 arbetade han på Bohus och upprättade omfattande ombyggnadsplaner för befästningsanläggningarna och slottet (se Widerberg 1924). Förstärkningsarbetena fortsatte fram till år 1658 (a.a. s.7).

Av brev mm i Köpenhamn att döma ansåg Geelkerck då Ny Kongelf brann på fästningsholmen att staden borde flyttas. "Geelkerck, som vel personlig har vaert til stede ved denne leilighet, slår ved forskjellige anledninger på at Kongelf burde flyttes, da den ligger skedelig til for festningen - ..." (a.a., s.28).

1644 hade Isaac van Geelkerck sänts till Marstrand, som skadats svårt av en brand 1643. Isaac gjorde en omdaningsplan för uppbyggnaden. Sammanhanget mellan Kyrkan, marknadstorget och det nya rådhuset betonades, gatorna rätades ut och gatunätet fick en enkel uppbyggnad kring en genomgående gata och en sammanbygd hamn.

Tomtindelningen innebar genomgående smala tomter (se Taverne, 1978, s 90 o.f.).

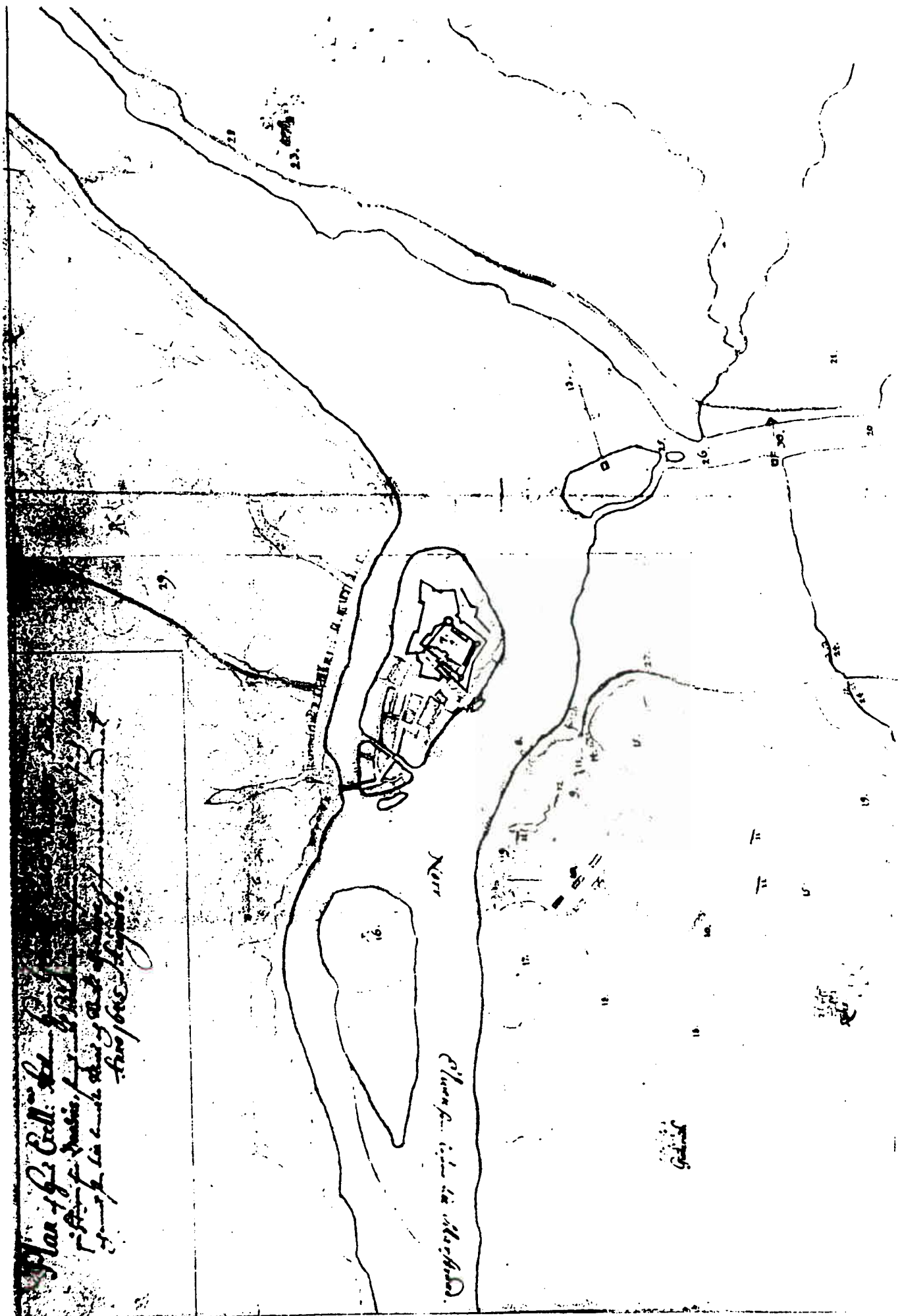
Planen för Kungälv, som den redovisades 1678 av Keitell Classon, har liknande drag och innebar troligen också som i Marstrand att den tidigare bebyggelsen fogades in i ett nytt sammanhang. Kyrkan, torget och rådhuset ligger, också i Kungälvsplanen, väl samlade, vilket i och för sig inte är så ovanligt.

Isaac van Geelkerck's plan for Marstrand 1647. Planen genomfördes inte helt, kanske bara i vissa delar.

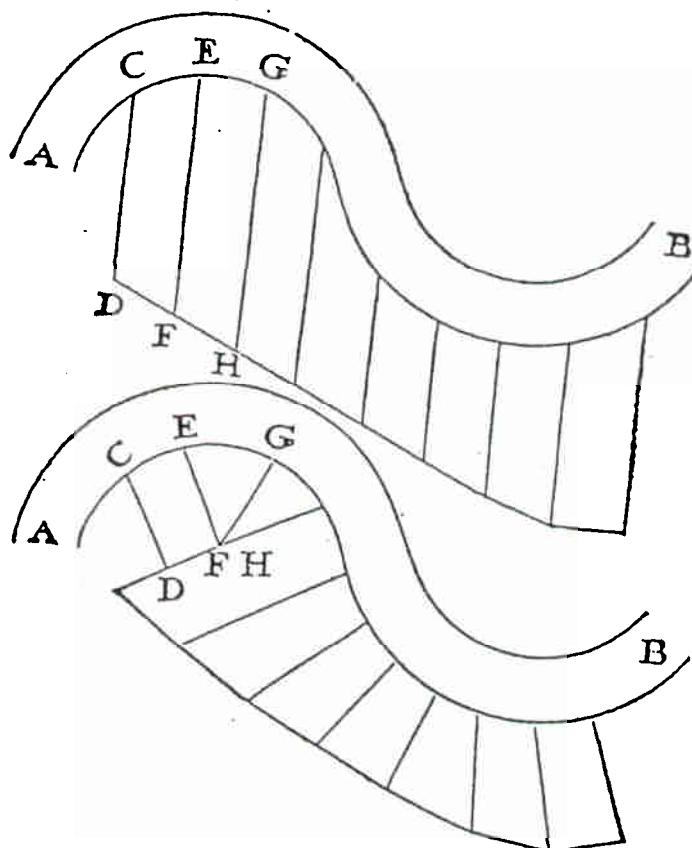
Dol arkitektell Claassons plan över Kungälv 1678. Planen visar många likheter med Geelkerck's sätt att rita och organisera kvarter och gator. Det troligast är att en plan upprättats under den luthska tiden dvs före 1658 eftersom Karl X Gustaf ville flytta kungälvborna till 607.

Plan af G. Excell. de...
 General Lars Kagger, fältläger på
 Hisingen för Bäckhus...
 Anno 1645 in Agosto.

Del av "Plan of Flans Excell:ce Wälborne Herr
 General Lars Kagger, fältläger på
 Hisingen för Bäckhus..." Anno 1645 in Agosto".
 31 (KPA, sv. Krig 4: 172)

Möjligen har Isaac styrkts i sitt eventuella planarbete för Kungälv av den teoretiska förebild holländaren, matematikern mm Simon Stevin utarbetat på 1500-talet i Leyden där de holländska ingenjörerna utbildades. Bilden visar hur tomtindelingsproblem bör lösas vid en slingrande landsväg eller vattenväg (a.a. s 45 o.f. se även Eimer s.).

3 " Simon Stevin, illustratie van de door Stevin verdedigde stelling dat 'cromme straten ongheschickte vormen van huysen en erven veroirsaken'
Kopergravure uit *Vande oirdeningh der steden* (c. 1600)"

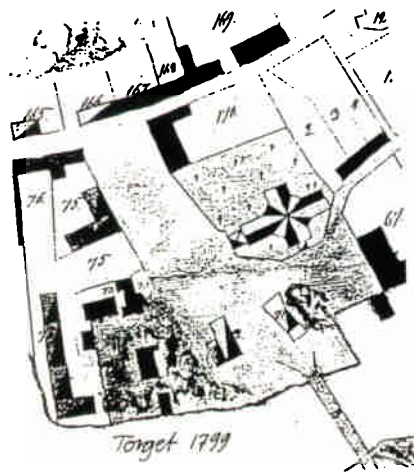
Från Taverne 1978, s 45.

Det finns anledning att ytterligare undersöka om inte planen för Kungälv, mellan Nordre älv och Fontinberget är en ritad plan som gjorts före 1678 och om inte planläggaren var Isaac Geelkerck, vilket i sin tur skulle tyda på att planen gjordes 1646-47. En barockplan som ansluter till månghundraåriga stadsbyggnadstraditioner innebär ett kulturarv som även vi bör kunna respektera och utveckla vid slutet av 1900-talet.

Nu följer en genomgång av stadsdelens karaktäristiska drag med en början vid Torget. Beskrivningen sker sedan av de stadsrum som kan urskiljas, ett efter ett, som vid en vandring österut.

Torget

Torget, som har en sammansatt form, delades tidigare upp i två delar av en klippa strax innanför Höge bro.

En del av torget utgjordes av en yta söder om Kyrkan och framför värdshusgården. Den andra delen utgjordes av Marknadsplatsen, där rådhuset och kyrkans västentré ligger. Flera av stadens institutioner som skola, post, bank och sjukhus, låg samlade här långt fram i tiden.

Klippan sprängdes bort, enligt uppgift, inför ett kungabesök och på äldre fotografier utgör hela ytan ett torg i vinkel. En stensatt körbana har tidigare gått från Västra gatans mynning diagonalt över torget och i en sväng söder om kyrkan mot Östra gatan.

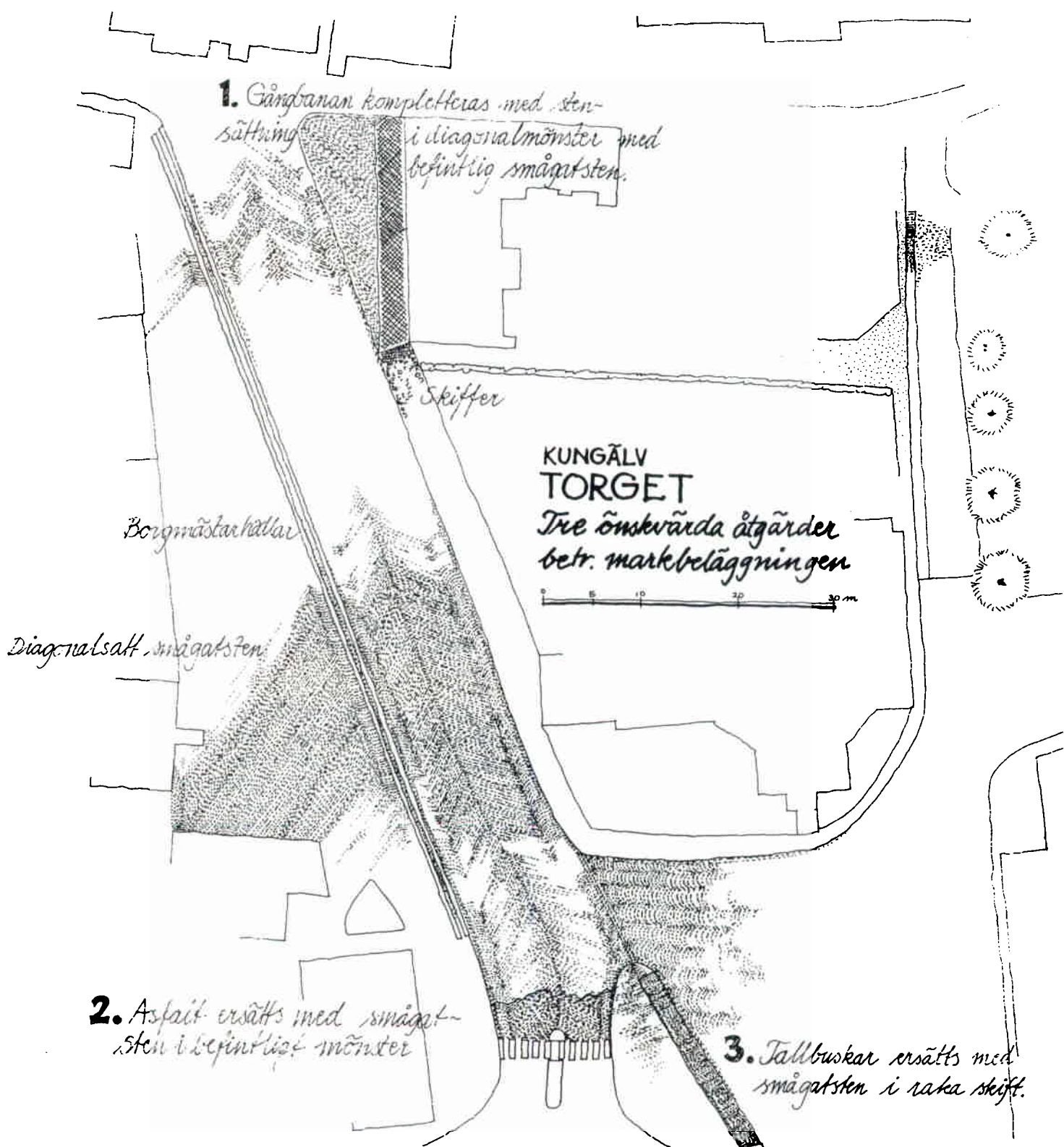
Torget var det gamla samhället Kungälvs viktigaste plats med Rådhus och kyrka från 1600-talet, hamn, tull marknadsplats och värdshus samt genomfartsvägen mot Marstrand, Uddevalla och Trollhättan. Torget är monumentalt genom stora mått, stenläggning och representativa byggnader. Det storslagna har en motvikt i det levande trä materialet i fasaderna och de varma färgerna i tegeltaken som bör bibehållas. Torget påminner om de tvåhundra år som gick från stadsutbyggnaden under Fontinberget tills industrialismen gav samhället nya tyngdpunkter vid slutet av 1800-talet.

Stenläggningen på torget gjordes med stor omsorg 1943. Den äldre körbanan markeras med en låg kant och dubbla gångbanelinjer som går diagonalt över torget mot den entré som tidigare låg där den gamla bron från fästningsholmen landade, och avskiljer en triangulär yta åt väster satt med smågatsten. Den nuvarande körbanan är elva meter bred och avgränsas österut av en vanlig kansten av granit och en skifferbeläggning utanför kyrkan och kyrkogården. Körbanan är satt med smågatsten i diagonala skift mot gatans mitt. Skiften utgår från en enkel fris vid kanterna och böjer av mot den diagonala riktningen. Den del av torget som ligger mellan hotellet Fars Hatt och kyrkan avskiljs med två skift storgatsten. Torgytan sluttar ned mot hotellet och kajen vid Nordre älv. Stensättningen mot Fars Hatt är utförd i solfjäderform eller bågförm mot väster. Stenmaterialet fortsätter sedan ett stycke av Östra gatan, förbi kvarteret Alarmposten.

Hela Östra gatan, hade en stensatt körbana 1914-41. Med hastighetsbegränsning och förbud mot tung genomfartstrafik blir vibrationerna små.

Som tidigare beskrivits (se kapitlet Trafik) kan olika lösningar diskuteras då gatans ytskikt skall bytas i samband med röromläggning.

.....
 Avsikten är här att endast föreslå att göra små ingrepp när det kan bli aktuellt att understödja den helhet detta torg utgör.

TORGET
kvällsbild.

Utanför fastigheten Kyrkan 2 i torgets norra del bör man pröva att ändra stenläggningen. Den diagonala riktningen på trottoaren förs vidare fram till torgets kortsida. På detta sätt understryks vägmotivet och ger ett något större utrymme för pizzerians uteservering och plats för gående att ta sig fram på trottoaren.

Trottoarytan bör sättas med smågatsten. Vid infarten i söder bör prövas att komplettera stenläggningen fram till Strandgatan. Kantstenen skulle kunna omformas till en låg kant i överensstämmelse med motsvarande detalj på västra sidan av körbanan. Torget får en helare och mer samlad markbeläggning på detta sätt.

Parkeringen föreslås ordnad som kantparkering för att understryka den diagonala vägen och för att befria de delar av torget som begränsas av bostäder från stående och startande bilar.

Övergångsstället mitt på torget föreslås flyttad söderut för att underlätta kontakten mellan kyrkan och församlingshemmet.

En hittills jämförelsevis låg plantering av buskar och tallar har skilt de två delarna av torget åt. Vi föreslår att planteringen, som nu vuxit hög och blivit rumsavskiljande, ersätts med en stenläggning av den låga slänten då de ekonomiska förutsättningarna medger det. Torgrummet samlas på detta sätt till ett sammansatt och intressant rum. Byggnaderna runt torget kan ses tydligare både individuellt och samlat.

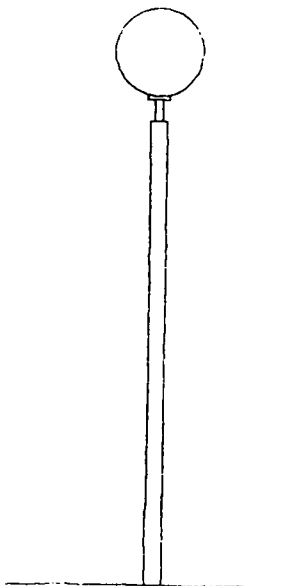
En önskvärd åtgärd beträffande belysningen på torget är att använda enkla lyktstolpar krönta med vita klot som ljuskällor och placera dem något tätare än den nuvarande belysningen.

Torget fasader blir jämnt upplysta liksom marken runt om torget vilket ger en tydlig rumsavgränsning även då mörkret fallit.

Sten och trä representerar en kontrast som återfinns i många samhällen i Bohuslän och vars existens i Kungälv bör bibehållas och utvecklas.

Det är angeläget att nuvarande funktioner kring torget kan finnas kvar och utvecklas.

I kv Kyrkan bör fastigheterna Kyrkan 2 och Kyrkan 3 särskilt uppmärksammas. (Se tid beskrivning under rubriken Stadsdelens användning).

TORGET
med och utan tallbuskar.

TORGETS delar förenas då
tallbuskaget tas bort.

Kantparkerade, diagonalt upp-
ställda bilar ger torget ett
lugnare uttryck än andra
sätt att parkera.

Den vintern 1989 blåmålade byggnaden, Kyrkan 2, vid sekelskiftet kallad Lejonska gården efter en handlare, utgör en viktig del av torgmiljön. Den lugna fasaden avgränsar torgrummet i NÖ.

Färgen på denna byggnad liksom på fastigheten Skarpe Nord 9 bör hållas i den ljusa färgskala som i övrigt råder runt torget, utan att de individuella markeringarna försvinner.

Kyrkan 2 är en gammal handelsgård.

På granntomten Kyrkan 3 låg handelsgårdens magasin och uthus längs med tre sidor kring en gård.

Det är av stort värde att kunna bibehålla handelsfunktionen. I den nuvarande butikens lokaler är inredningen med skåp, hyllor, socklar, panel värda att bevara (Kulturhistorisk utredning ... 1987, s 20 och bild 13, s 21).

Byggnadens form har bevarats, trots en brand på 1950-talet och bör bibehållas. Rumsindelningen i sig är värdefull då den illustrerar hur huset använts på olika sätt till bl a bostäder och skola.

Äldre byggnader har ofta en enkel uppbyggnad med hjärtvägg och bärande ytterväggar eller bara bärande ytterväggar som medgivit de mest skiftande användningar under tidens gång.

1906-7 byggdes den s k Bäärnhjelmska gården vid Thorilds gränd 1 (Skarpe Nord nr 9) bl a med virke från uthusen som stod på fastigheten Kyrkan 3, den nuvarande lekplatsen. Byggnaden fick klassiska drag. Sedan 1946 har huset tjänat som kontorshus, och folkhögskola och är för närvarande lärarseminarium för Waldorfpedagoger. Huset förlängdes med tre fönsteraxlar på bägge gavlarna 1957. Ombyggnadshistorien avspeglas i husets yttre och inre på ett tydligt sätt som borde kunna bevaras och även utvecklas åt eftervärlden. Blandningen av detaljer i fasaderna bör bibehållas. Ett uthus norr om huvudbyggnaden bör kunna uppföras som komplement till undervisningslokalerna.

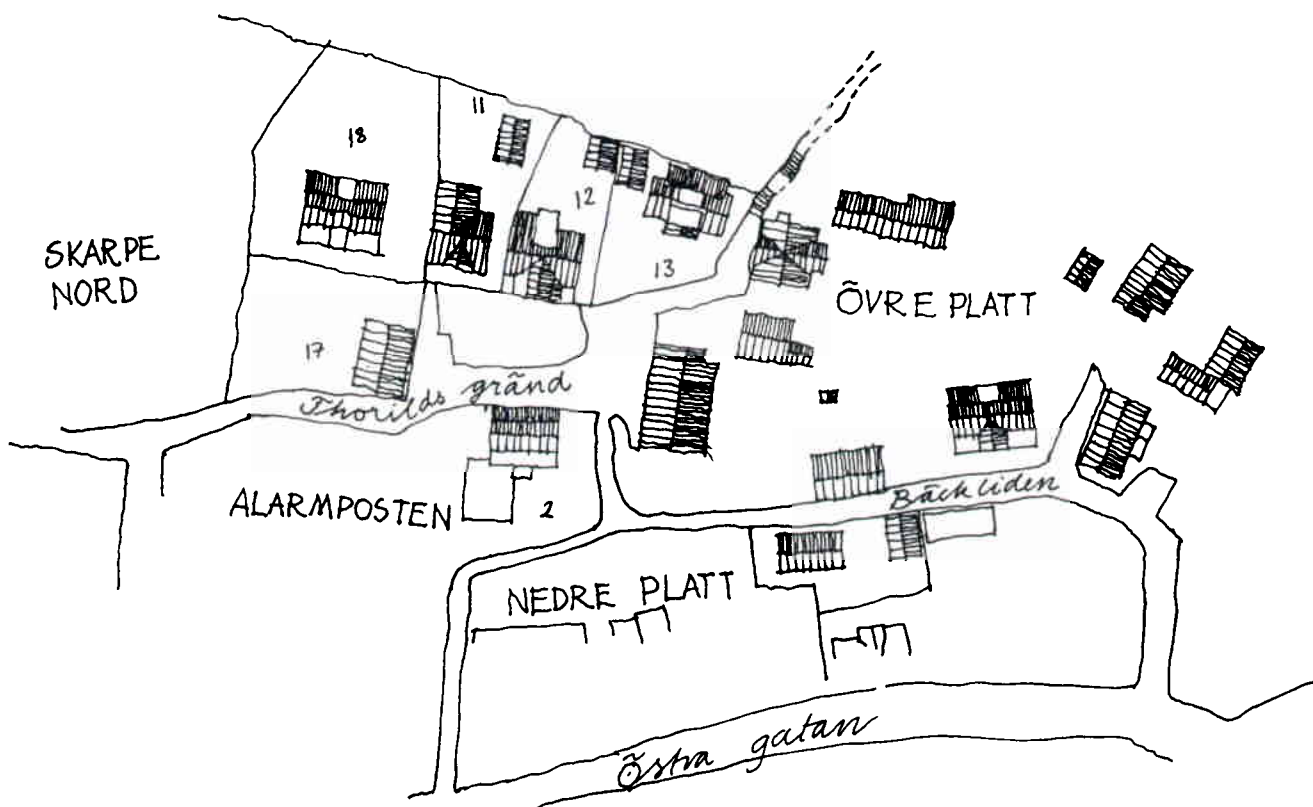
Lekplatsen vid Thorilds gränd (se även kapitlet Fritid) kvarteret Alarmposten och kyrkogården.

Det skapas ett för besökande överraskande stort sammanhängande grönt rum innanför torget av Kyrkogården, lekplatsen och kvarteret Alarmposten tillsammans, ja även en del av kvarteret Nedre Platt (nr 1). De äldre grönområdena i närheten; Den äldre Slottsträdgården är till stor del bebyggd eller används till parkering och stadsparken på Fästningsholmen är svårtillgänglig på grund av trafikens avskärmande verkan.

Därför är det särskilt angeläget att bevara den parkmiljö som finns vid Kyrkan och vidmakthålla kontrasten mellan parkens lugna atmosfär och torgets och gatornas mer organiserade liv. Det innebär att dessa tomter inte bör bebyggas ytterligare, att området nuvarande användning bör bibehållas. Slutningen nedanför Thorilds gränd bör ordnas så att sopbehållare och gångvägar avgränsas.

Man bör vid behov av förnyelse överväga att införa samma typ av gatubelysning i hela området liksom vid Torget och Östra gatan; lyktstolpar (40-50 st) med klotformade skärmar vilka ger ljus på gångvägarna men också en mild belysning av fasader och lövverk.

I kvarteret Alarmposten fanns vid sekelskiftet uteservering och kägelsbana. Parkeringen utnyttjas av Kyrkan, boende vid Östra gatan, hotellet Fars Hatt och besökande. Den kraftiga omgivande muren och vällen samt träden ger en bra avgränsning av parkeringsplatsen.

Thorilds gränd och Bäckliden

Thorildsgränd och Bäckliden

På en avritning från 1752 av Eric Kuus "Charta öfver staden Kungälv" (Byggnadsnämndens arkiv i Kungälv Akt nr 213) är huvuddragen av lägena för gator och tomter desamma som nu. Thorildsgränd och Bäckliden har samma sträckningar. I nuvarande Bäckliden är en bäck markerad i nordsydlig riktning. Den passerar Östra gatan i dess första brytpunkt räknat från Torget mot Östra Allmänningen. Ovanför Thorilds gränd leder ytterligare en gata västerut från den bergknalle som fortfarande finns kvar, markerad som parkmark i den gällande planen från 1937. Enligt 1600-talsplanen låg en byggnad i slutet av gatan på den nuvarande tomten, Raden av små byggnader (Skarpe Nord, 18, 11, 12 och 13) som nu ligger på rad i kvarteret ger en vag aning även om den tidigaste planens karaktär. Kring dessa gator är tomterna små och har hyst hantverkare och arbetsfolk. Bebyggelsen uppfördes här under 1800-talets lopp. Många förändringar har skett, några villor har byggts nya under 1930-talet, om- och tillbyggnader har gjort miljön mycket omväxlande och levande i den folkliga tradition som vi känner igen i de bohuslänska fiskelägena och vid t ex Otterhällan eller Allmänna vägen i Göteborg har man också anpassat sig till kuperad mark och begränsade möjligheter. "Husen har uppförts på stenfot i ett plan och kanske med ett inrett vindsrum". (Kulturhistorisk utredning 1987 s 18). Det låga huset på Skarpe Nord 17 som står på en kraftig stensockel bevarar bäst det äldre utseendet 1989.

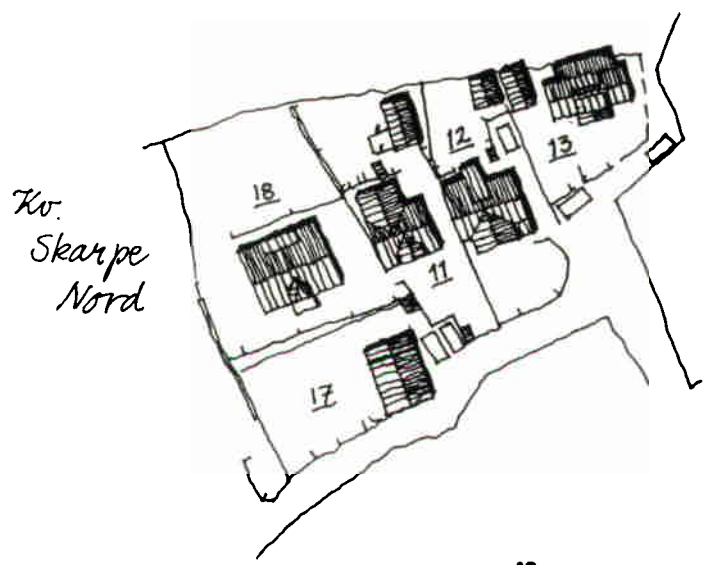
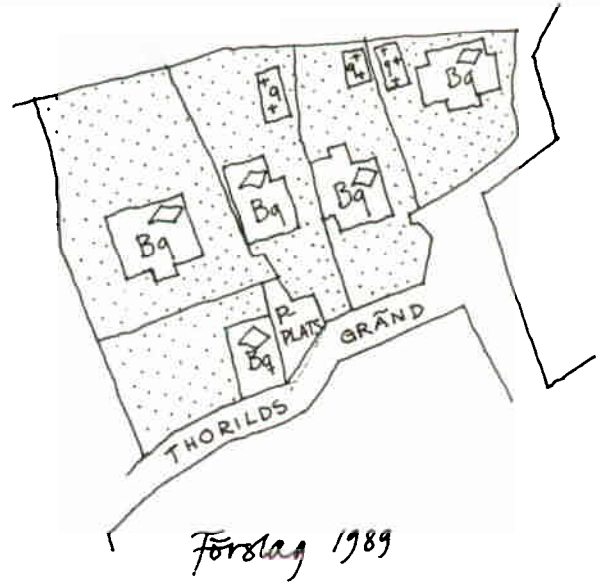
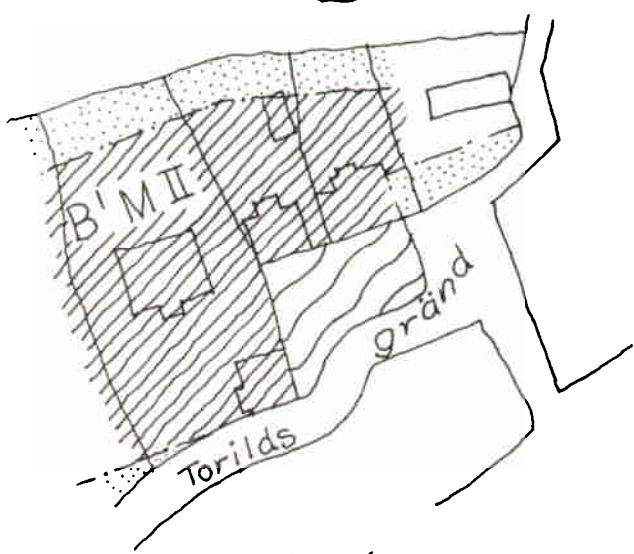
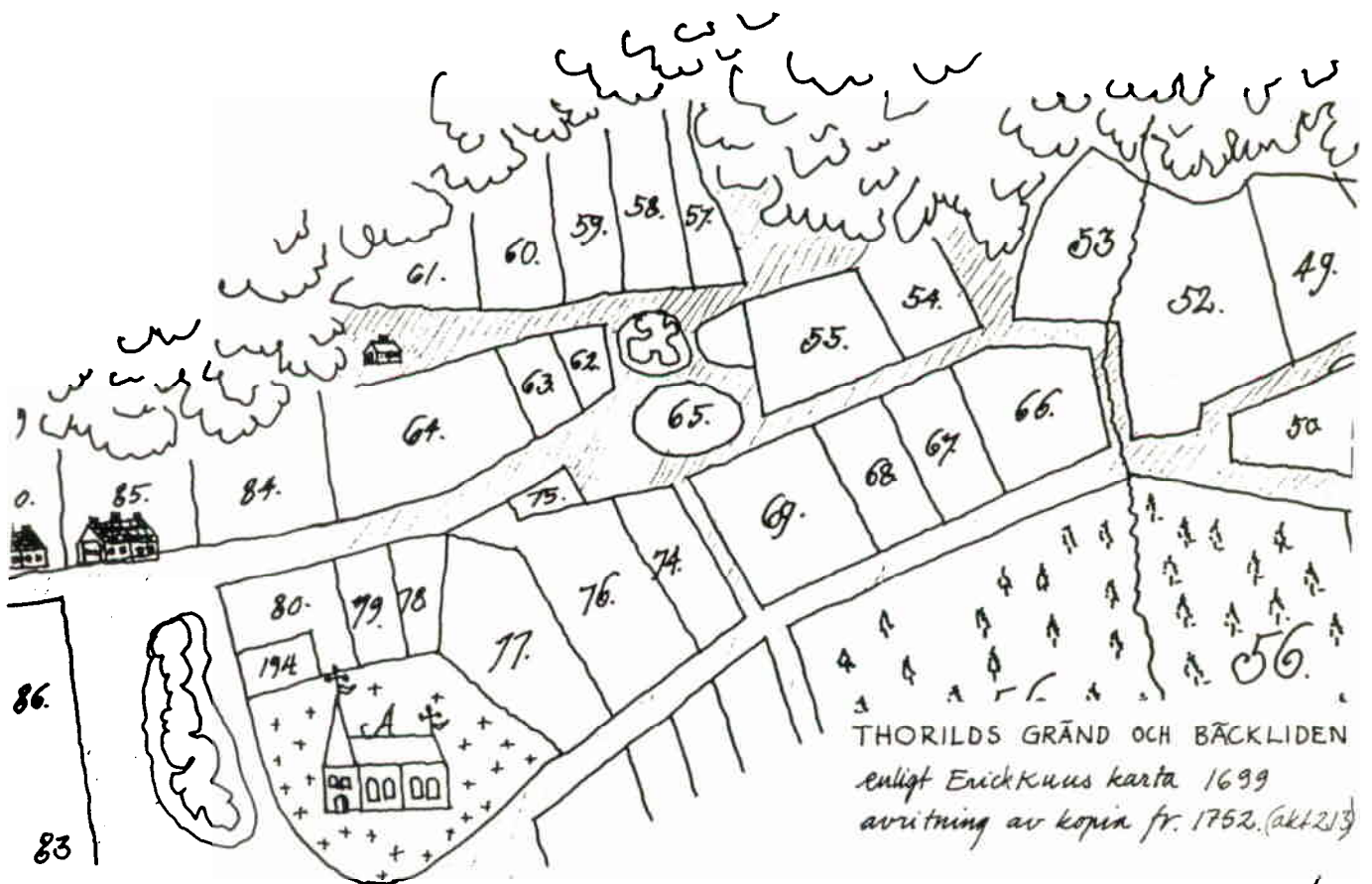
I bebyggelsen kring Thorilds gränd och Bäckliden förs den byggnadskultur vidare som präglats av begränsade ekonomiska möjligheter och en liten skala. Den karaktären bör kunna utvecklas i framtiden.

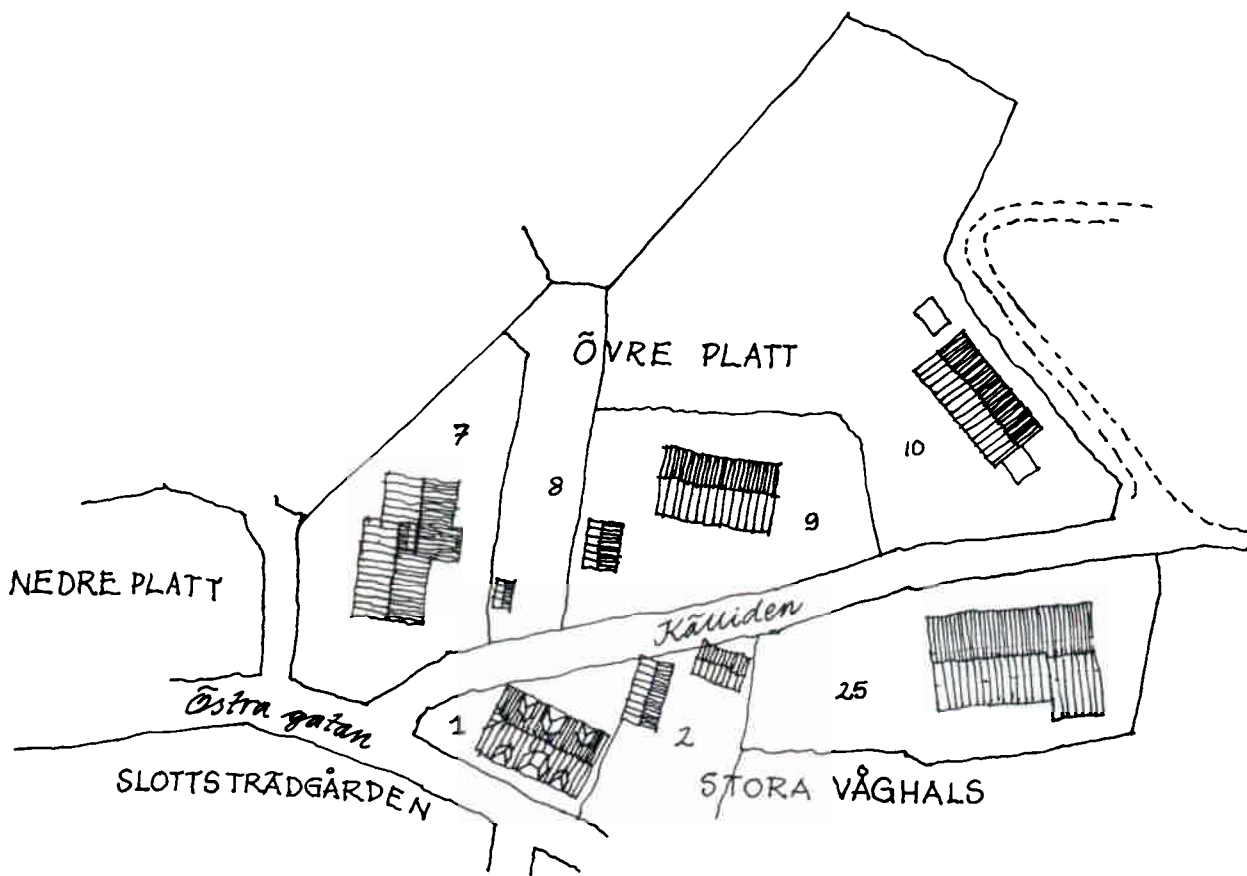
••••• Det innebär att det även i fortsättningen bör vara möjligt, antingen genom planändring eller genom att åtgärden betraktas som mindre avvikelse, att bygga till och bygga på husen utan att helhetsintrycket av små hus invid berget äventyras. Ett par hus från 1930-talet (Skarpe Nord 18, Övre Platt 2) är byggda i en annan, något större skala. Men träpanelerna, tegeltaken, burspråk och takutbyggnader gör att byggnaderna ändå bestämt knyter an till den omgivande bebyggelsen. De brutna taken som avslutning på de rätt stora volymerna avviker från den äldre småskaligare bebyggelsen i dessa kvarter, men 1930-tals bidragen har införlivats med den lokala byggnadstraditionen. De dominerar t o m vissa delar av Östra gatan. (se nedan!)

Den mark som betecknats som parkmark vid Thorilds gränd på 1937 års plan har under åren kommit att huvudsakligen användas av de två angränsande fastigheterna, Skarpe Nord 11 och 12.

Vi föreslår att den tidigare parkmarken delas upp mellan fastigheterna Skarpe Nord 11 och 12 och att den skall ingå i kvartersmarken samt att en del av marken skall användas till två parkeringsplatser för fastigheterna Skarpe Nord 18 och 11.

De små, intensivt odlade och utnyttjade trädgårdarna är en tillgång för miljön. Särskilt vid det lilla landet utmed Bäcklidens västra del känner man hur traditionen ända ifrån 1600-talet lever vidare.

Källiden

Källiden

Uppför Källiden kom man till "Kalla Källa i Fontinberget vid foten av Röda kon" (Johansson 1984, s 171). På 1880-talet leddes dricksvattnet ned till pumpar bl a vid Östra gatan. Tomterna vid Källiden förefaller inte ha varit bebyggda under 1700- och 1800-talen. Nere vid Östra gatan på fastigheten Övre Platt 7 låg ett en och en halv vånings trähus (före 1918; två våningar) fram till 1975, (a.a. s 140 o.f.).

De fyra stora villor som byggts utmed Källiden utgör en bild av 1950-1960- och 1970 talens drömmar om en trygg bostad för en jämförelsevis välbärgad familj. Tre av husen är uppförda i tegel. Det första från 1959, Övre Platt 10, bär spår av en för 1950 talet typisk stor omsorg om detaljerna i burspråk och fönstersnickerier. Det sista huset från 1975, Övre Platt 7, är också det större i skalan än de omgivande. Byggnaden uppfördes med brun träpanel som blivit ommålad i en ljus blågrå ton under 1989. Då taktäckningen behöver bytas vore det angeläget att pröva om inte rött taktegel skulle kunna väljas.

Detta exempel visar tillsammans med tidigare nämnda exempel från Bäckliden - Thorilds gränd att material och färg kan betyda mycket för att knyta samman och uppnå en helhet som inte byggs upp av lika delar.

En spänning mellan olika former inom en så enkel ram som röda tegeltak och ljusa träpanelsfasader kan berika och skapa en helhet.

De övriga husen ligger väl inbäddade i grönskan. De stora taken uppfattas främst uppifrån och på längre avstånd t ex från Bohus Fästning. Frågan kan ställas: Kan dessa stora tegelhus infogas i den levande tradition av trähusbyggande som så tydligt dominerar bland invånarna utmed Östra gatan?

Tills vidare får tegelmaterialet i väggarna de stora formerna och de stora tomterna utgöra en utmaning och en anledning till jämförelse. Bebyggelsen är samlad och hålls nere tillsammans med det övriga husgittret under berget, vilket bör bestå.

För den stora tomten Övre Platt 10 har det föreslagits att vi skulle pröva om den kan delas för att i sin övre del ge plats åt ett nytt bostadshus. I den gällande planen är det inte tillåtet att bygga på den aktuella marken. Enligt uppgift avsåg en tidigare ägare av tomten att gardera sig för insyn genom att köpa marken.

Risken för insyn vid nybebyggelse finns gentemot fastigheterna Övre Platt 10 och Övre Platt 9. Bebyggelsen kring Östra gatan utgör en helt nedanför det dominerande berget. Att bryta detta förhållande och låta bebyggelsen klättra upp för berget vore att frångå bevarandemålet på ett avgörande sätt. Därför bör övre delen av Övre Platt 10 ej bebyggas.

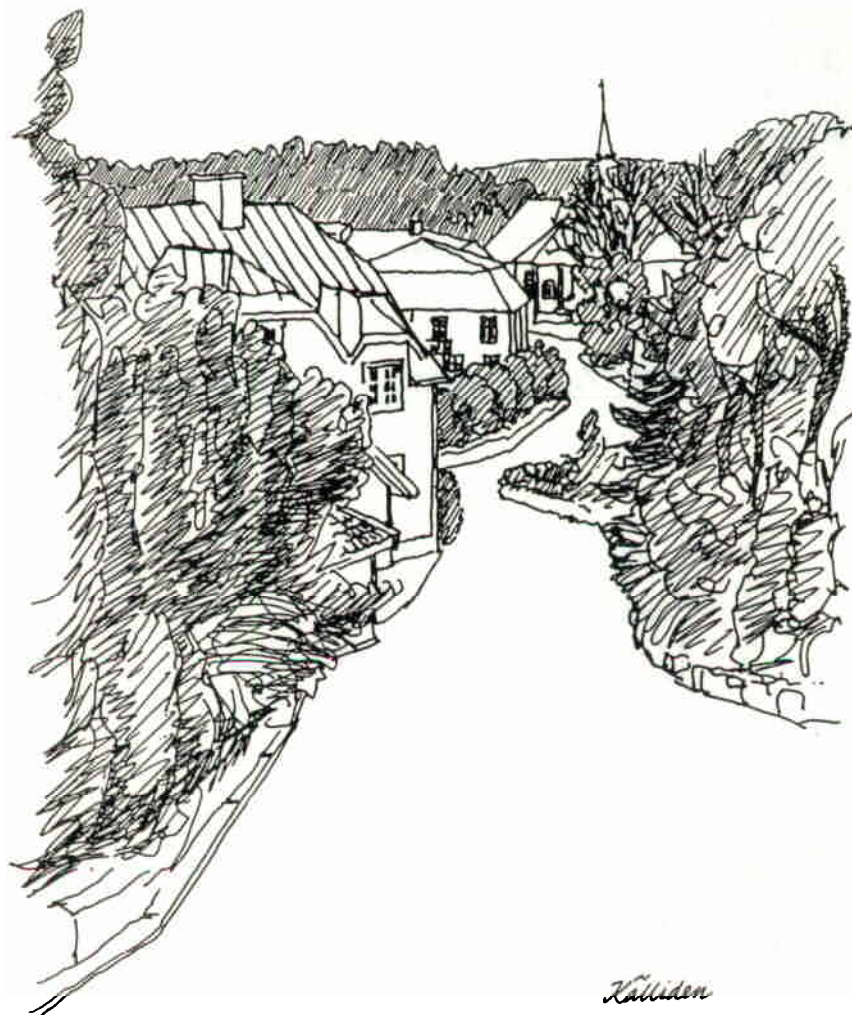
■ Men för att tillmötesgå önskemål från den nuvarande fastighetsägaren kommer fastigheten Övre Platt 10 att undantas från bevarandeplanen, vilket innebär att den nu gällande planen består i denna del.

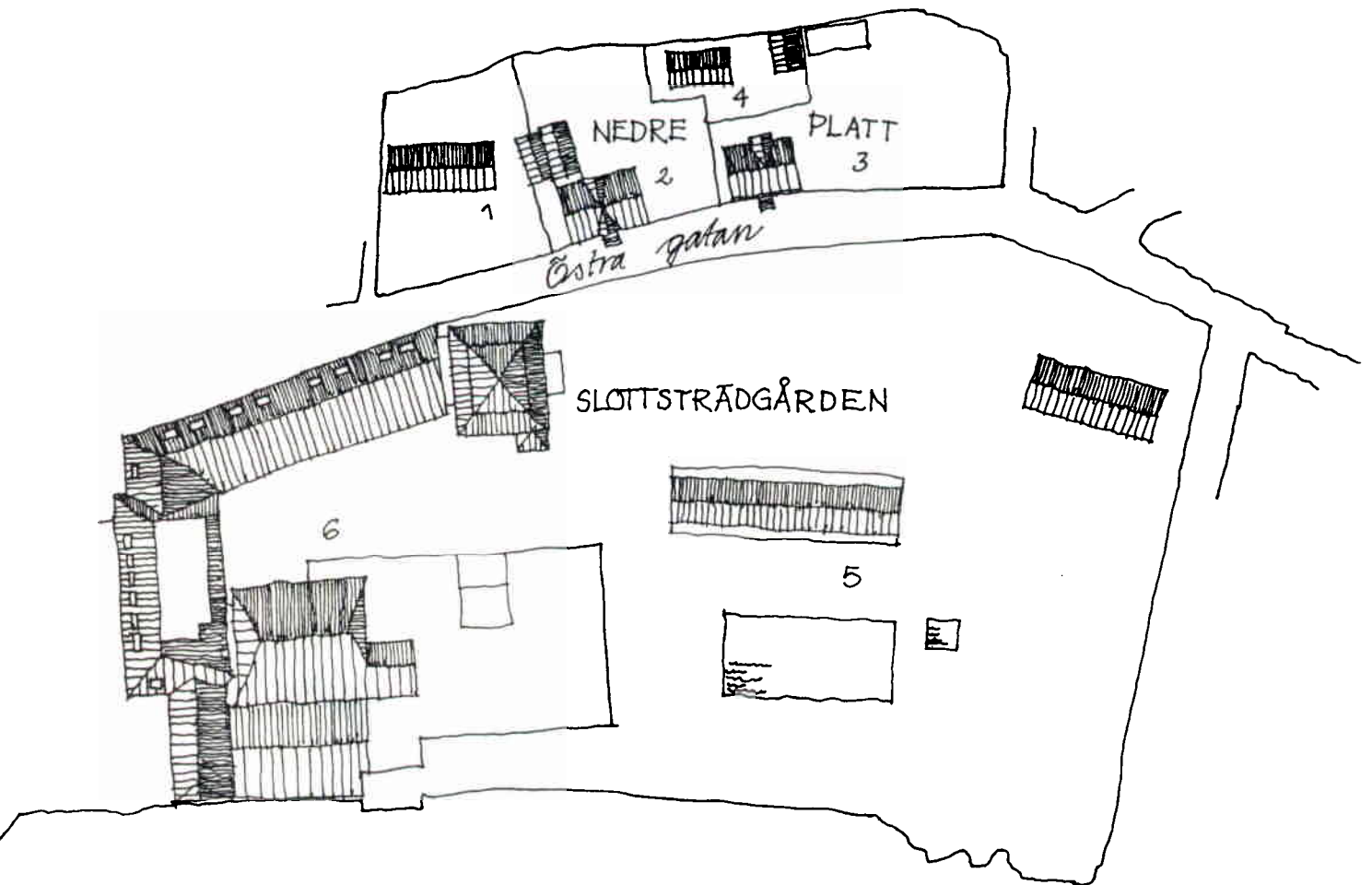
Bebyggelsen kring Östra gatan utgör ett helt nedanföret det dominerande berget.

Från den gamla vägen Källiden har man hela samhällets historia fångad i ett ögonkast i det perspektiv alla pigor och drängar hade då de bar vatten i backen. Nedanför den slingrande vägen, kantad av grönska, några mindre uthus och ett bostadshus från sekelskiftet, ligger det s k "kommendantshuset" från mitten av 1700-talet, de vita mindre stadsgårdarna från slutet av 1800-talet och i fonden Kyrkan från 1600-talets slut. Kyrkan, krigsmakten, borgarna och småfolket och slutligen direktörerna har fört stadens näringsliv vidare genom åren. Det går att i gatans och lidens rytmiska svängar se en symbol för motsättningarna i tiden.

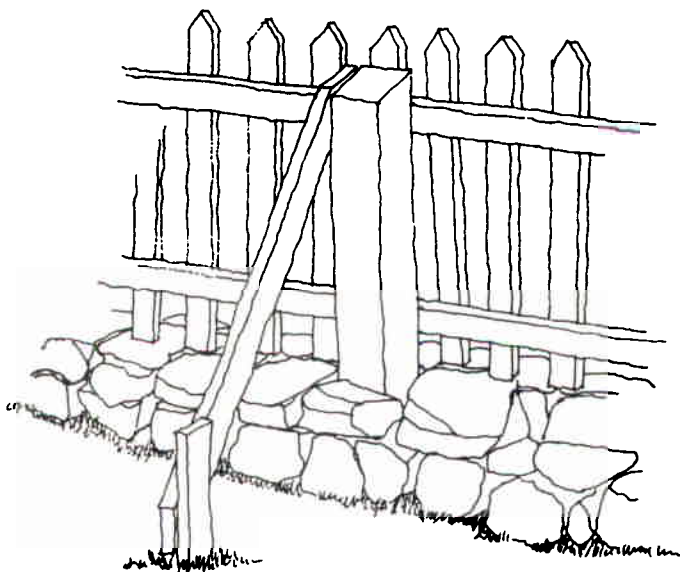
I Källidens utsikt och gatornas form skildras samhällets historia vilket är ett förhållande som bör bibehållas för framtiden. Gatans nuvarande sträckning bör bibehållas. I planen bör tomtgränser och gatumark ändras i överensstämmelse med de nuvarande förhållandena.

Källiden

Östra gatan: NEDRE PLATT - SLOTTSTRÄDGÅRDEN

Staket i kv.
NEDRE PLATT

Östra gatan

Nedre Platt - Slottsträdgården

Den nedre delen av torget, framför Hotell Fars Hatt utgjorde kaj och anöringsplats för ångslupen Kongelf och ångbåtarna Erik och Kungälf från 1875 (Johansson, 1984, s 48). Fiskebåtarna lade till på andra sidan Höge bro. Stadskällaren hade legat här sedan 1684. Vid sekelskiftet har huset avbildats på fotografier och är då ett tvåvånings timrat hus med liggande träpanel och med tio fönsteraxlar ojämt fördelade utmed fasaden. En veranda på pelare byggdes till vid denna tid i livad snickarglädje.

1959 byggdes det nya hotellet efter ritningar av arkitekt Wello Uuskyla. I den nya byggnaden finns många drag som anknyter till det äldre. Genom den ljusa träpanelen och den framskjutande delen av byggnaden mot torget ansluter byggnaden till materialen i grannbyggnaden kyrkan och den innanför liggande bebyggelsen utmed Östra gatan. De höga röda tegeltaken markerar också en tydlig anknytning, både i form och färg. Men samtidigt är utförandet så typiskt för 1950-talet att det åstadkommer en historiskt betingad kontrast mellan former och utförande som berikar miljön och bör bibehållas. Som vi tidigare påpekat kan till synes enkla åtgärder i val av material (taktegel och träpanel), form och färg göra att en helhetsverkan i den arkitektoniska uppbyggnaden blir tydligare.

Mellan Kyrkan och Hotellet öppnar sig Östra gatan.

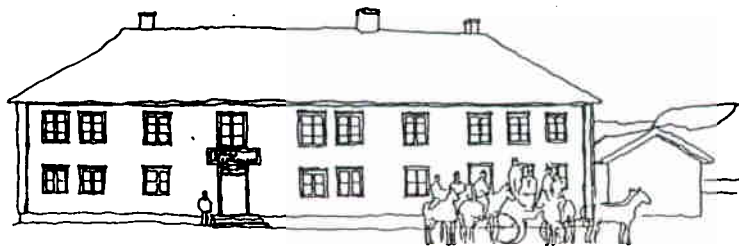
Först passerar man kvarteret Alarmposten och fastigheten Nedre Platt 13 och den öppna delen av kvarteret Slottsträdgården; i dessa avsnitt finns ingen bebyggelse vid gatan.

Stenkällaren (Nedre Platt 1), en envånings förrådsbyggnad med kraftiga murar och sadeltak uppfördes 1812 och tillhörde stadskällaren vid sekelskiftet. Huset ligger inbäddat i grönska. Den tunga stenbyggnadens historia i denna omgivning av trähus borde utredas. Men i storlek form och takmaterial ansluter huset till bebyggelsen i grannskapet, ett förhållande som bör bibehållas. Dessa delar av gatan liksom flera andra partier kantas av tunga stenmurar som tidigare i allmänhet krönts av staket (se illustration). Där murarna repareras bör man pröva om ett krönande staket eller en häck på norra sidan skulle kunna etableras.

Växlingen mellan bebyggda och obebyggda lägen utmed gatan är ett genomgående drag för både Västra gatan och Östra gatan. På slutet av 1700 talet var tomterna på nuvarande kv Alarmposten bebyggda närmast gatan. Slottsträdgården förefaller alltid ha varit obebyggd i stort sett. Den öppna karaktären bör bibehållas i framtiden även om marken nu är använd till parkering och delvis bebyggd med ett annex till hotellet.

..... Parkeringsbehovet står ibland i motsättning till bevarandemålet. Se även ovan i kapitlet Parkering. Parkeringsbehovet är för Fars Hatt 190 p-platser enligt normerna, vilket innebär ett ytterligare behov av ca 70 p-platser.

Den gällande planen redovisar ett parkeringshus vid Östra gatan. Det tar vi inte med i den nya planen. Hotellets behov kan tillgodoses genom en tillbyggnad och en påbyggnad av en våning på konferens- och restaurangutrymmen vid älven samt ett förslag till ytterligare tjugo-fyra parkeringsplatser parallellt med Vintervägsgränd. Påbyggnaden bör anknyta genom träpanel i fasaden och rött, tegeltäckt sadeltak till den övriga bebyggelsen. Intrycket av det stora svarta pupettaket skulle lösas upp enligt förslaget. Se även ovan i kapitlet om parkering.

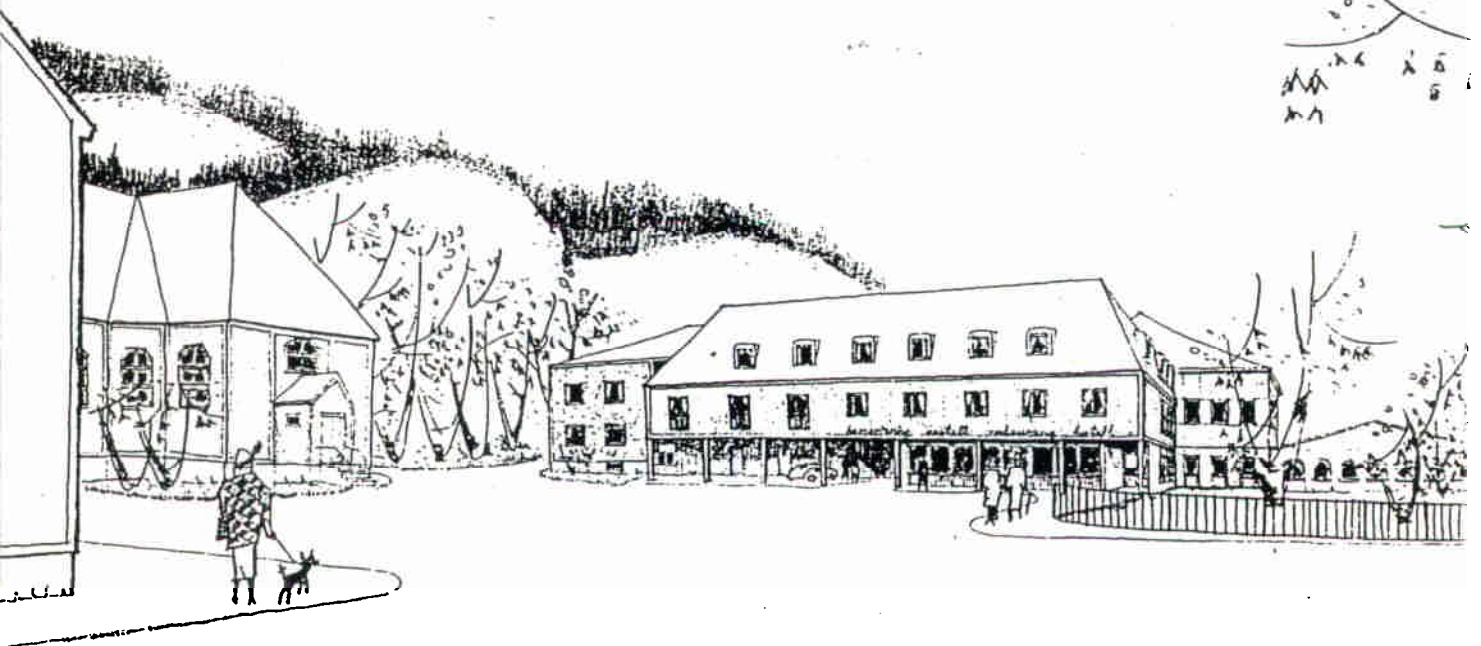

Stadskällaren vid nedre västern rekonstruerad. eff. foto av Alfr. Rankholt i Johanna, 1984, s. 44.

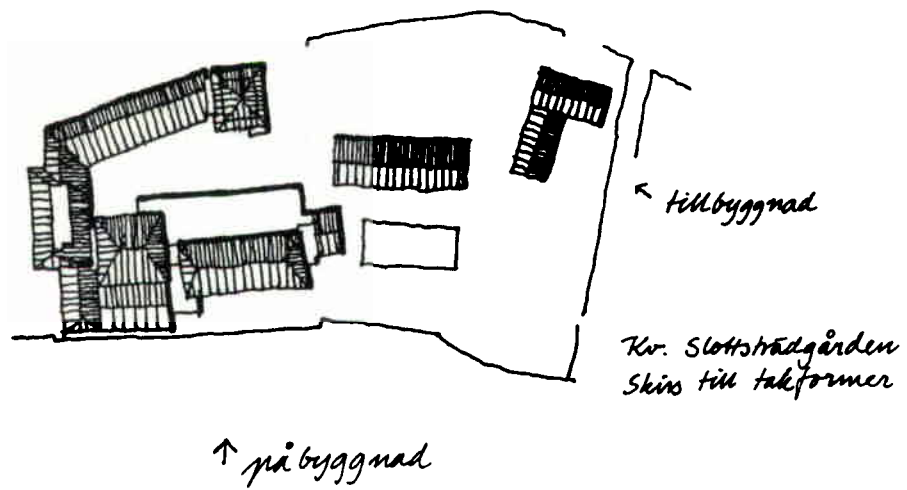
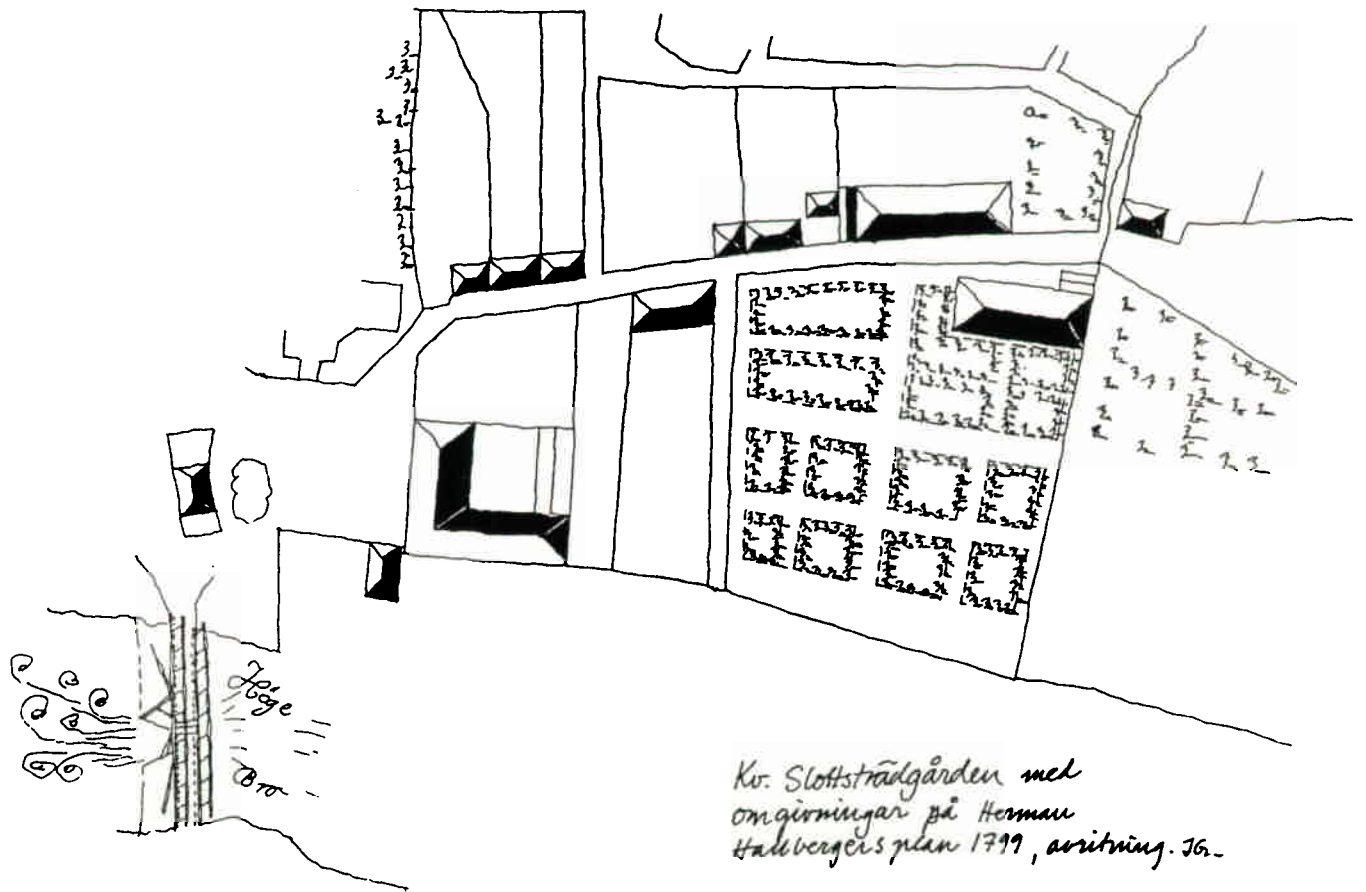
STADSKÄLLAREN
rekonstruerat utseende
eff. foto av Alfr. Rankholt
i Johanna, 1984, s. 45.

STADSKÄLLAREN
eff. vykort från
1910 el 1920-talet.

HOTELL FARS HATT
enl. Wello Huskyta's
förslag 1953.

Från den s k kommandantsbostadens övervåning kunde festsällskapet kring sekelskiftet se barnen uppföra ett teaterstycke i trädgården (Johansson 1984, s 137). I det vardagliga skeendet utmed gatan uppmärksammas inte alltid de möjligheter till upplevelser som platsen erbjuder.

Men i ett samhälle lever trots allt mycket av minnen och föreställningar kvar från den tid som varit. Berättade fragment av historiska skeenden fogas samman med det man t ex läst och med egna upplevelser och erfarenheter till en mer eller mindre medveten helhetsbild. Den bilden korrigeras av nya intryck. Arbetet med en bevaringsplan kan tjäna som inledning till att summera och ta ställning till vad som skulle kunna vara det budskap man önskar föra vidare till kommande generationer.

I vandringen utmed Östra gatan kan man redan vid de två dubbelhusen på gatans norra sida i kvarteret Nedre Platt lägga märke till det typiska att låta husen stå på kraftiga stensocklar nästan som fortsättning på stengårdsgårdarna. Trädgårdarna avgränsas också av terrassmurar i sten. Vid ändringar och ombyggnader bör dessa enkla drag bevakas och de bör utgöra förutsättningar för ny bebyggelse.

De två stadsgårdarna i kv Nedre Platt har fritrappor ut mot gatan, något som tidigare varit betydligt vanligare utmed gatan. De klara enkla formerna i husen bör bibehållas även i fortsättningen.

På fastigheten Nedre Platt 3 fanns en byggrätt som nu i planen föreslås förlagd till tomtens östra kant men något indragen från Östra gatan. Tanken är att en byggnad med gaveln mot Östra gatan till typen skulle kunna anknyta till de båtsmanshus som finns på några få ställen i Gamla Kungälv. På de sättet finns det en historisk förankring. Lumnigheten mot Östra gatan kan bestå. Tomten disponeras med så stor friyta som möjligt. Gaveln anknyter i formen också till grannhuset Övre Platt 7 som ju har samma riktning.

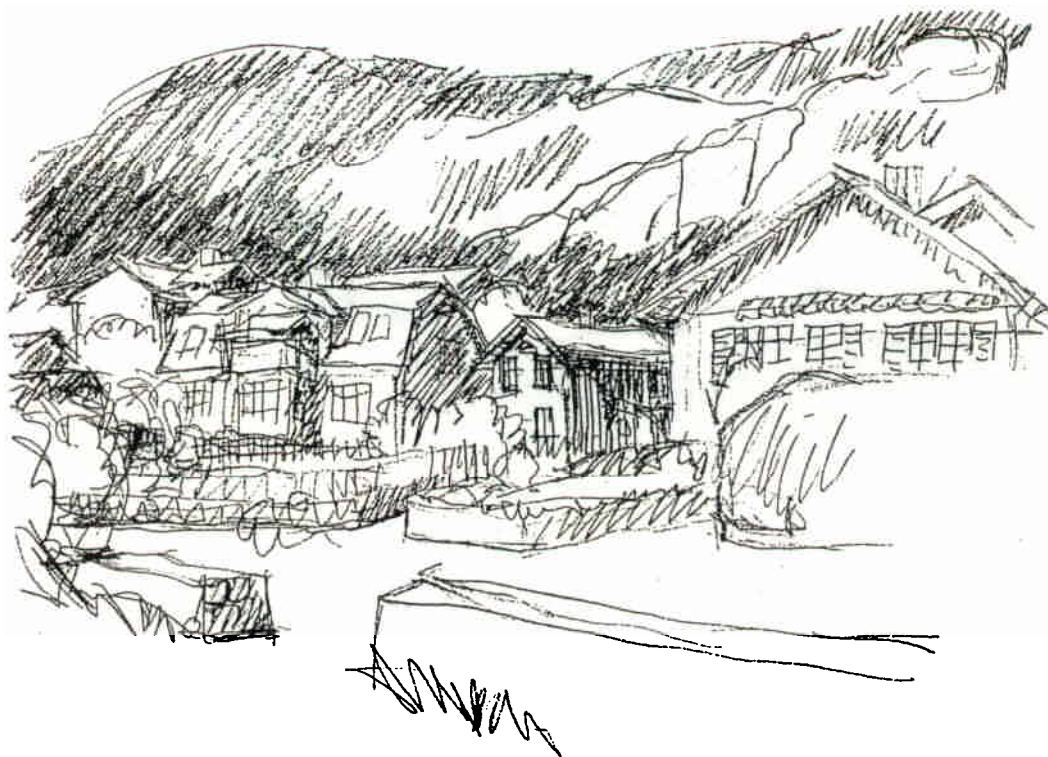
Carl XIV Johan förbjöd på 1820 talet (fullföljt av staden 1834) att man tog sten från fästningen. Det hade varit tillåtet sedan 1789, vilket kanske förklarar en del av den rikliga förekomsten av stenmurar. Annars var det ju ett naturligt sätt att lösa grundläggningen på i ojämn terräng då sprängning var dyrt och tidsödande.

På Nordensvans karta från 1883 är ett stall och uthus inritat på fastigheten Nedre Platt 2.

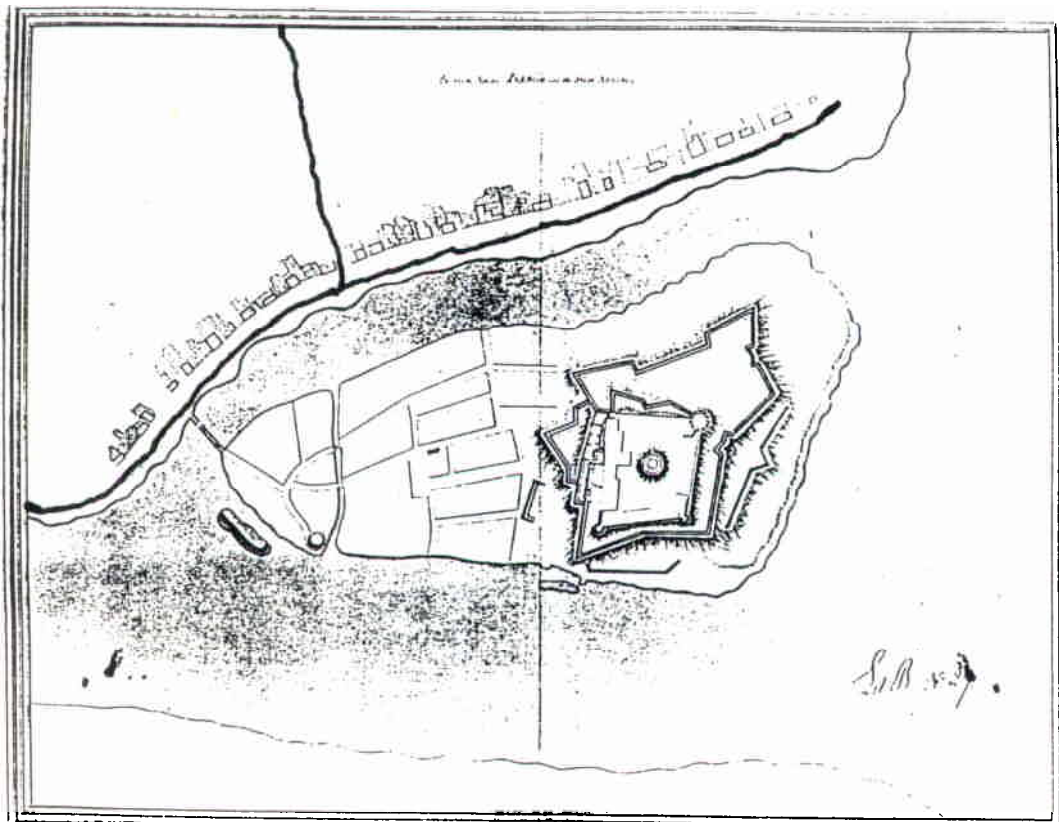
Även på den norra sidan av gatan har det funnits stadsgårdar som drivit jordbruk i staden. Ytterligare mark för odling och bete hade staden fått av Christian IV, 1616. Det gällde Gamla Gärdet, Komarken väster om staden samt Fontin mm. (Linge, 1959, s 99 o.f.). Eftersom staden tidvis hade stora problem att driva handel blev möjligheten till jordbruk och särskilt boskapsskötsel en desto viktigare näringsgren (a.a. s 100). Stadens mark gav god avkastning. Stadsbönder fanns i alla städer fram till slutet av 1800 talet. Detta mönster av funktioner som har utgått från jordbruket har bidragit till att forma stadens utseende. Allra helst som de första byggnaderna och tomterna utefter Östra gatan tycks ha varit uthus och kålgårdar som hört till staden då den låg på fästningsholmen. En karta, visserligen ritad på 1740 talet men, som anges föreställa bebyggelsen 1665, redovisar en bro, en östvästlig väg samt tre långsträckta kvarter med byggnader och småtomter. Om planen går att lita på i sina huvuddrag så skulle den antyda att det var norra sidan av Östra gatan som varit bebyggd vid denna tid, strandlinjen har säkert gått högre upp än nu. En sektion från fästningen genom Nordre älv 1710 antyder hur långgrund marken var på den norra älvstranden.

Det är ju troligt att man genomfört utflyttningen från Fästningsholmen efter de vägar och tomter som redan etablerats men trots allt efter en utsatt plan.

Jordbrukets krav har varit en av förutsättningarna för stadens form.

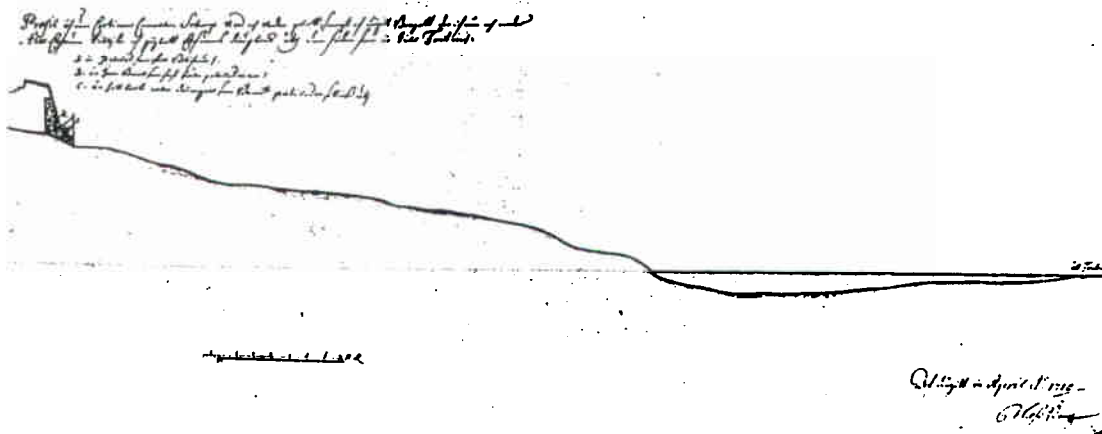

Förslag till nybyggnad på Nedre Platt 3.
Fuset har samma riktning som husen på Övre Platt 7 och 12

KUNGÄLV omkr. 1665

Ritning från 1740: "Das veste Schloss Balws und die Stadt Konghel", Krigsarkivet, Stads o fästr. planer, Bolus nr 82

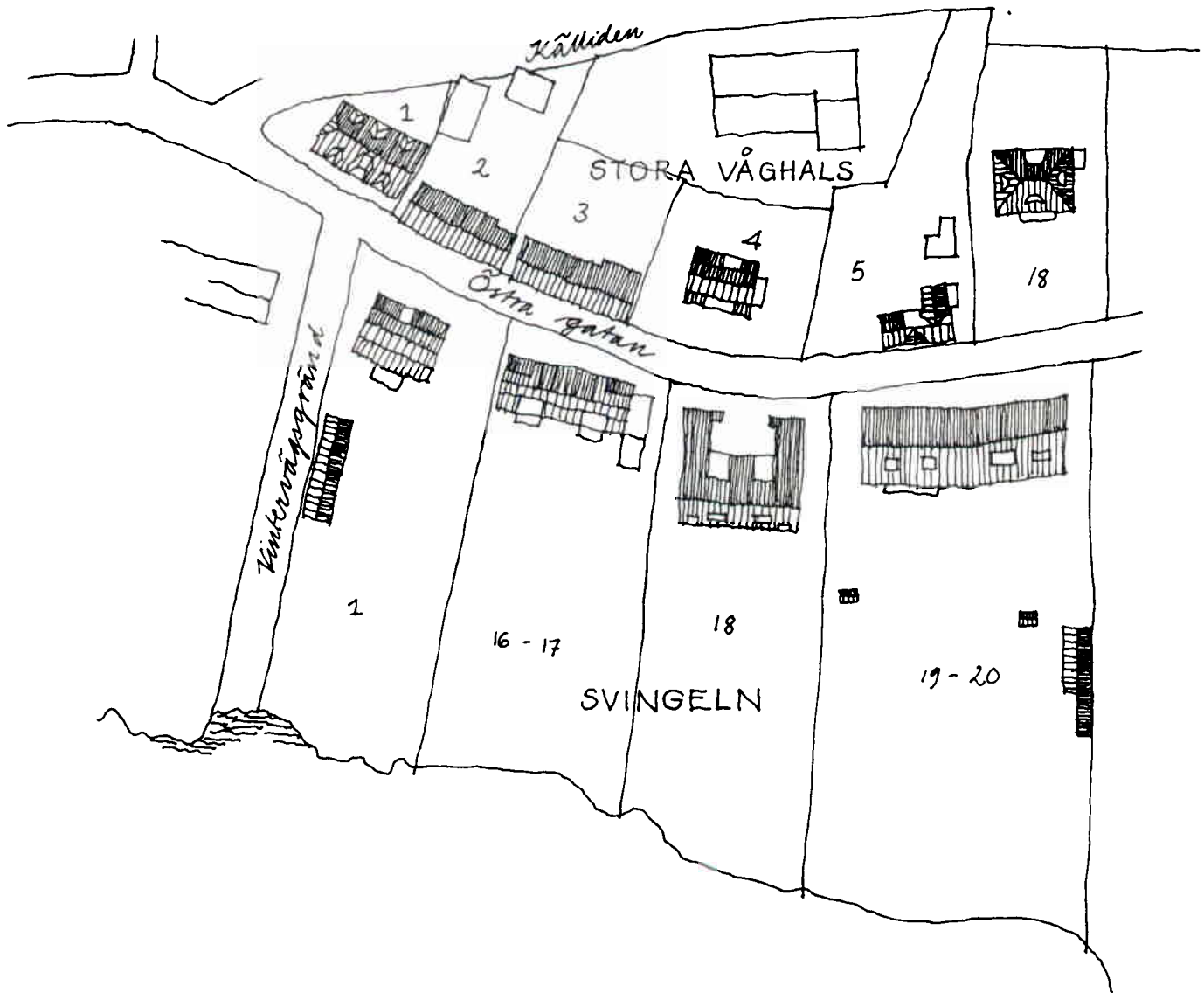

KUNGÄLV, Sektion genom Nordre älv 1710

Nils Borgh: "Kurtinen mellan Sharpe Nord och Nedre Platt", Krigsarkivet: Stads och fästr. planer, Bolus Nr 113.

Östra gatan. Bebyggelsen nedanför Fontinberget.

Two crooks in Östra gatan.

Två krökar i Östra gatan.

Med några steg är vi delvis framme i ett helt annat skede i stadens och gatans historia. Den historiska kontinuiteten följer bergssidan med de två låga husen som ligger alldeles vid gatan, upplyfta på höga socklar och bergklackar (Stora Våghals 2 och 3). Husens proportioner talar för att de kan vara mycket gamla, eventuellt flyttade från stadsbebyggelsen på fästningsholmen. 1799 tycks de ligga här enligt Hallbergers plan. Husen har behållit de yttre måtten mot gatan och utgör nu en omistlig del av den äldre miljö som framträder på olika avsnitt utmed gatan som varpen i en historisk väv där husen från vårt århundrade bildar det nya inslaget. De sparsamma måtten i husen, de jämförelsevis återhållsamma dekorationerna, byggnadernas placering närmast gatan för att utnyttja tomterna så effektivt som möjligt, illustrerar ett samhälle med en stark byggnadstradition som samlat erfarenheter av att ekonomisera med de tillgångar som fanns. Dessa drag har förts vidare i 200 år och borde kunna föras vidare även i fortsättningen.

I fastigheten Stora Våghals 5 står åter ett äldre hus i gatulivet, men det är genomgripande ändrat och påbyggt, kanske vid sekelskiftet med tanke på det höga brutna taket. Det medgav en rymlig inredning av övervåningen. Se bilden på omslagets framsida.

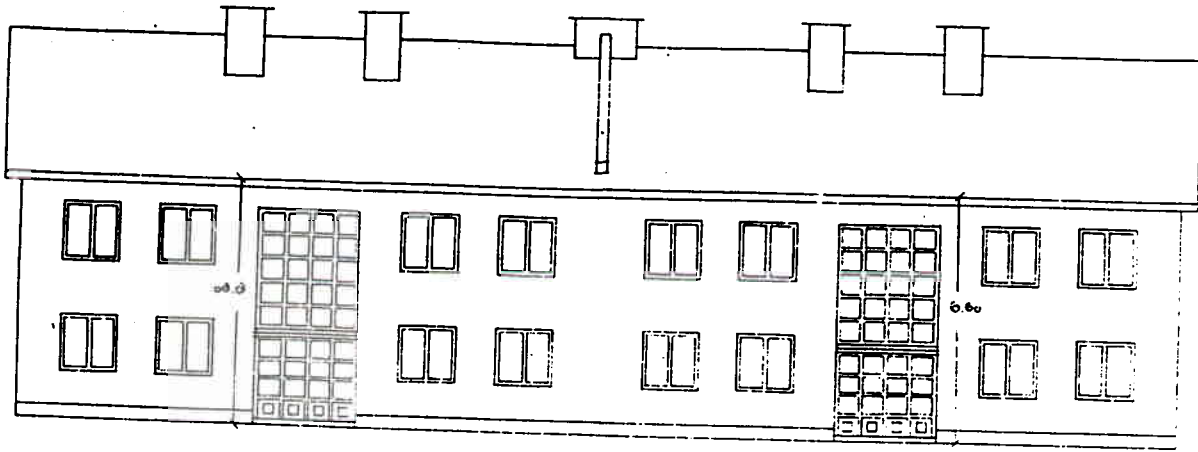
Detta exempel visar ett av sätten att bygga ut den yta som kan bebos. Andra sätt är att riva och bygga nytt med större ytor eller att bygga på tidigare obebyggd mark. Bägge utbyggnadssätten illustreras i det omedelbara grannskapet.

Från utbyggnadsepoken kring 1910 hör fastigheterna; Stora Våghals 1 som ursprungligen var ett hyreshus samt Stora Våghals 4 och Svingeln 1 som förefaller ha varit enfamiljshus från början. Alla husen har placerats innanför tomtgränsen. Husens former är mjuka och rymliga. Med trappor, häckar och terrasser förstärks en viss distans till gatan. Husen är också så placerade att egentligen inga andra funktioner kan få plats än en trädgård eller ett mindre trädgårdsarrangemang. Bristen på utrymme för parkering gör att en parkeringsficka föreslås för Stora Våghals 4. Se ovan avsnittet om parkering. Boendet är den huvudsakliga funktionen hos dessa hus. Andra funktioner som präglat den äldre bebyggelsens organisering som jordbruk, hantverk eller liknande äger vid denna tid rum utanför staden eller i andra delar. Rörligheten och kommunikationerna har förbättrats. Boendet kan renodlas.

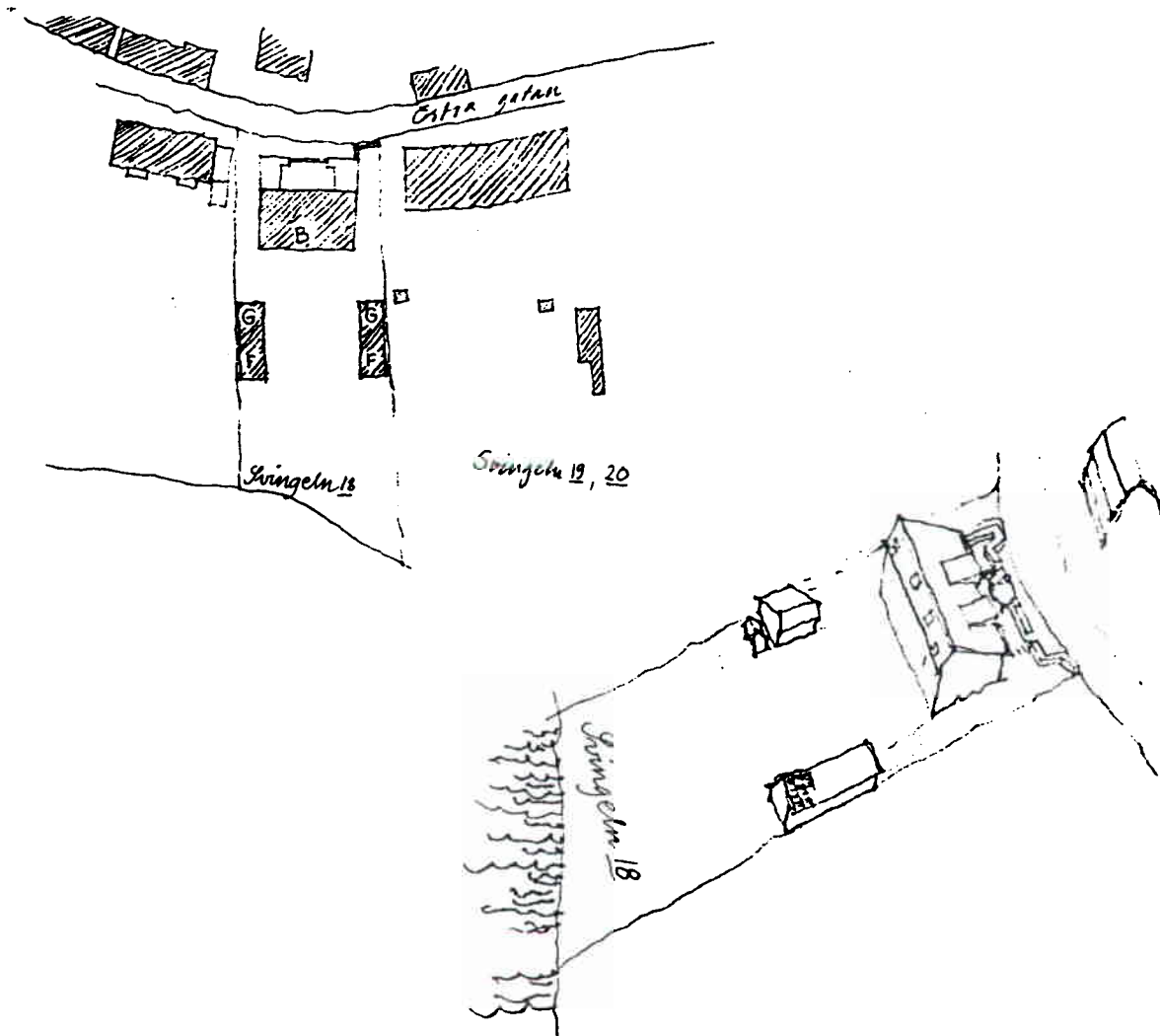
På södra sidan av gatan möter vi 1930-talets nya bebyggelse på tidigare obebyggd mark. På var sin sida av Svingeln 18 ligger två större bostadshus, dels ett tvåfamiljshus av mer traditionellt slag med brutet tak och villautseende, dels ett för sin tid modernt hyreshus i sk funktonalistisk utformning. Huset har nu asbestcementplattor men hade ursprungligen liggande träpanel, något som borde kunna återställas vid ett framtida byte av fasadmateriel. Huset har rött tegeltak. Med detta och en ljus träpanel skulle, som vi tidigare påpekat, mycket kunna vinnas för att upprätta en helhet i bebyggelsen. Efter en begränsad brand i fastigheten har en del av den södra fasaden ersatts med träpanel.

Dessa hus på södra sidan av Östra gatan har höga socklar söderut, ibland även en souterrängvåning mot trädgården. De ligger rymligt, egentligen efter den plan som blev klar 1940.

NYBYGGNAD Å TOMT NR 19 INOM SVINGELN I LUNDA LV

FASAD MOT ÖSTRA GATAN
SVINGELN 19, 20

Gaturummet har nu små förgårdar på södra sidan som skapar ett vänligt och lugnt intryck vilket det finns all anledning att vidmakthålla, införliva i byggnadstraditionen och möjligen utveckla i en viss kontrast mot andra passager av gatan.

De senaste tillskotten i detta avsnitt är dels det lilla hotellannexet på fastigheten Slottsträdgården 5, dels tvåfamiljs villan från 1959, Svingeln 18.

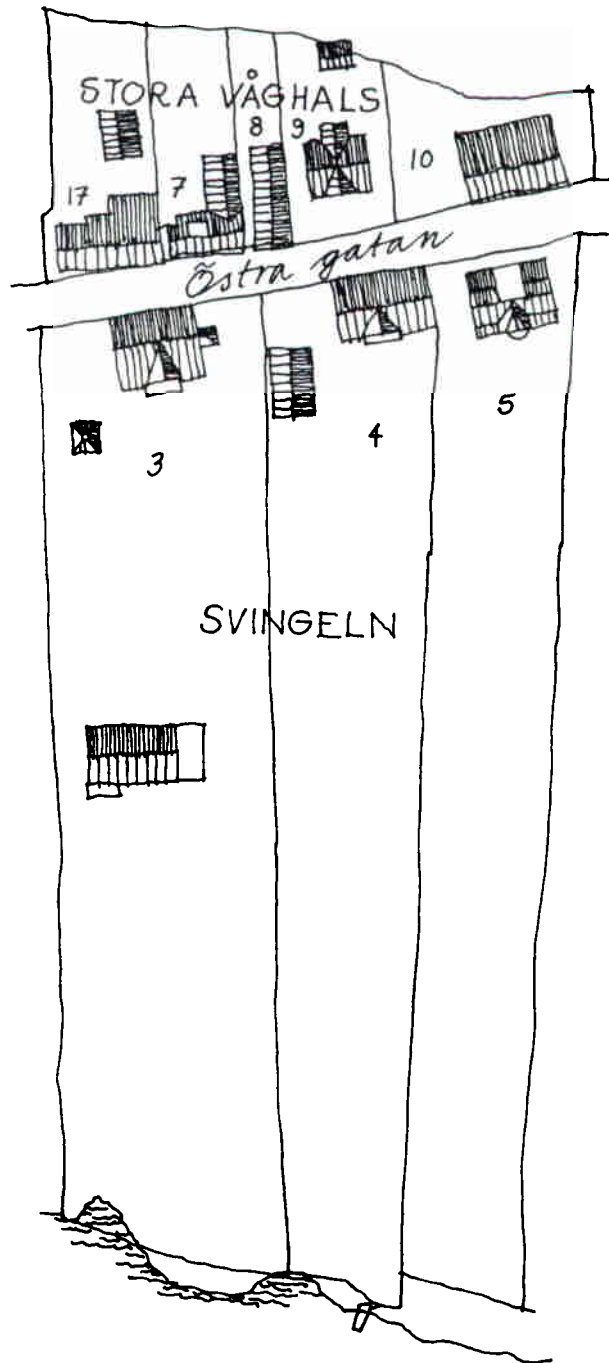
Även dessa byggnader ligger med en större yta mellan fasaden och gatan. För annexet föreslås ovan (i kapitlet tjänster) att planen medger en om- och tillbyggnad till daghem, fritidshem och bostäder. Då detta görs vore det rimligt att ta hänsyn till omgivningen genom att låta förplatsen bestå, hålla igen vegetationen, om möjligt föra in mer trämaterial på fasaderna och den tillbyggnad som planeras i anslutning till souterrängvåningen i söder. Med ljus träpanel kan trästadskaraktären bibehållas och förstärkas.

I fastigheten Svingeln 18 föreslår man att få bygga ut uthus längre ned på tomten i överensstämmelse med tidigare byggnadsskick.

Nya uthus bör orienteras i nordsydlig riktning och ligga nära eller i tomtgräns. Husen bör vara smala, högst 4 m, och ha pulpettak eller sadeltak täckta med taktegel. Husen bör ha träpanel i ljusa färger eller falu rödfärg.

Huset på Svingeln 18 ligger inskjutet med två skärmtak som sträcker sig ut från taket mot gatan. Tyvärr har en del sättningar särskilt drabbat förbyggnaden. Här finns en möjlighet att renodla husets form genom att ta bort skärmtaken och när det blir nödvändigt att måla om, pröva antingen en ljus färg för panelen eller eventuellt en röd. Traditionellt har det ju varit en blandning mellan falu rödfärg och oljemålning när man väl hade råd att överhuvud taget måla. Rekommendationen om ljus färg bygger på idén att ovanliga former kan fogas samman och kanske också framträda mer till helhetens fördel om det finns ett tema i färgvalet som är genomgående. Planen medger att skärmtaken bibehålls.

Byggnaderna utmed norra sidan av gatan ligger i allmänhet i eller nära gatulivet troligen beroende på att utrymmet är litet. Den största avvikelser från detta mönster gäller fastigheten Stora Våghals 18. Villan från slutet av 1920-talet har placerats på en naturlig terrass i tomtens mittaxel. I sin samlade form, hophållen av det valmade taket representerar byggnaden 1920-tals-klassicismens sätt att handskas med placeringen av en byggnad för att uppnå en eftersträvarsvärd monumentalitet och en god utsikt åt husets invånare. I huset finns många drag och detaljer från tillkomsttiden bevarade vilka bör bibehållas liksom miljön kring byggnaden. Stenmuren med sin krönande häck vid gatan avgränsar gaturummet. Den stora trädgårdstomten upplevs som ett avbrott innan man når fram till ett av de ålderdomligaste partierna utefter gatan.

Östra gatan: En smal passage.

En smal passage.

På fontinsidan av gatan ligger tre hus tätt samman alldeles vid gatan. Två av dem med långsidorna och ett med gaveln mot det smala gaturummet. Alla tre anses till väsentliga delar vara byggda på 1700-talet. Gavelhuset som varit ett båtsmansboställe byggdes om och byggdes till 1963. Huset lyftes och gav plats åt en souterränglokal. Men med färg och bibehållen form i övrigt smälte den stora förändringen väl in i omgivningen. Byggnaden visar nu en kombination av äldre drag och "modern" konstruktion som innebär ett spänningsförhållande som förstärker gaturummets helhetsverkan. I detta fall förefaller det lika angeläget att föreslå att förändringarna från 1960-talet bevaras som att de övriga äldre byggnadernas huvuddrag bevaras.

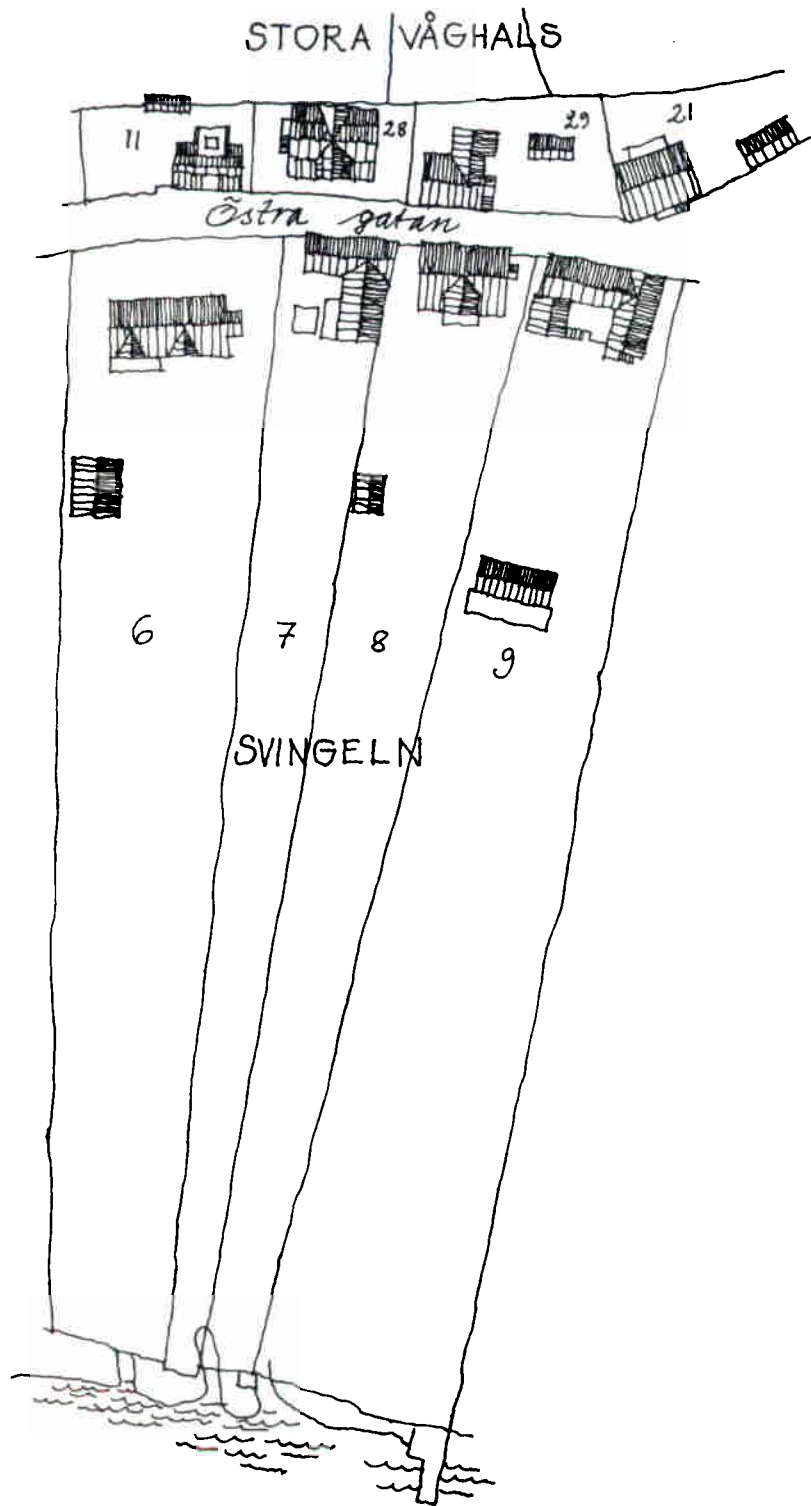
Med tanke på eventuellt kommande behov av utbyggnader och liknande i detta avsnitt (och andra) är det angeläget att betona att bevarande i många fall kan innebära att nya värden tillförs miljön genom påbyggnader och tillbyggnader om de historiskt värdefulla dragen respekteras (se under Rekommendationer om bevarande, ombyggnad och nybyggnad).

I dessa byggnader kan man ännu ana de låga 1700-tals måtten. Vid sekel-skiftet bodde här hantverkare; skraddare och skomakare. Den mittersta byggnaden Stora Våghals 7 (Inrymde en butik ännu på 1960-talet) har av allt att döma byggts på med en våning. Den horisontella delningen av fasaden understryker det draget. Liknande åtgärder bör prägla förändringarna i framtiden.

På älvsidan av gatan avgränsas den smala passagen av en villabyggnad, Östra gatan 16, på Svingeln 3 från 1910-talet som ligger i gatulivet vilket något avviker från den vanliga placeringen från den tiden. Kanske det beror på att nere på tomten fanns en smedja i en tvärställd uthusbyggnad, och att verksamheten krävde utrymme med placeringen av manbyggnaden alldeles vid gatan som följd.

Den smala delen av Östra gatan fortsätter med ett hus från mitten av 1700-talet, en representativ byggnad för en av stadens borgare. Grannen mitt emot har sin villa från 1910-talet placerad mitt på tomten som vi är vana vid sedan tidigare utmed gatan.

Vår smala passage kan sägas avslutas genom två byggnader, Stora Våghals 10 från 1961 (Östra gatan 29) och Svingeln 5, (Östra gatan 20) från 1932 som något vidgar gaturummet. Bostadshuset från 61 står på pelare framme vid gatan och utrymmet i portiken utgör vidgningen på norra sidan. Huset har ersatt en byggnad vars dimensioner och läge vi känner igen från flera tidigare redovisade envåningsbyggnader från 1700-talet utmed gatan. Villan (Östra gatan 20) ligger med en liten förgård på en tomt som förefaller ha styckats av från Svingeln 4 av Nordensvans karta att döma. I dessa två hus är det nu boendet som dominerar.

Östra gatans backe.

Östra gatans backe.

Mot slutet av gatan stiger marken långsamt mot vägkorset där den brantare Mariebergsliden tar vid och där Östra gatan fortsätter i sin smalaste del ned mot Östra Allmanningen.

Först vidgar sig gaturummet, där byggnaden på fastigheten Svingeln 6 (Östra gatan 22) 1933 flyttats från gatan där det legat i omkring 80 år.

Förplatsen ger rum för några parkeringsplatser. Flyttningen kan ju ha inspirerats av förarbetena till stadsplanen eftersom det nya läget följer planförslaget från 1937 och ger byggnaden en liten förgård typisk för tidens sätt att placera byggnader.

Husen är jämförelsevis resliga byggnader, rejäla hus med enstaka dekorationer i fönsterfoder eller liknande. Det är en grundton som fortfarande präglar husen, även om påbyggnader och nya tak fört in en senare tidsprägel som mjukat upp formerna och illustrerar hur samhällets invånare när tiderna och ekonomin tillät kunnat utveckla miljön och bo kvar.

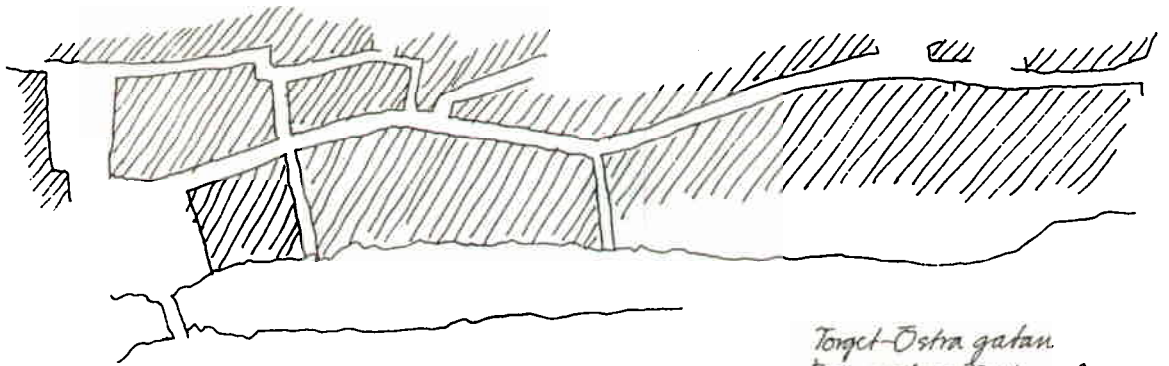
I valet mellan olika lösningar bör man välja de enklaste och funktionellaste lösningarna så att man i det nya kan återknyta till den självklara enkelhet som funnits.

Både norr och söder om gatan ligger husen tätt i den svaga slutningen upp mot Mariebergsliden. De äldsta husen är Stora Våghals 11 (Östra gatan 31) och 29 (Östra gatan 35) samt Svingeln 7 och 9 (Östra gatan 24 resp 28). Stora Våghals 21 (Östra gatan 37) och Svingeln 8 (Östra gatan 26) byggdes under 1900-talets första år ännu alldeles invid gatan under det att villan på Stora Våghals 28 (Östra gatan 33) byggdes i slutet av 1920-talet, några meter innanför gatans liv. Här bodde småfolk, hantverkare och bönder tillsammans. Det tvärställda uthuset på Svingeln 9 var ursprungligen ladugård. Då jordbruket lades ned eller då hantverkarruorna blev änkor kunde delar av manbyggnaderna hyras ut till arbetare och tjänstemän.

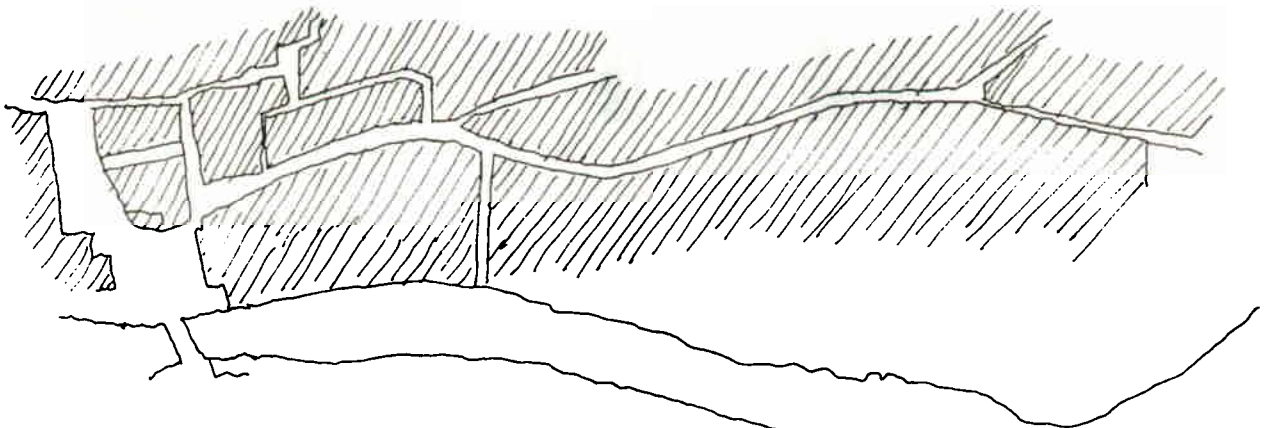
I denna tätbyggda del av Östra gatan är kontrasten stor mellan det trånga gaturummet och de långsträckta lummiga tomterna mot älven. Även om vattenlinjen gick högre upp förr så har den återstående marken varit intensivt odlad. I utblicker mellan husen och i de få vägar i bebyggelsen som går ned till vattnet kan man som besökare uppleva denna kontrast som är en del av vardagslivet för de som bor söder om gatan.

När hela staden skulle flyttas blev formen den vi ser i dag. Om man anpassar skalorna till varandra är överensstämmelsen mellan Kuus plan från 1696, Kietell Classons plan från 1678 och vårt underlagsmaterial 1989 slående lika i viktiga drag.

Att hålla marken mellan bebyggelsen och älven öppen och fri från bebyggelse och anläggningar är angeläget.

Torget-Östra gatan
 Bebyggelsemönster efter
 Kietell Classon 1678

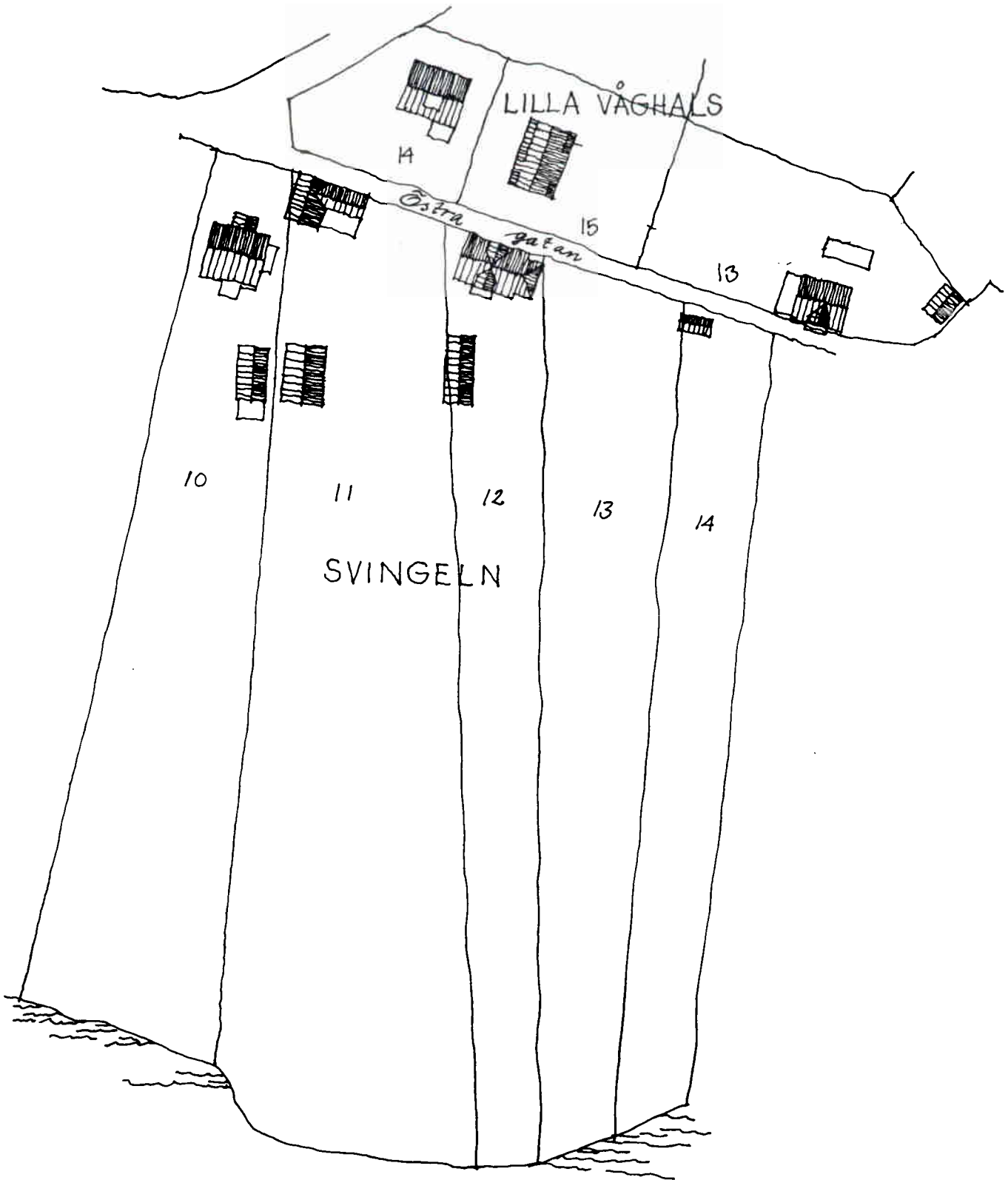

Torget ~ Östragatan
 Bebyggelsemönster efter
 1941 års stadsplan

Bebyggelsen nedanför Fontin med de odlade
 smala tomterna vid älven.

Avritning från foto:
 "Öster i Kungälv från
 Bohus fästning. Foto ca 1900"
 Bohusläns museum.

Östra gatans smalaste del.

Östra gatans smalaste del.

Från Mariebergsliden till Östra Allmanningen sluttar gatan mellan en hög stenmur krönt med häckar och staket i norr och hus och staket invid gatan i söder. Husen ligger litet glesare och man ser ut över tomt och landskap vid älven. Fastigheten Svingeln 10 (Östra gatan 30) bebyggdes enligt uppgift som en kaptensbostad, litet egensinnigt nedanför gatan med en rymlig och monumental förgård vars intryck förstärks av den kolonngivna porten.

Huset fick hyreslägenheter på 1910-talet. Om uppgiften är riktig att huset byggdes för en sjökaptän så skulle huset i utseende och placering representera det inslag av kaptens- och skepparbostäder som finns i många samhällen i Bohuslän.

Ofta har det blivit stora gårdar och pampiga byggnader som håller sig inom traditionens ramar (Jfr motsvarande bostäder i Mollösund eller på Gullholmen).

Det monumentala anslaget understryks av fasadens fem fönsteraxlar. För en sjökaptän på slutet av 1800-talet var kanske behovet av stor brukbar tomt bakom huset mindre viktigt än att upprätta ett visst avstånd till gatan. På 1800-talet låg en manbyggnad framme vid gatan på denna tomt.

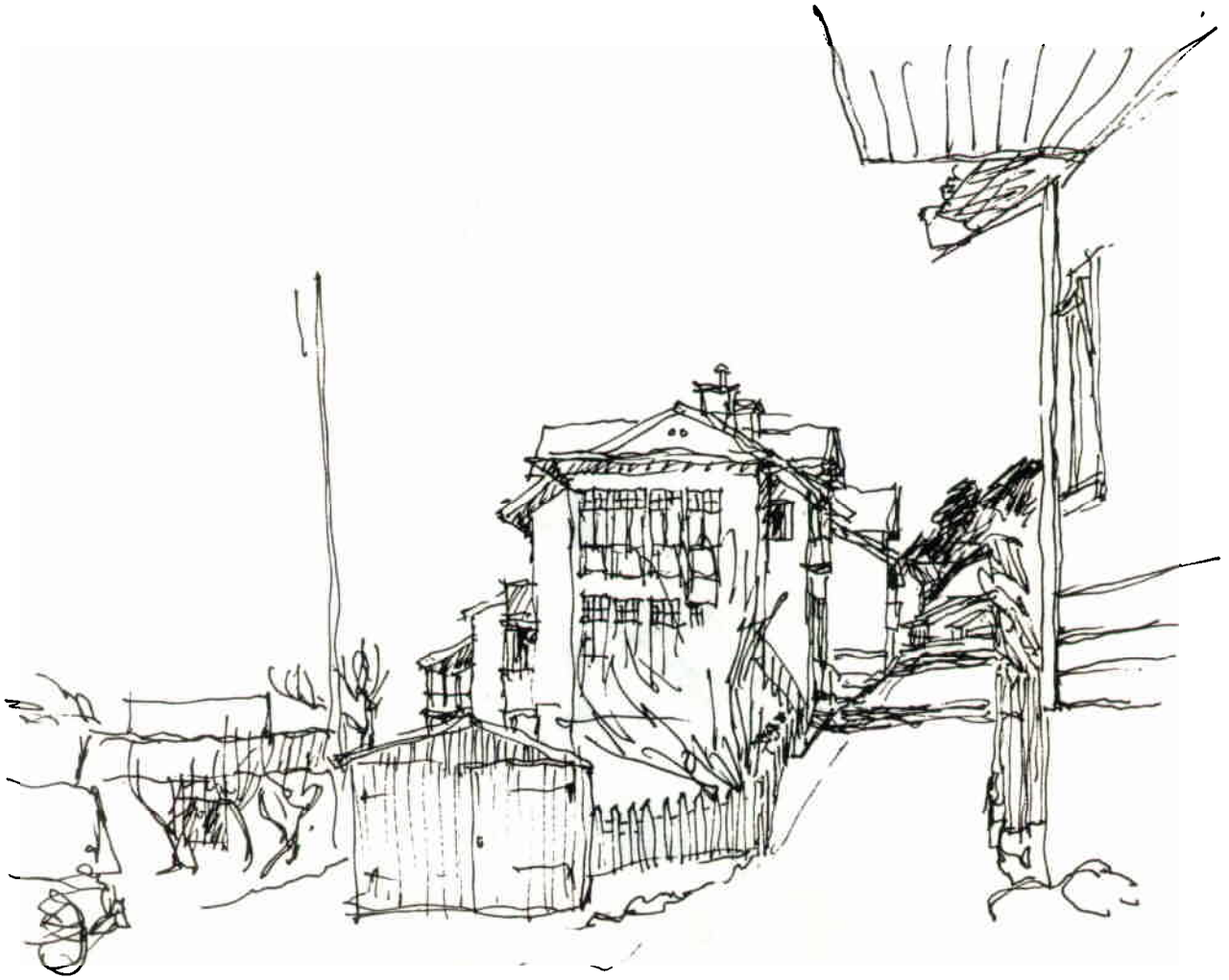
Hantverkare och fiskarbönder bodde i denna del av staden vid slutet av 1800-talet. Fastigheten Svingeln 12 (Östra gatan 34) byggdes som bostad 1908 av änkan i en kakelugnsmakarefamilj som tidigare bott på gården Bleket, (Stora Våghals 15).

Huset exemplifierar den hantverksskicklighet och materialkänedom som präglade det traditionella byggandet vid slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet. Det är inte bara historiskt intresse som gör att äldre detaljer bör bevaras utan ofta rent funktionella synpunkter. Fönstersnickerierna i detta hus är t ex fortfarande i utmärkt skick.

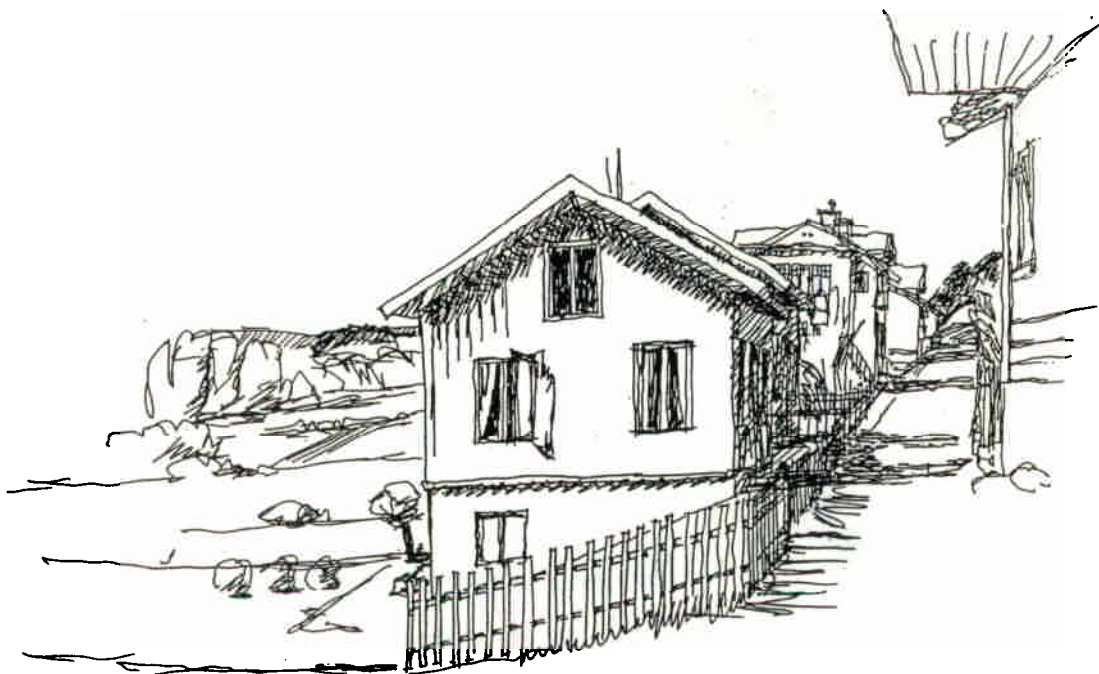
Den yttersta tomten utmed den södra sidan av gatan var under 1800-talet bebyggd med ett hus bestående av manhus och stall i samma länga. De yttersta tomterna är nu obebyggda och i planen kommer det att föreslås en byggrätt som medger bostadshus invid gatan med några meters förgård. Ett visst avstånd bör finnas till den stora tvåvåningsverandan på den östra gaveln till huset på Stora Våghals 15. Se illustration!

Den norra sidan av gatan begränsas av en terrassmur i sten som löper i linje med huset på fastigheten Lilla Våghals 13. De sammanhängande murarna utmed kvarteren Lilla och Stora Våghals samt Nedre Platt är mycket imponerande. Det är värdefullt om dessa murar kan bibehållas och förbli en del av gatuavgränsningen. Förändringar bör utföras med bibehållen stenmur (även om det inte går att ta sten från Bohus fästning sedan Karl XIV Johans tid). Kontrasten mellan sten och trä bör bibehållas och utvecklas på lämpligt sätt även i framtiden. För Lilla Våghals 15 har en stenomgärdad parkeringsficka föreslagits. Den föreskrivna utformningen gör att helheten kan bibehållas. Se vidare ovan i kapitlet om parkering.

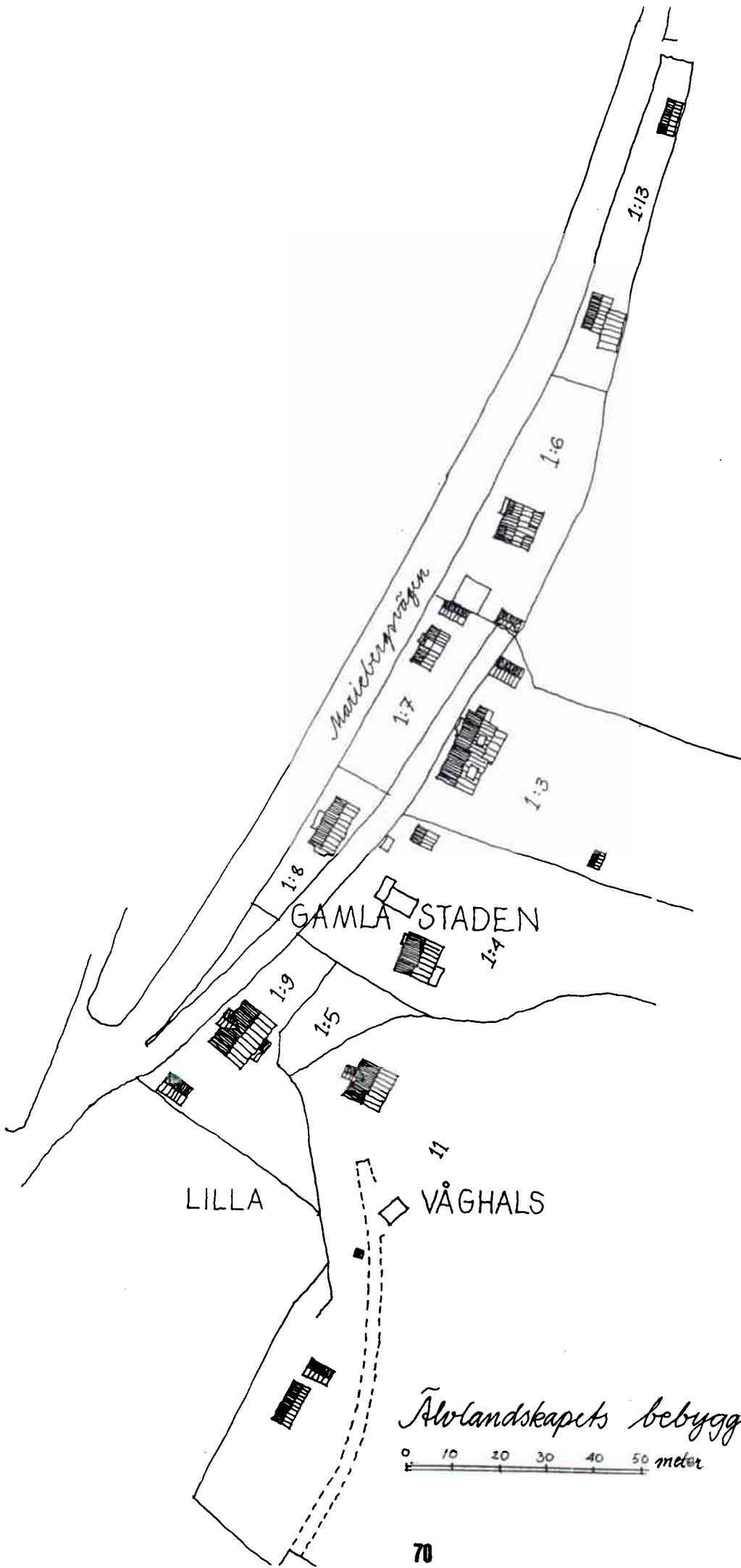
(Östra Allmanningen har beskrivits i kapitlet Fritid).

Östra gatans smalaste del.
No 39.

Förslag: två bostadshus
med liten förgård.

Alvlandskapetets bebyggelse

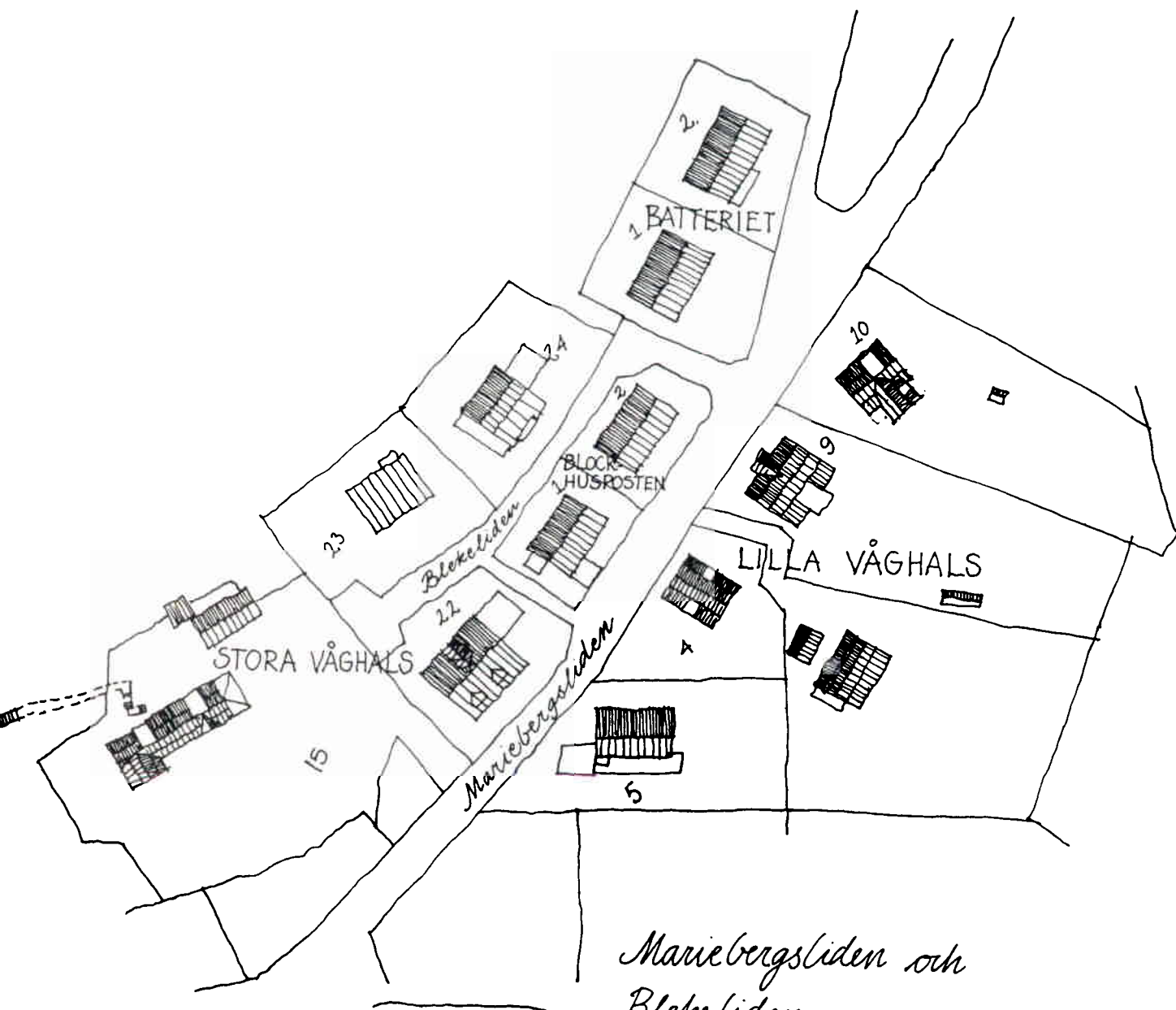
Älvalandskapets bebyggelse.

Om man följer berget i kvarteret Lilla Våghals runt hörnet öppnar sig älvalandskapet med vass i förgrunden och älvens vatten med älvdalens skogsklädda väggar på bägge sidor.

På en liten skreva alldeles intill berget ligger ett litet ställe som kallas "Gömmet". Det är ursprungligen en enkelstuga upplyft på en hög sockel som jämnar ut terrassen. En tänkbar förändring för att få till stånd en bättre bostad är att förlänga huset söderut på den lilla terrassen med samma proportioner som det nuvarande huset eller möjligen något bredare men i liv med den östra fasaden. Med en souterrängvåning kan en god bostad åstadkommas. Se illustration. Huset ligger ensligt; en småfolksbostad utanför gatans gemenskap. Tryggt och välplacerat har man en hänförande utsikt från detta hus liksom många av debyggnader som liggervid stranden eller Mariebergsvägen och som är orienterade mot älven. Byggnaderna från tiden 1916 till 1937 ligger fritt på jämförelsevis stora tomter. Denna bebyggelse binds samman med Östra gatan närmast som en förstad där vissa drag går igen. Den gamla Mariebergsvägen som går fram till fastigheten Gamla Staden 1:6 har samma uppbyggnad som Östra gatan med terrasser på landsidan och sluttande tomter mot älvsidan. Dessa drag är värda att ta fasta på allmänt sett inför framtida förändringar.

GÖMMET

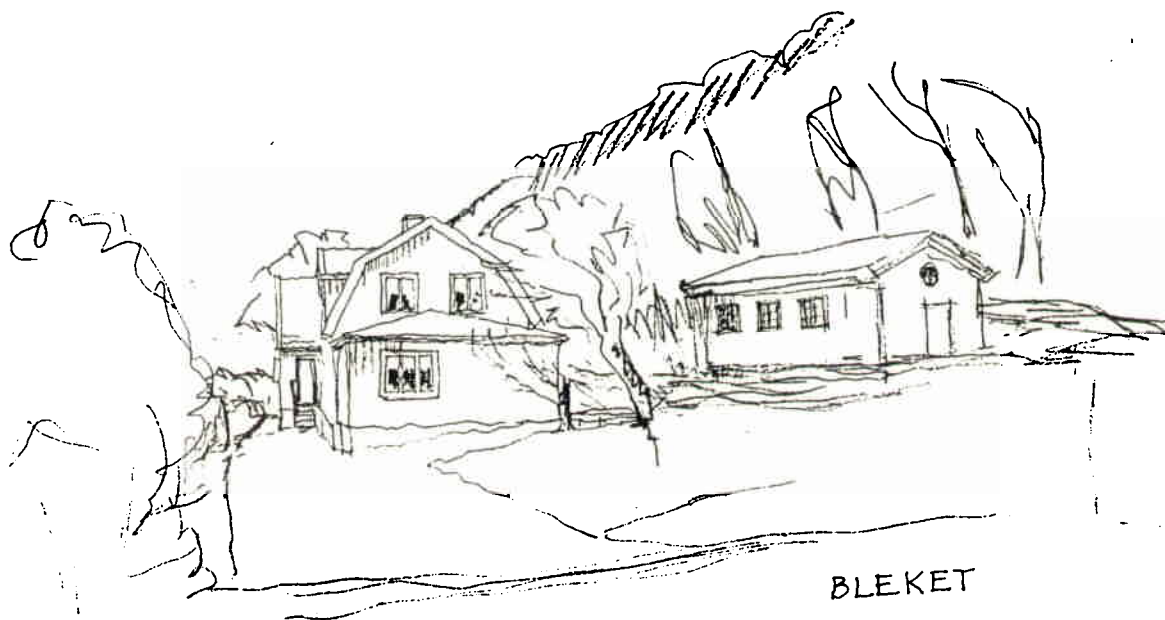

Mariebergsliden och
Blekeliden.

Mariebergsliden och Blekeliden.

På bägge sidor av Mariebergsliden ligger byggnaderna inne på tomterna på ett i stort sett typiskt villasätt.

Vid slutet av Blekeliden ligger den tidigare gården Bleket som omnämns tidigare som en kakelugnsmakaregård.

Gårdens tunga form dominerar över den kringliggande bebyggelsen på den terrass som varit lätt åtkomlig med en väg. Ett önskemål finns (som beskrivits i kapitlet Bostäder) att bygga en ny bostad i fastigheten.

Den låga annexbyggnaden, som varit förråd och tvättstuga i tomtens norra kant kan byggas till utan att helheten går förlorad. Markens terrassformer betonas och utnyttjas. Med en garagebyggnad i vinkel med annexbyggnaden skapas en skyddad uteplats och utsikten räddas för grannarna.

■ ■ ■ ■ ■ Planen förhindrar inte att man kan ta sig förbi till Nordiska Folkhögskolan utan att störa "Blekets" invånare.

På stadsplanen från 1956 (akt 938) har ett smalt markområde mellan Mariebergsliden och Blekeliden, mellan kv Blockhusposten och Stora Våghals betecknats som "Allmän plats, park". Området används delvis av de två angränsande fastigheternas ägare. I marken ligger ledningar. Kommunen tycks inte ha någon speciell anledning att hävda att marken används för parkändamål t ex med möjlighet för passage mellan kvarteren. Vi föreslår att marken tillförs fastigheten Stora Våghals 22 med en markering i plan-kartan av att marken inte får bebyggas med hänsyn till ledningarnas läge.

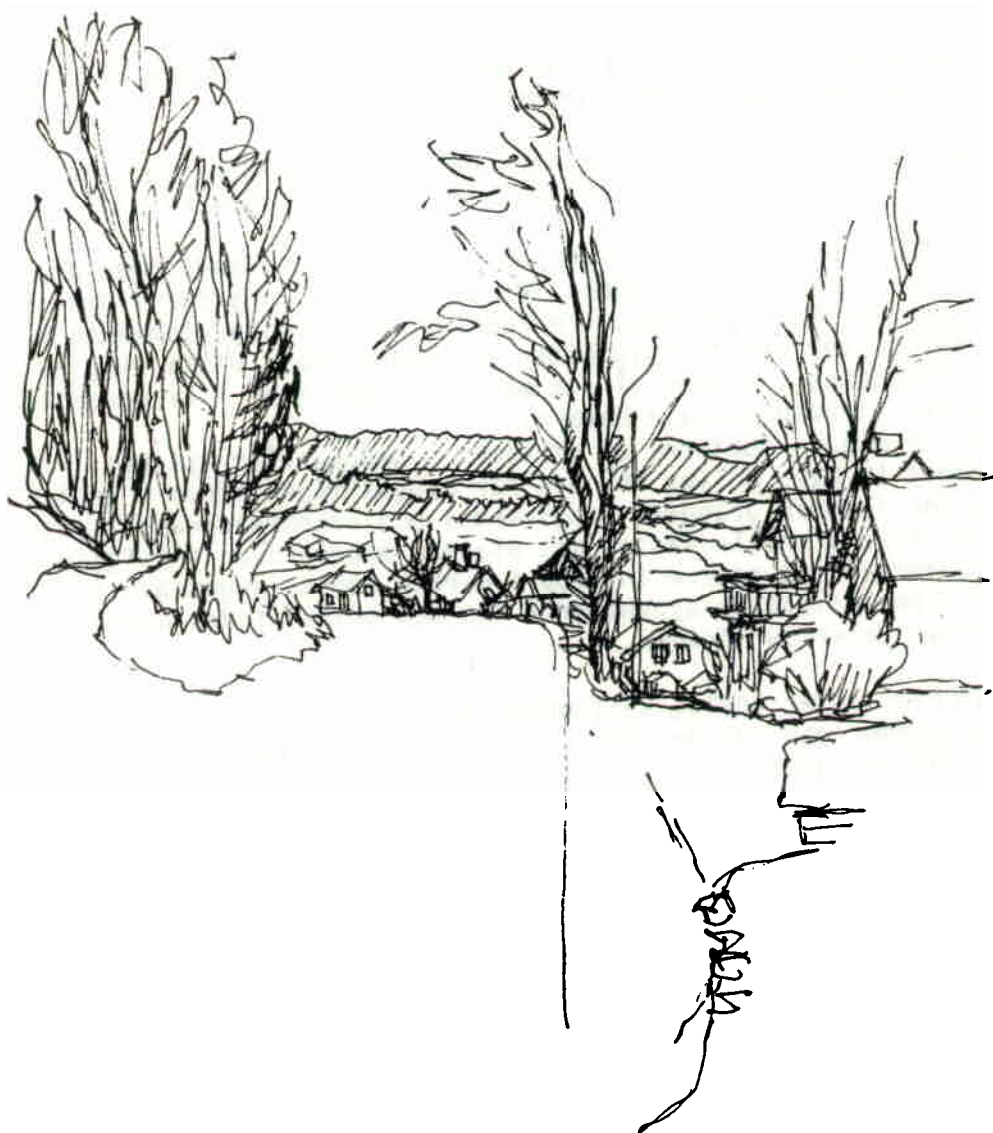

FÖRSLAG

till Gästads hus och garage.

Vid Mariebergslidens krön lämnar man den täta bebyggelsen bakom sig och Göta älvdalens landskap öppnar sig för åskådaren på ett dramatiskt sätt som betonar skillnaden mellan stad och land. Se illustration. Den gamla motsättningen som tidigare manifesterats med en tullgrind i detta läge får här ett slående tydligt uttryck som bör bevaras och vidmakthållas.

Landskapet bör bibehålla sin öppna och lantliga prägel.

*Göta älvdalens landskap öppnar sig.
Gamla och nya Mariebergsvägen.*

REKOMMENDATIONER FÖR BEVARANDE, OMBYGGNAD OCH NYBYGGNAD.

Helhet och delar.

Västra gatan, Torget och Östra gatan i Kungälv utgör en samlad stadsbebyggelse i trä som är unik för Sverige med sina små och smala tomter vid Nordre älv och sitt läge mellan Bohus fästning och det höga Fontinberget.

Den helhet bebyggelsen utgör är sammansatt av gator, torg, kvarter, hus och tomter som byggts och byggts till; omkring 350 år. Att bygga i trä är den tradition som man följt under hela denna tid. Den första tidens timrade hus har fått panel, kanske redan i början av 1700-talet.

I vår tid utgörs stommen av träreglar eller stålreglar eller i vissa fall betong med utvändig träpanel. Under olika skeden i stadens historia har kraven på bebyggelsen skiftat. Ibland har marken utnyttjats intensivt, ibland har behoven av förändringar varit små.

Kraven att bygga ut vid bevarande kan lösas på flera sätt, bl a beroende på vad som ligger bakom kraven.

Man måste finna lösningar inom den nuvarande bebyggelsens ram så att det man vill bevara av historiska och andra skäl kan tillgodoses.

Redan inom den existerande bebyggelsen kan användningen ändras så att vindar och förrådsutrymmen inreds till t ex bostäder. Nya förrådsbyggnader kan uppföras företrädesvis på de långa tomterna mot älven. Påbyggnader och tillbyggnader kan genomföras. Dessa slag av åtgärder tillgodoses i planen så att man får byggrätter i överensstämmelse med de olika strävandena att bevara.

På de mindre tomterna är utrymmet begränsat för nya hus. Friggebodar om högst 10 kvm, enligt PBL 8:4 får byggas (lägen närmare än 4,5 m från tomtgräns fordrar grannens medgivande) och rekommenderas att ansluta till det traditionella sättet att placera mindre hus; friliggande inne på tomterna utan större ingrepp i marken som sprängningar och liknande. Med de kompletterande byggnaderna kan man skapa mindre uterum och avgränsa olika delar av tomten.

Strävan efter enkla, välfungerande och mänskligt proportionerade byggnader och rum är både ett traditionellt och tidlöst förhållningssätt.

Enkla drag.

Redan mycket enkla drag i bebyggelsen kan varieras och bidra på ett avgörande sätt till att underbygga och förstärka en helhet i bebyggelsen kring Torget och Östra gatan.

Den helhet som eftersträvas har sin förankring i målet att bevara de karaktäristiska dragen i bebyggelsen, d v s även i framtiden skall husen, gatan och tomterna kunna spegla den historia som format hela denna miljö.

Byggnadernas placering på tomterna och i förhållande till gatan berättar mycket om den tid då de uppfördes. För framtiden kan den situation uppstå då man skall återuppföra ett hus på samma plats som tidigare eller pröva en ny möjlig placering då måste man göra klart vilken tradition man vill anknyta till och framförallt vilken helhetsverkan man vill uppnå.

Det är inte självklart att en placering närmast gatan är önskvärd i alla avsnitt även om husen legat så på 1700-talet. Den öppenhet och rymlighet som man särskilt med 1930-talsbebyggelsen initierat mellan Källiden och fastigheterna Svingeln 3 - Stora Vågvals 17 är det bidrag till gaturummets utveckling som präglat den epoken vilket också respekterats med 1950- och 1960-talens tillägg (Slottsträdgården 5 och Svingeln 18). Med murar, häckar och staket har ändå det äldre gaturummet antytts, och en ny spänning mellan det öppna och mer slutna har upprättats. (Se illustrationen på omslaget).

Planen tar fasta på det nu bestående, men i framtiden kan mindre avvikelser i placeringen övervägas så länge inte t ex bebyggelsens skala hotas med en högre exploatering som förrycker de mänskliga proportionsförhållanden som präglat den äldre bebyggelsen. För stora hus förtar verkan av de mindre äldre husen och den historiska kontinuiteten som nu trots allt finns i bebyggelsen, bryts. Även alltför stora tillbyggnader eller påbyggnader kan ruinera denna kontinuitet.

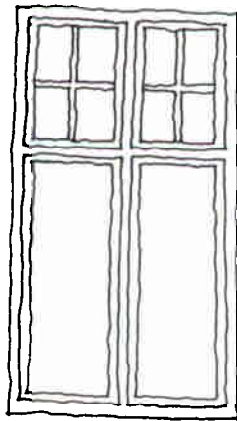
Andra enkla åtgärder som kan prägla och understödja helheten är val av material och färgsättning.

Ett byggande som präglas av stående eller liggande träpanel i ljusa färger, enkla former, enkla detaljer, raka sadeltak med rött taktegel ger ändå stort utrymme åt variation i form och uttryck inom en helhet som redan är fylld av former från tre hundra år, därför är den generella bevarande bestämmelsen förtydligad med dessa drag.

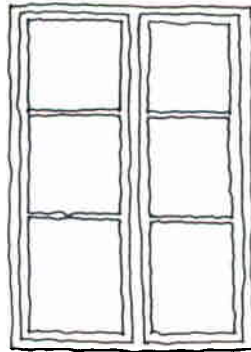
I den levande lokala byggnadstradition som finns kring Östra gatan (och kring Västra gatan) har man övervägande valt ljusa färger (eller faluröda i några fall) för de träpaneler husen har. Detta skick har sitt ursprung i att man försökt efterlikna sten och puts men kanske mer speciellt i den vana som utbildades vid sekelskiftet i Bohuslän att måla husen vita med samma färg som användes till båtarna. På 1930- och 1940-talen förstärktes denna inriktning genom de funktionalistiska ambitionerna att skapa en ljus och sund miljö.

Utmed Östra gatan har byggnaderna olika historia och utseende vilket ger en rik och sammansatt miljö som kan utvecklas. Det är angeläget att byggnadernas speciella egenskaper och förutsättningar tas till vara vid förändringsarbetena. Varje byggnad har sin egen logik.

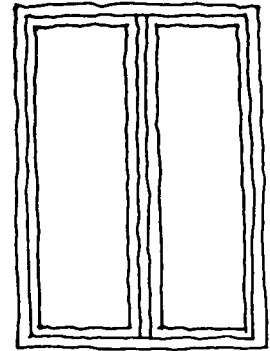
- Isolering. Vid tilläggsisolering är det angeläget att man väljer träpanel om det tidigare varit t ex asbetscementplattor och att fönster och dörrar flyttas så att förhållandet mellan väggliv och fönsterliv kan bibehållas. Efter en mindre lägenhetsbrand i fastigheten Svingeln 19-20 har en del av sydfasadens asbetscementplattor ersatts med träpanel som liknar husets ursprungliga beklädnad (sommaren 1990).
- Panel. Stående locklist- och lockribbpanel är den vanligaste väggbeklädnaden. Inslaget av liggande fasspontpanel är mycket stort. Slätpanel och enkel lockpanel finns också.
- Sockellist. En sockellist utgör en funktionell avslutning av panelen som borde kunna få en modern motsvarighet.

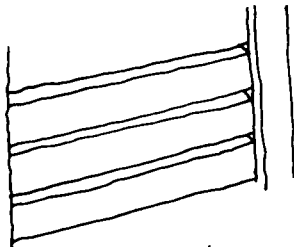
sekelskiftes fönster
med två post

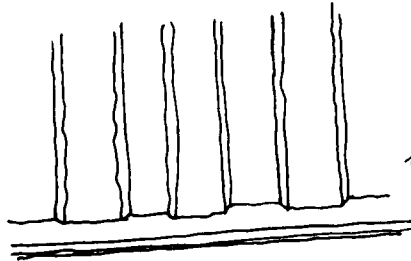
fönster med
milt post

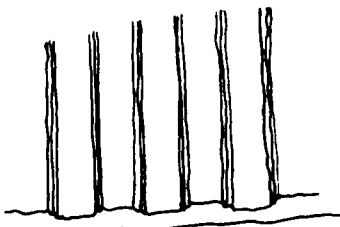
två lufta fönster

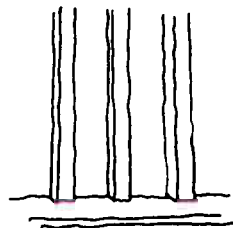
liggande fasspant panel

lockpanel

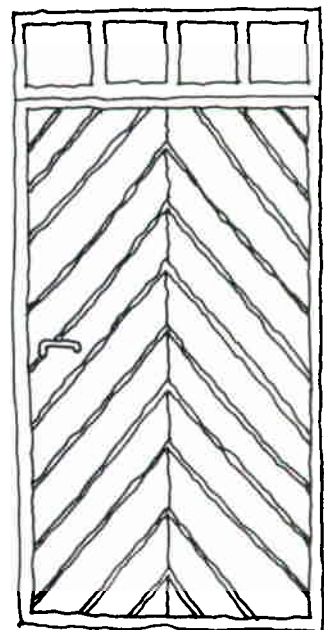
locklistpanel

lockribbpanel

KUNGÄLV
TORGET ÖSTRA GATAN

Detaljer

Paneldörr

- Fönster. Äldre fönstersnickerier t ex från tiden kring 1900 är ofta av mycket hög kvalitet. Man bör pröva om de kan behållas och eventuellt kompletteras. Nya fönster bör utföras i trä. Den vanligaste fönstertypen förefaller vara tvåluftsfönster med mittpost. De högre fönstren har mittpost och tvärpost. Fönstren från sekelskiftet har småglasindelning överst i bågarna. På några hus har de enkla fönsterfodren fått särskilt utsirade understycken.
- Balkonger. Balkonger bör göras av trä gärna enkla men inte för grova i förhållande till husets träarkitektur.
- Takfot. Husens takfötter är oftast, men långt ifrån alltid, inbrädade vilket understryker husens enkla former.
- Dörrar och portar. Dörrar och portar har slitits och bytts ut. Förnyelsen har många gånger medfört stilbrott. Mörka naturbehandlade teakdörrar kan lätt kännas främmande i denna miljö som domineras av det målade träet. Enklare dörrblad är utförda i träpanel med diagonal eller liggande fasspontade eller pärlspontade bräder. Påkostade dörrar i ramverkskonstruktion med speglar passar naturligtvis fortfarande bra. Överfönster är att föredra framför fönsterglas i själva dörren.
- Terrasser och broar. De branta tomterna norr om Östra gatan har gjort det möjligt att nå husens övervåningar med en spång från en terrass bakom husen. Detta drag är karaktäristiskt för ekonomiseringen med marken och bör bibehållas.
- Friggebodar. En eller två komplementbyggnader om högst 10 kvm byggnadsarea sammanlagt får byggas utan bygglov men inte närmre tomgränsen än 4,5 m om man inte har tillåtelse från grannen. Det är förstås önskvärt om även dessa byggnader kan samverka med den övriga bebyggelsen genom, ljus eller röd träpanel, sadeltak med rött taktegel samt enkla detaljer. Likaså vore det önskvärt om placeringen av byggnaderna kunde följa den självklara och praktiska enkelhet som präglat byggandet på Öster under lång tid.
- Anpassning och kontrast. Nya inslag i den äldre bebyggelsen, vare sig det gäller mindre detaljer eller större tillägg, kan infogas och berika helheten genom Anpassning eller genom kontrast.
- Anpassningen innebär att man kopierar eller efterliknar de traditionella dragen i bebyggelsen.
- Då det nya kontrasterar mot det äldre är det viktigt att det ändå finns något i det nya som tar upp drag av det äldre, som material, proportioner, färgval mm. Då uppstår en spänning mellan det nya och det äldre. Om anknytningen blir för liten försvinner spänningen och det nya faller helt utanför den lokala byggnadstraditionen.
- Utgångspunkten för bevarandeplanen är den byggnadstradition som man nu på 1980-talet kan utläsa ur bebyggelsen vid Torget och utmed Östra gatan. I denna tradition har många nya tillägg gjorts genom åren och mycket av det skapar just den spänning som fordras för att traditionen skall utvecklas och förstärkas.
- Även i framtiden måste det finnas utrymme för en utveckling av traditionen, och egentligen är utrymmet stort inom de enkla ramar som vi beskrivit.

Mindre
avvikelser.

Att förutse kommande krav är inte möjligt. Nya tekniska lösningar för t ex uppvärmning med förnyelsebara energikällor kommer att kräva utrymmen och ingrepp i miljön som inte är helt kända ännu. I stadens historia sett i ett långt tidsperspektiv har perioder av stark utveckling avlösts av perioder med avveckling. Stadens enkla mönster har kunnat anpassas till dessa växlande öden.

Den aktuella bevarandeplanen illustrerar strävanden i det sena 1900-tals-samhället att slå vakt om de kulturvärden som hotas av de väldiga förändringskrafter som det tekniskt välutvecklade samhället besitter.

Väl medvetna om att de förändringar som den föreliggande planen innebär kommer att vara otillräckliga i ett långt tidsperspektiv så innebär planen en ny inriktning av stadsdelens utveckling. Den aktuella byggnadstraditionen befästs. De demokratiska reglerna för förändring har reformerats genom Plan- och Bygglagen. De dispenser från planen som enligt tidigare lagstiftning kunde medges har ersatts med noggrant beskrivna förändringar under bestämda genomförandetider efter vilka planen kan omprövas. Detta system synes vara väl anpassat till krav på större förändringar i framtiden. Därför är möjligheterna till mindre avvikelser små i detaljplanerna. Jämfört med bevarandeplanens intentioner kan en mindre avvikelse vara att bygga till på prickad mark (ej avsedd att bebyggas) någon kvadratmeter, inte som regel, utan speciellt motiverad och innebärande åtgärder som uppfyller de regler som planbeskrivningen illustrerar med olika exempel. T ex skulle ett burspråk kunna accepteras på ett hus vars arkitektur och tillkomsthistoria kan motivera en sådan förändring. Grannhuset som kanske är från en annan tid tål inte en sådan mindre avvikelse, därför att ett burspråk skulle förändra husets proportioner på ett helt orimligt sätt.

En skorsten som fordrar stöd på mark, som ej avsetts att bebyggas, bör kunna byggas om åtgärden i övrigt kan infogas logiskt och i samstämmighet med husets karaktäristiska drag.

Arkitektoniska problem är inte möjliga att lösa genom kvantifierade argument, utan fordrar en helhetsmässig bedömning. Möjligheterna att lösa de arkitektoniska problemen är oändligt många.

Medvetenheten om bebyggelsens värden ökar inför stora förändringar men vidmakthålls annars i de bygglovdiskussioner som alla förändringar skapar. Ökad kännedom om husen och de människor som levt i dem är en god väg till ökad medvetenhet som gör det lättare att acceptera nya inslag i miljön.

LITTERATURLISTA

- Ahlsén K, Johansson H, 1982: "Kungälv: Stadsdelen Österstadens ekonomiska och sociala struktur under 1800-talet, Ekonomisk historia, G U.
- Berg K, 1985: "1875 - 1956
Kungälv, Det var en gång ett glasbruk...."
Kungälv.
- Berg K, Jansson M, Rydelius Å, 1986:
"Liv och lust på Marieberg, en gård i kungälvbygden",
Kungälv.
- Eimer G, 1961: "Die stadsplanung in Schwedischen
Ostseereich 1600 - 1715", Stockholm.
- Byggnadsnämnden i Kungälv, 1876:
"Till Allmänna Rådstugan i Kongelf" från Uuskyla W, 1968:
"Gamla staden i Kungälv 1950 - 1967", KKH, Stockholm.
- GF, 1988-12-22: "Förslag till detaljplan för området Östra gatan,
Kungälv, Trafikbulerutredning". (Konsultföretaget GF, Erland Kjellson
Anna-Lena Frennbörn).
- GF, 1989-03-28: "Östra gatan, detaljplan bevarandeplan,
utlåtande över geoteknisk undersökning". (Britt-Marie Henningsson,
Konsultföretaget GF, Gbg).
- Johansson S, 1984: "Det gamla Kungälv", Kungälv.
- "Kulturhistorisk utredning inför planläggning av Östra gatan", 1987,
Inger Nyström, Lars Rydbom, Bohusläns museum.
- "Kulturminnesvårdsprogram Kungälvs kommun" Kungälv 1990.
- "Kungälv - Kommunplan 90"
Översiktsplan enligt PBL, GF-Arkitekter, 1988-12.
- Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, 1977:
"FRP i o-län" (Fysisk riksplan) Gbg.
- Linge L, 1959: "Slottet och staden,
Några drag ur Kungälvs historia 1613 - 1678" i "Bygden kring älvarna".
- Nyström I, Rydbom L, 1987: "Kulturhistorisk utredning inför
planläggning av Östra gatan", Bohusläns museum.
- Planverket, 1987: "Boken om detaljplan och områdesbestämmelser 1987",
Stockholm.
- "Ramplan 1976 Kungälv centrum", (Arbetsgruppen för centrumfrågor,
4 maj 76).
- Rundqvist A, 1982: "Kronologiska anteckningar om viktigare
händelser i Göteborg 1619 - 1982", Göteborg förr och nu XVII.
- Taverne E, 1978: "In't land van belofte: in de nieuwe stad;
Ideaal en werkelijkheid van de stadsuitleg in de Republiek 1580 - 1680",
Maarsse.
- Uuskyla W, 1968: "Gamla staden i Kungälv 1950 - 1967", KKA
Stockholm.
- Widerberg C.S., 1924: "Norges förste militaeringeniör
Isaac van Geelkerck og hans virke 1644 - 1656".
Kristiania.

Bilaga

Synpunkter och önskemål presenterade under planeringsarbetet
1988-1989.

Under hösten 1988 hölls fem informations- och diskussionsaftnar under rubriken Bevaringsplan för Torget - Östra gatan.
Torsd 13 oktober, kl 19.00 Informationsmöte.

Månd 24 oktober, kl 19.00 Kerstin och Harry Berg:
"Några drag i Östra gatans historia"

Månd 7 november, kl 19.00 Jonas Göransson:
"Varför skall vi göra en bevaringsplan?"

Månd 21 november, kl 19.00 Kvällens diskussion sker tillsammans med föreningen Gamla Kungälv.
Bl a kommer Lars Rydbom, Bohusläns museum att gå igenom "Den kulturhistoriska utredningens slutsatser för planeringen av Östra gatan", länsantikvarien kommer, visor mm.

Månd 5 december, kl 19.00 Slutdiskussion.

Plats: Nordiska Folkhögskolan, hörsalen.

Vid dessa möten framfördes särskilt synpunkter på

att livsmedelsbutiken vid torget uppskattas mycket och har stor betydelse för hela stadsdelen,

att trafiken är ett problem för många boende på gatan på grund av farhågor för sättningar och olyckor,

att en stor del av den störande trafiken har sina mål vid Östra Allmanningen, nämligen Scoutkåren och Kanotklubben,

att stadsdelen är mycket älskad av sina invånare och att man vill bevara den åt eftervärlden som den är.

I skriftlig form har också synpunkter och önskemål förts fram under arbetet.

3 november 1988 Wello Uuskyla: "Östra gatans bevarande". K.P.

1 december 1988 Anders Wiksten; Brev med flera synpunkter av vilka särskilt parkeringsfrågan behandlas i planen.

2 december 1988 Boende vid Mariebergsliden: "Angående trafiksäkerhetsåtgärder på Mariebergsliden".

23 januari 1989, Kungälv - Ytterby Pastoratet: Några synpunkter på planeringen av Torget.

Bilaga

Förteckning över byggnadsminnesvärda hus och byggnader med stort kulturhistoriskt värde.

Byggnadsminnesvärda:

Slottsträdgården 6 ("Kommendantshuset")
Stora Våghals 18
Svingeln 4

Stort kulturhistoriskt värde:

Kyrkan 2
Skarpe Nord 9
Skarpe Nord 17
Övre Platt 10
Övre Platt 12
Nedre Platt 1
Nedre Platt 2
Nedre Platt 3 (Byggnaden vid Östra gatan)
Stora Våghals 2
Stora Våghals 3
Stora Våghals 7
Stora Våghals 8
Stora Våghals 11
Stora Våghals 17
Stora Våghals 21
Stora Våghals 28
Stora Våghals 29
Lilla Våghals 11 ("Gömmet")
Svingeln 7
Svingeln 8
Svingeln 9
Svingeln 10

